

VRASJET E GRAVE DHE VAJZAVE- FEMICIDI NË SHQIPËRI (2021-2023)

Ky raport u përgatit nga Avokati i Popullit me mbështetjen e UN Women Shqipëri në kuadër të Programit të Përbashkët të Kombeve të Bashkuara “T’i japim fund dhunës ndaj Grave”, i financuar nga Qeveria e Mbretërisë së Suedisë.

Autorët: dhe Znj. Lindita Cakoni dhe Znj. Agustela Nini-Pavli, Eksperte, UN Women

Znj. Erinda Ballanca, Znj. Vilma Shurdha dhe Znj. Brunilda Dervishaj, nga Avokati i Popullit

Znj. Alba Agolli dhe Majlinda Nesturi, nga UN Women

Tiranë, Dhjetor 2024

TABELA E PËRMBAJTJES

Lista e shkurtimeve.....	4
Përmbledhje ekzekutive.....	6
Hyrje.....	10
1. Përkufizimi i Femicidit dhe Kuadri Ligjor Ndërkombëtar.....	11
2. Metodologjia dhe mbledhja e të dhënave.....	14

KREU I

VRASJET E GRAVE DHE VAJZAVE, FEMICIDI NË SHQIPËRI

1.1 Nevoja për përmirësimin e Mekanizmave institucionalë.....	18
1.2 Legjislacioni penal mbi vrasjen e grave dhe vajzave në Shqipëri dhe legjislacioni kundër dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore.....	19
1.3 Legjislacioni kundër dhunës në familje.....	21
1.4 Të dhënat statistikore mbi vrasjet e grave dhe vajzave në Shqipëri (2021-2023).....	21
1.5 Norma e femicidit në Shqipëri dhe krahasimi me vende të tjera.....	24
1.6 Analizë e rasteve të vrasjes së grave dhe vajzave të dhëna mbi viktimat dhe autorët	25
1.7 Harta e vrasjes së grave dhe vajzave, femicidet në Shqipëri	33

KREU II - HETIMI DHE GJYKIMI I VRASJES SË GRAVE DHE VAJZAVE NË SHQIPËRI

2.1 Koordinimi ndërinstitutional në mbrojtjen dhe mbështetjen e viktimave të dhunës	36
2.2 Roli i Policisë në trajtimin e rasteve të dhunës dhe parandalimin e femicidit.....	39
2.3 Roli i Prokurorisë dhe gjykatave si pjesë e MKR-ve.....	43
2.4 Monitorimi i Urdhrave të Mbrojtjes.....	44
2.5 Roli i Bashkive/Koordinatorit Vendor për dhunën në familje.....	44
2.6 Roli i Qendrave shëndetësore.....	45
2.7 Roli i Organizatave të shoqërisë civile.....	46
2.8 Roli i familjes dhe komunitetit.....	47

KREU III - ROLI I MKR-ve NË TRAJTIMIN E RASTEVE TË DHUNËS DHE PARANDALIMIN E FEMICIDIT

3.1 Roli i Policisë dhe Prokurorisë në hetimin e vrasjes së grave/vajzave dhe në identifikimin e femicideve.....	48
3.2 Analiza e vendimeve gjyqësore për veprat penale të vrasjes së grave dhe vajzave lidhur me gjininë, femicidet (2021-2023).....	49
3.3 Dënimi i autorëve të femicidit.....	53
3.4 Monitorimi i seancave gjyqësore.....	56
3.5 Pasojat e femicidit të fëmijët dhe familjarët e viktimave.....	57

KREU IV- REKOMANDIME

4.1 Rekomandime të përgjithshme.....	60
4.2 Rekomandime specifike.....	61

ANEKSE

Raste Studimore.....	65
Intervista me familjarët e viktimave.....	76
Intervista me autorët.....	79

LITERATURA.....	82
------------------------	-----------

Lista e Shkurtimeve

AP	Avokati i Popullit
UN WOMEN	Enti i Kombeve të Bashkuara për Barazinë Gjinore dhe Fuqizimin e Grave
OKB	Organizata e Kombeve të Bashkuara
BE	Bashkimi Evropian
KEDNJ	Konventa evropiane për të Drejtat e Njeriut
GJEDNJ	Gjykata Evropiane për të Drejtat e Njeriut
GREVIO	Grupi i Ekspertëve për Veprim kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje
CEDAW	Konventa për Eliminimin e të Gjitha Formave të Diskriminimit ndaj Grave
KM	Këshilli i Ministrave
MSHMS	Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale
MB	Ministria e Brendshme
MD	Ministria e Drejtësisë
KL GJ	Këshilli i Lartë Gjyqësor
KLP	Këshilli i Lartë i Prokurorisë
PP	Prokuroria e Përgjithshme
DPPSH	Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit
NJVV	Njësitë e Vetëqeverisjes Vendore
DPB	Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve
INSTAT	Instituti i Statistikave i Republikës së Shqipërisë
KP	Kodi Penal
KPP	Kodi Procedurës Penale
VKM	Vendim i Këshillit të Ministrave
MKR	Mekanizmi i Koordinuar i Referimit

DHBGJ	Dhuna me bazë gjinore
DHF	Dhuna në familje
UMM	Urdhër i Menjëhershëm Mbrojtje
UM	Urdhër Mbrojtje
UMPMM	Urdhër paraprak i Mbrojtjes së Menjëhershme
NJMF	Njësia për Mbrojtjen e Fëmijëve
PMF	Punonjësi për Mbrojtjen Fëmijëve
OJF	Organizata Jofitimprurëse
OSHC	Organizata të Shoqërisë Civile

Përmbledhje Ekzekutive

Ky raport është hartuar nga Avokati i Popullit, bazuar në të dhënat e mbledhura për vitet 2021-2023 në kuadër të Observatorit për Femicidet në Shqipëri, i krijuar në mars 2024 pranë këtij institucioni¹. Ngritja e Observatorit, si një mekanizëm monitorues lidhur me vrasjet e grave dhe vajzave për shkak të gjinisë, përbën një hap të rëndësishëm në drejtim të institucionalizimit të masave për parandalimin e këtij fenomeni, si dhe të rritjes së ndërgjegjësimit të strukturave përgjegjëse për trajtimin e çështjeve të dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje. Shqipëria është vendi i parë në Ballkan dhe ndër të paktat vende në Evropë që ka ngritur Observatorin për Femicidet², duke hedhur një hap tepër të rëndësishëm në drejtim të zbatimit të detyrimeve që burojnë nga instrumentet ndërkombëtare për mbrojtjen e të drejtave të njeriut dhe luftën ndaj dhunës me bazë gjinore.

Qëllimi i raportit—Qëllimi i raportit është të analizojë dhe dokumentojë rastet e femicidit në Shqipëri gjatë periudhës 2021–2023, duke identifikuar problematikat dhe boshllëqet institucionale në trajtimin e dhunës me bazë gjinore dhe femicideve. Raporti synon të ofrojë rekomandime konkrete për parandalimin e këtij fenomeni, përmirësimin e përgjigjes institucionale dhe mbështetjen e viktimave dhe trashëgimtarëve.

Objekti i raportit—Objekti i raportit përfshin mbledhjen dhe analizimin e të dhënave mbi rastet e femicidit në Shqipëri, shqyrtimin e rolit të institucioneve përgjegjëse (policia, prokuroria, gjykatat, bashkitë, dhe institucionet shëndetësore), si dhe vlerësimin e efektivitetit të masave mbrojtëse, shërbimeve mbështetëse dhe programeve rehabilituese në trajtimin e këtyre rasteve.

Metodologjia dhe mbledhja e të dhënave – Për qëllimin e këtij kërkimi, janë përdorur të dhëna parësore dhe dytësore. Të dhënat parësore u mblodhën nga institucionet përgjegjëse, si dhe gjatë monitorimit të proceseve gjyqësore. Ndërkohë, të dhënat dytësore u siguruan nga studime të mëparshme mbi femicidin dhe dhunën me bazë gjinore.

Struktura: Raporti përfshin **Hyrjen**, që trajton kontekstin, përkufizimin dhe kuadrin ligjor ndërkombëtar si dhe informacion për metodologjinë e përdorur. **Kreu 1** paraqet në mënyrë të përmbledhur rastet e femicidit të monitoruara, me të dhëna për viktimat, autorët, dhe rrethanat e krimeve. **Kreu II** vazhdon me një analizë të detajuar të masave që institucionet përgjegjëse duhet të kishin marrë për parandalimin e këtyre krimeve. Kjo është bazuar në detyrat e tyre sipas legjislacionin shqiptar, Konventës CEDAW, Konventës së Stambollit, si dhe jurisprudencës së Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut për çështje të ngjashme. **Kreu III** analizon rolin e Prokurorisë dhe Gjykatës gjatë proceseve penale ndaj autorëve të femicidit dhe pasojat të fëmijët e viktimave. Në përfundim, raporti paraqet një sërë **rekomandimesh** të përgjithshme dhe specifike, drejtuar gjithë institucioneve përkatëse. Në Aneks paraqiten si raste studimore tre raste, ngjarje të rënda të ndodhura në vendin tonë ku viktima mbetën 5 gra dhe vajza, 4 prej të cilave u vranë

¹Observatori për Femicidet ngrihet në përputhje me kërkesat e Konventave CEDAW, Konventa e Stambollit etj, për mbledhjen, publikimin dhe analizimin e të dhënave për vrasjet e grave dhe vajzave në nivel kombëtar. Ngritja e Observatorit u mbështet nga Programi i Përbashkët i Kombeve të Bashkuara dhe Qeverisë Shqiptare “T’i japim fund dhunës ndaj Grave”, i financuar nga Qeveria e Suedisë.

² Në Nëntor 2017, Gjeorgjia ishte vendi i parë në Evropë që ngriti Mekanizmin mbi Monitorimin e Femicideve.

nga autorë me të cilët ishin në marrëdhënie familjare, si dhe intervista me familjarë të viktimave dhe disa autorë.

Femicidi nuk është një term i përkufizuar apo i përdorur në Kodin Penal të Republikës së Shqipërisë apo në akte ligjore të tjera. Po ashtu, nuk ka dispozita të shprehura që rregullojnë vrasjet për shkak të gjinisë. Megjithatë, kjo nuk duhet të përbëjë pengesë për organet e drejtësisë që në vrasjet ndaj grave t'i kushtojnë vëmendjen e duhur motivit gjinor që lidhet me krimin.

Në Shqipëri, gjatë viteve 2021-2023, u vranë 32 gra dhe vajza, ku 27 prej tyre u vranë nga autorë me të cilët viktimat ishin në marrëdhënie familjare. Nga 28 autorët e kryerjes së vrasjeve, 26 janë burra dhe djem dhe në 2 raste autoret kanë qenë një grua dhe një vajzë. Në 28 raste autori është zbuluar dhe në 2 raste autori ka mbetur i pa zbuluar nga organet kompetente. 6 autorëve humbën jetën menjëherë pas ngjarjes, ku 5 u vetëvranë dhe një humbi jetën në përpjekje për t'ju shmangur arrestimit nga policia. Dy autorë humbën jetën në paraburgim gjatë hetimeve.

Nga 32 gratë dhe vajzat e vrara rezulton se 24 prej tyre i përmbushin elementët për t'u cilësuar si femicide ose vrasje për shkak të gjinisë. Vrasjet në këto raste u kryen nga 22 autorë.

Norma e femicidit në Shqipëri për vitin 2021 ishte **0.85 për 100,000 gra dhe vajza banuese**, në vitin 2022 kjo normë ra në **0.50** dhe në vitin 2023 u rrit në 0,84. Krahasimi me disa nga vendet e rajonit dhe Bashkimit Evropian³ për vitin 2021,2022 dhe 2023 tregon se:

- Në 2021, norma e femicidit në Shqipëri ishte **më e lartë** se në Maqedoninë e Veriut, Itali, Slloveni, Serbi, Maltë, Kroaci, Bosnje Hercegovinë, Çeki, Bullgari, Rumani, Greqi, Hungari dhe Mal i zi.
- Në 2022, norma e femicidit në Shqipëri ishte **më e ulët** se në disa prej këtyre vendeve dhe **më e lartë** se në Slloveni, Maqedoninë e Veriut dhe Itali⁴.
- Në 2023 norma e femicidit në Shqipëri ishte **më e ulët krahasuar me Maqedoninë e veriut por më e lartë se në të gjitha vendet e tjera të përzgjedhura për krahasim**.

Në lidhje me motivet, rezulton se në pjesën më të madhe të rasteve gratë dhe vajzat u vranë për shkak të xhelozisë, mospranimit të ndarjes, mospranimit të faktit që viktima kishte krijuar një marrëdhënie tjetër pas ndarjes me autorin dhe hakmarrjes për raportimin në polici. Në pjesën më të madhe, vrasjet u kryen me mizori, nëpërmjet përdorimit të armëve të zjarrit, mjeteve të mprehta, mjeteve të forta si dhe ushtrimit të forcës fizike.

Nga të dhënat e mbledhura rezulton se në rreth 90% të rasteve viktimat e femicidit dhunoheshin nga autorët e vrasjes përpara kryerjes së krimit, por vetëm 6 prej tyre (25%) e kishin raportuar më parë në polici dhunën. Dy prej këtyre rasteve ishin të pajisura me masa mbrojtëse (UMM/UM) në momentin e vrasjes. Asnjë prej rasteve nuk ishte pajisur me Urdhër për Masat Paraprake të Mbrojtjes së Menjëhershme (UMPMM) nga Policia.

³ Vendet e përzgjedhura për krahasim janë : Maqedonia e Veriut, Mali i Zi, Sllovenia, Serbia, Kroacia, Bosnje Hercegovina, Bullgaria, Rumania, Malta, Hungaria, Greqia, Çekia dhe Italia.

⁴ UNODC ka publikuar të dhëna për femicidet sipas shteteve deri në vitin 2023, te cilat janë llogaritur edhe në normën për 100.000 banorë popullatë femra. Shih: <https://dataunodc.un.org/dp-femicide>;

Problematikat e hasura për parandalimin e krimeve, në rastet që kishin raportuar më parë në polici lidhen kryesisht me mos vlerësimin e duhur të faktorëve të rrezikut dhe mos marrjen e masave të menjëhershme të mbrojtjes, mos koordinimin e mirë të punës ndërmjet strukturave përgjegjëse, moskryerjen e monitorimit të masave mbrojtëse sipas procedurave të përcaktuara në kuadrin ligjor në fuqi dhe mungesën e shërbimeve mbështetëse efikase për viktimat dhe rehabilituese për dhunuesit.

Këto problematika janë evidentuar gjithashtu edhe nga Grupi i Ekspertëve për Veprim Kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (GREVIO) në Raportin e parë të vlerësimit tematik për Shqipërinë, publikuar në shtator 2024⁵. Nga ana tjetër, numri i lartë i grave dhe vajzave të vrara të cilat nuk kishin raportuar më parë në polici nxjerr në pah nevojën për rritje të mëtejshme të ndërgjegjësimit të komunitetit dhe institucioneve.

Katër prej grave dhe vajzave u vranë disa ditë pas daljes nga burgu të autorëve, të cilët kishin vuajtur dënimin në lidhje me veprën penale të dhunës në familje parashikuar nga neni 130/a i Kodit Penal. Kjo nxjerr në pah nevojën për vënien në lëvizje të mekanizmave, të cilët jo vetëm mundësojnë njoftimin në kohë të viktimës në lidhje me lirimin nga burgu të dhunuesve, por edhe mbajtjen nën monitorim të këtyre rasteve, pavarësisht nëse viktimat janë apo jo të pajisura me Urdhër të Menjëhershëm Mbrojtjeje/Urdhër Mbrojtjeje (UMM/UM). Në këtë kuadër, Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve dhe Drejtoria e Përgjithshme e Policisë duhet të rishikojnë standardet e bashkëpunimit ndërmjet tyre sa i përket kryerjes në kohë të njoftimeve në lidhje me lirimin nga burgu të dhunuesve dhe ndarjen e informacionit mbi ecurinë e procesit rehabilitues ndaj autorëve të veprave penale që lidhen me dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje. Ngritja e programeve rehabilituese dhe zbatimi i tyre në të gjitha Institucionet e Vuajtjes së Dënimit (IEVP) dhe pjesëmarrja e detyrueshme e autorëve të dhunës me bazë gjinore në këto programe është një çështje tjetër që duhet trajtuar me kujdesin e duhur.

Në përgjithësi, adresimi i çështjeve ku dhunuesit paraqesin probleme të shëndetit mendor mbetet një sfidë, e cila duhet trajtuar me kujdesin e duhur dhe në mënyrë sa më të shpejtë.

Gjatë periudhës objekt monitorimi, 35 fëmijë u prekën nga vrasja e nënave të tyre nga të cilët 20 ishin të mitur. Po ashtu, disa prej tyre ishin prezent në momentin e ngjarjes. Këta fëmijë vuajnë pasojat psikologjike, por edhe ekonomike për shkak të ngjarjes edhe të zgjatjes së procedurave gjyqësore mbi kujdestarinë. Përgjithësisht familjet që marrin të drejtën e kujdestarisë së këtyre fëmijëve hasin vështirësi në rritjen dhe edukimin e tyre për shkak të situatës ekonomike, ose mungesës së shërbimeve dhe pamjaftueshmërisë së tyre.

Hetimet për çështjet e femicidit përgjithësisht janë zhvilluar në afate të shkurtra kohore. Në rastet kur autorët kanë humbur jetën pas ngjarjes hetimet janë mbyllur brenda pak muajve, ndërsa në

⁵ Raporti i parë i vlerësimit tematik për Shqipërinë i Grupit të Ekspertëve për Veprim kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (GREVIO), “Ndërtimi i besimit duke ofruar mbështetje, mbrojtje dhe drejtësi”, shtator 2024.

“GREVIO inkurajon fuqimisht autoritetet shqiptare të sigurojnë që vlerësimi i rrezikut dhe menaxhimi i tij në rastet që kanë të bëjnë me të gjitha format e dhunës të mbuluara nga Konventa e Stambollit kryhen duke përfshirë dhe bashkërenduar punën me të gjitha agjencitë dhe subjektet përkatëse që ofrojnë shërbime për viktimat dhe fëmijët e tyre”.

Shih: <https://rm.coe.int/grevio-s-first-thematic-evaluation-report-on-albania/1680b1a0ca>

rastet e tjera hetimet kanë zgjatur nga 3 muaj deri në 1 vit e 15 ditë. Në rastet ku autori nuk është zbuluar menjëherë pas ngjarjes hetimet zgjasin shumë në kohë.

Problematic është fakti se hetimi nuk shtrihet në informacionet që disponojnë strukturat përgjegjëse për trajtimin e rasteve të dhunës në familje, në rastet kur gratë dhe vajzat e vrara kanë qenë viktimat të mëparshme të dhunës apo të pajisura me urdhër mbrojtje në momentin e ngjarjes. Po ashtu, në rastet e kërkesave për pushimin e çështjes për shkak të vdekjes së autorit, gjykatat procedojnë në afate më të shkurtra kohore dhe nuk thellohen në analizimin e historikut të dhunës. Në kërkesat për gjykim të paraqitura nga prokuroria dhe në vendimet e gjykatës nuk i kushtohet vëmendje motivit gjinor të vrasjes.

Bazuar në ndryshimet e viteve të fundit të Kodit Penal, gjykatat aplikojnë dënime më të rrepta në rastet e kryerjes së krimeve për shkak të marrëdhënieve familjare, megjithatë ende nuk ka raste ku është vërtetuar motivi gjinor i krimit.

Ky raport përmban disa rekomandime të përgjithshme, si dhe specifike për institucionet përkatëse. Rekomandimet fokusohen në dy drejtime:

- Masat që duhet të merren për parandalimin e femicidit, nëpërmjet forcimit të përgjigjes së koordinuar ndërinstytucionale të rasteve të dhunës në familje dhe formave të tjera të dhunës ndaj grave, dhe në veçanti zbatimin me efektivitet të vlerësimit të riskut, si dhe zbatimi i masave mbrojtëse për viktimat e dhunës.
- Masat që duhet të merren gjatë hetimit dhe gjykimit të çështjeve të femicidit, dhe në veçanti për tu thelluar ndaj motivit gjinor të vrasjes dhe analizimit të historikut të mëparshëm të dhunës, që gjithashtu ndikojnë në rritjen e ndërgjegjësimit për parandalimin e këtij fenomeni.

HYRJE

Dhuna me bazë gjinore nuk përbën vetëm një fenomen të përhapur global, por konsiderohet si një nga shkeljet më të rënda të drejtave të njeriut, që prek në mënyrë disproporcionale gratë dhe vajzat. Sipas Kushtetutës së Republikës së Shqipërisë, të drejtat dhe liritë themelore të njeriut janë të pandashme, të patjetërsueshme e të padhunueshme dhe qëndrojnë në themel të gjithë rendit juridik. E drejta e jetës dhe mbrojtja e saj është një nga detyrimet themelore Kushtetuese, si një e vlerë nga e cila burojnë të gjitha të drejtat e tjera. Organet e pushtetit publik në përmbushje të detyrave të tyre, duhet të respektojnë të drejtat dhe liritë themelore të njeriut, si dhe të kontribuojnë në realizimin e tyre⁶.

Vrasja e grave për shkak të gjinisë, ose femicidi, përbën formën më ekstreme dhunës me bazë gjinore. Sipas raportit të përbashkët të Zyrës së Kombeve të Bashkuara mbi Drogën dhe Krimin (UNODC) dhe UN Women, “Femicidi në 2023: Të dhënat botërore të vrasjes së grave dhe vajzave nga partnerët intimë dhe anëtarët të familjes”, në nivel botëror u vranë me dashje 85 000 gra dhe vajza, rreth 51 100 prej tyre (ose rreth 60%) u vranë nga partnerë intim ose anëtarë të tjerë të familjes⁷. Ndërkohë që sipas raportit të vitit 2022, në nivel global u vranë afërsisht 89,000 gra dhe vajza, numri më i lartë vjetor i vrasjeve të regjistruar në 20 vitet e fundit⁸.

Avokati i Popullit në Shqipëri, si një institucion i pavarur kushtetues, në ushtrimin e funksioneve të tij i kushton një vëmendje të veçantë barazisë gjinore, parandalimit të dhunës ndaj grave dhe vajzave dhe në veçanti formave më të rënda të saj. Ky raport paraqet një analizë të thelluar mbi rastet e vrasjeve të grave dhe vajzave në Shqipëri gjatë periudhës Janar 2021-Dhjetor 2023, me fokus te rastet e femicidit apo vrasjes së grave për shkak të gjinisë. Raporti është hartuar nga Avokati i Popullit, në bazë të të dhënave të mbledhura në kuadër të Observatorit për Femicidet në Shqipëri, i krijuar në Mars 2024 pranë këtij institucioni⁹.

Observatori është një mekanizëm monitorimi i krijuar për të trajtuar rastet e vrasjeve të grave dhe vajzave, me qëllim parandalimin e këtij fenomeni dhe zbatimin efektiv të legjislacionit kundër dhunës me bazë gjinore. Nëpërmjet këtij mekanizmi mblidhen të dhëna në nivel kombëtar dhe analizohen në mënyrë të thelluar me qëllim identifikimin e problematikave dhe boshllëqeve në zinxhirin e mekanizmit mbrojtës për viktimat e dhunës. Në bazë të gjetjeve, hartohen rekomandimeve konkrete për Mekanizimin Kombëtar të Luftës ndaj Dhunës me bazë Gjinore dhe institucionet përkatëse.

⁶ Kushtetuta e Republikës së Shqipërisë, nenet 15 dhe 21

⁷ UNODC) dhe UN Women, “Femicidi në 2023: Të dhënat botërore të vrasjes së grave dhe vajzave nga partnerët intimë dhe anëtarët të familjes” <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2024-11/femicides-in-2023-global-estimates-of-intimate-partner-family-member-femicides-en.pdf>

⁸ Raporti i UNODC dhe UN Women “Vrasja e grave dhe vajzave lidhur me gjininë”, Vlerësimet globale në lidhje me vrasjet e grave dhe vajzave nga partnerë intimë dhe anëtarë të familjes, viti 2022, shih: <https://www.unwomen.org/sites/default/files/2023-11/gender-related-killings-of-women-and-girls-femicide-feminicide-global-estimates-2022-en.pdf>

⁹ Observatori për Femicidet ngrihet në përputhje me kërkesat e Konventave CEDAW, Konventa e Stambollit etj, për mbledhjen, publikimin dhe analizimin e të dhënave për vrasjet e grave dhe vajzave në nivel kombëtar. Ngritja e Observatorit u mbështet nga Programi i Përbashkët i Kombeve të Bashkuara dhe Qeverisë Shqiptare “T”i japim fund dhunës ndaj Grave”, i financuar nga Qeveria e Suedisë.

I gjithë informacioni hidhet në një sistem të posaçëm të dhënash mbi femicidet¹⁰, bazuar në Kornizën Statistikore të OKB-së.¹¹ dhe praktikat më të mira evropiane. Gjatë këtij procesi, Institucioni i Avokatit të Popullit angazhohet edhe në monitorimin e seancave gjyqësore në lidhje me veprat penale të vrasjes ku viktimat janë gratë ose vajzat, me qëllim kryerjen e analizës së procedurës dhe vendimmarrjes gjyqësore.

Bazuar në studime të ndryshme mbi femicidin dhe praktikat e vendeve të cilat e kanë përfshirë Observatorin për Femicidet brenda një institucioni të pavarur, vlerësohet se ky mekanizëm do të ketë efikasitetin e nevojshëm jo vetëm sa i përket mbledhjes dhe analizimit të dhënave mbi femicidet, por veçanërisht në drejtim të parandalimit të këtij fenomeni.

Po ashtu, ky raport ndihmon në përmbushjen e një prej rekomandimeve të vitit 2024 të GREVIO-s që *“inkurajon fuqimisht autoritetet shqiptare që të prezantojnë një sistem rishikimi retrospektiv të rasteve të vrasjeve me bazë gjinore dhe vetëvrasjeve të lidhura me dhunën me bazë gjinore ndaj grave dhe të vlerësojnë nëse boshllëqet në përgjigjen institucionale dhe/ose gjyqësore kanë kontribuar në rezultatin fatal, me synimin për t'i parandaluar ato në të ardhmen dhe për t'i mbajtur përgjegjës si autorët e krimeve, ashtu edhe institucionet që mund të kenë dështuar në detyrimet e tyre për të parandaluar incidente të tilla”*¹²

1. Përkufizimi i Femicidit dhe Kuadri Ligjor Ndërkombëtar

Mbrojtja nga forma të ndryshme të dhunës me bazë gjinore ndaj grave dhe vajzave garantohej nga në një sërë konventash ndërkombëtare. Megjithatë, ende nuk është formuluar një përkufizim universalisht i pranuar për femicidin¹³. Përgjithësisht, femicidi njihet si manifestimi më ekstrem dhe brutal i dhunës ndaj grave, një fenomen që prek të gjitha rajonet dhe vendet në mbarë botën. Në thelb, femicidi nënkupton vrasjet e grave dhe vajzave për motive që lidhen me gjininë.

Megjithëse instrumentet kryesore ndërkombëtare për të drejtat e njeriut kanë garantuar të drejtën e grave për barazi gjinore, dhuna ndaj grave si një shkelje e të drejtave të njeriut u njoh zyrtarisht vetëm në vitet 1990. Në vitin 1992, Komiteti për Eliminimin e Diskriminimit ndaj Grave (Komiteti CEDAW), në Rekomandimin e tij të Përgjithshëm Nr. 19, hapi një kapitull të ri për adresimin e viktimave të dhunës me bazë gjinore. Kjo dhunë u konsiderua si një formë diskriminimi e ndaluar nga neni 1 i Konventës CEDAW. Në vijim, Komiteti CEDAW, nëpërmjet Rekomandimit Nr. 35, “Për dhunën me bazë gjinore ndaj grave” i vitit 2017 i cili ka përditësuar Rekomandimin e përgjithshëm nr. 19 të vitit 1992, u kërkon shteteve anëtare të mbledhin, analizojnë dhe publikojnë rregullisht të dhëna statistikore mbi dhunën ndaj grave, me një fokus

¹⁰ *Sistemi i mbajtjes së të dhënave për rastet e femicideve*, është një databazë, i ndarë në disa rubrika të cilat fokusohen në të dhëna mbi viktimën, autorin dhe ngjarjen. Në sistem ka një rubrikë të veçantë ku regjistrohen rastet e vlerësuara si femicide në bazë të komponentëve që burojnë nga kuadri statistikor i OKB-së. Një vend të posaçëm në sistem ka edhe vendimi i gjykatës dhe të dhënat mbi monitorimin e seancave gjyqësore

¹¹ Kuadri statistikor për matjen e vrasjeve të grave dhe vajzave të lidhura me gjininë (e referuar edhe si “femicide/femicide”), përgatitur nga Zyra e Kombeve të Bashkuara mbi Drogën dhe Krimin dhe Enti i Kombeve të Bashkuara për Barazinë Gjinore dhe Fuqizimin e Grave. Dokumenti mund të gjendet në adresën: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/Statistical_framework_femicide_2022.pdf

¹² Raporti i parë i vlerësimit tematik për Shqipërinë i Grupit të Ekspertëve për Veprim kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (GREVIO), “Ndërtimi i besimit duke ofruar mbështetje, mbrojtje dhe drejtësi”, shtator 2024.

¹³ Në lidhje me historikun e termit femicid dhe përkufizimet e ndryshme të bëra mbi këtë term shih Raportin e përgatitur nga Qendra për Nisma Ligjore Qytetare “Vrasjet e Grave (Femicidi) dhe tentativa për femicid në Shqipëri 2017-2020”, viti 2021. Ky raport u realizua në kuadër të zbatimit të Programit Rajonal të UN Women “Ti japim fund dhunës kundër grave në Ballkanin Perëndimor dhe Turqi”, “Zbatojmë normat, ndryshojmë mendësitë”, me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian.

të veçantë në të dhënat administrative që lidhen me vrasjen e grave dhe vajzave për shkak të gjinisë (femicide/feminicide). Në nëntor 2023, në Vëzhgimet Përfundimtare drejtuar Shqipërisë, Komiteti CEDAW rekomandoi ndryshimin e Kodit Penal për të përfshirë femicidin si një vepër penale specifike¹⁴.

Iniciativa të Kombeve të Bashkuara për Luftimin e Femicidit:

Në vitin 2017, Reporterja e Posaçme e Kombeve të Bashkuara për Dhunën ndaj Grave, gjatë fushatës së “16 Ditëve të Aktivizimit Kundër Dhunës ndaj Grave” u bëri thirrje shteteve anëtare që të krijojnë mekanizma për mbledhjen dhe publikimin vjetor të të dhënave dhe analizave që lidhen me rastet e femicidit.

Shqyrtimi dhe analizimi i çështjeve të femicideve, në kuadër të përgatitjes së këtij raporti, është bazuar në përkufizimin e dhënë nga Organizata e Kombeve të Bashkuara (OKB). Në kuadrin statistikor të OKB-së për mbledhjen dhe analizimin e të dhënave statistikore, femicidi përkufizohet si:

“Vrasje me dashje e grave, e kryer nga partnerë intimë, nga anëtarë të tjerë të familjes ose nga persona të njohur apo të panjohur, bazuar në mënyrën e kryerjes ose në kontekste të veçanta që tregojnë motive gjinore”¹⁵.

Elementet Identifikuese të Femicidit

Bazuar në kuadrin statistikor të OKB-së dhe legjislacionin penal të Republikës së Shqipërisë, për të trajtuar një rast të vrasjes me dashje të një gruaje ose vajze si femicid, konsiderohen këto elementë:

- Nëse autori kishte histori të mëparshme të dhunës fizike, seksuale ose psikologjike ndaj viktimës;
- Nëse autori ishte ndaluar më parë nga organet ligjzbatuese;
- Nëse viktimja punonte në industrinë e seksit ose ishte subjekt i shfrytëzimit të paligjshëm;
- Nëse viktimja kishte pësuar dhunë seksuale para dhe/ose pas vrasjes;
- Nëse vrasja ishte kryer me mizori dhe shoqëruar me gjymtim të trupit të viktimës;
- Nëse trupi i pajetë i viktimës ishte asgjësuar në një hapësirë publike;
- Nëse vrasja ishte motivuar nga urrejtja ose paragjykimi ndaj grave;
- Nëse viktimja ishte rrëmbyer ose privuar nga liria para vrasjes.

Femicidi ndryshon nga format e tjera të vrasjes, sepse përkufizohet si vrasja e një gruaje për shkak të gjinisë së saj, thjesht sepse ajo është grua. Shkaqet rrënjësore të femicidit lidhen me:

- *pozitën e përgjithshme të gruas në shoqëri;*

¹⁴ Komiteti mbi Eliminimin e Diskriminimit ndaj grave (CEDAW), raporti “Vëzhgimet përmbyllëse mbi raportin e pestë periodik të Shqipërisë”, viti 2023, shih: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n23/352/80/pdf/n2335280.pdf>

¹⁵ Kuadri statistikor për matjen e vrasjeve të grave dhe vajzave të lidhura me gjininë (e referuar edhe si “femicide/feminicide”), përgatitur nga Zyra e Kombeve të Bashkuara mbi Drogën dhe Krimin dhe Enti i Kombeve të Bashkuara për Barazinë Gjinore dhe Fuqizimin e Grave, viti 2022, faqe 10. Shih: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/statistics/Statistical_framework_femicide_2022.pdf

- diskriminimin ndaj grave;
- rolet gjinore;
- shpërndarjen e pabarabartë të pushtetit midis burrave dhe grave;
- stereotipet e zakonshme gjinore;
- paragjykimet dhe dhunën ndaj grave.

Roli i Konventës së Stambollit në Luftën Kundër Dhunës ndaj Grave

Konventa e Këshillit të Evropës “Për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje”, e njohur si Konventa e Stambollit, është traktati më specifik ndërkombëtar për të luftuar dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje. Ajo përmban dispozita të shumta parandaluese dhe mbrojtëse, si dhe një sërë detyrimesh për shtetet anëtare që të sigurojnë një përgjigje të përshtatshme të drejtësisë penale ndaj këtyre shkeljeve të rënda të të drejtave të njeriut.

Megjithëse Konventa e Stambollit nuk e përmend në mënyrë eksplicite femicidin, ky term përdoret gjerësisht në raportet e Grupit të Ekspertëve për Veprimin Kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (GREVIO). GREVIO lavdëron shtetet anëtare që raportojnë mbi fenomenin e femicidit. Në raportin tematik të GREVIO-s për Shqipërinë, të publikuar në vitin 2024, u vlerësua se ngritja e Observatorit për Femicidet do të përmirësojë procesin e mbledhjes dhe analizimit të të dhënave, duke krijuar një pikë qendrore referimi për këtë fenomen në Shqipëri. Gjithashtu, GREVIO inkurajon fuqimisht autoritetet shqiptare që të prezantojnë një sistem rishikimi retrospektiv të rasteve të vrasjeve me bazë gjinore dhe vetëvrasjeve të lidhura me dhunën me bazë gjinore ndaj grave dhe të vlerësojnë nëse boshllëqet në përgjigjen institucionale dhe/ose gjyqësore kanë kontribuar në rezultatin fatal, me synimin për t'i parandaluar ato në të ardhmen dhe për t'i mbajtur përgjegjës si autorët e krimeve, ashtu edhe institucionet që mund të kenë dështuar në detyrimet e tyre për të parandaluar incidente të tilla.¹⁶

Konventa Evropiane për të Drejtat e Njeriut dhe Jurisprudenca e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut

Çështjet e dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje, dhe specifikisht rastet më ekstreme që kanë çuar në humbjen e jetës janë trajtuar gjerësisht nga Gjykata Evropiane e të Drejtave të Njeriut (GJEDNJ), në bazë të nenit 2 për të drejtën e jetës, të *Konventës Evropiane për të Drejtat e Njeriut (KEDNJ)*. Disa nga çështjet më të rëndësishme që kanë lidhje të drejtpërdrejtë me këtë studim, përfshijnë *Opuz kundër Turqisë* (2009), ku një person, pasi kishte tentuar më parë të vriste bashkëshorten, vrau nënën e saj. Ky ishte një nga rastet e para, ku GJEDNJ, kërkoi zbatimin e një sistemi për ndëshkrimin e dhunës në familje dhe mbrojtjen e viktimave dhe konstatoi se *dhuna ndaj bashkëshortes dhe vrasja e nënës së saj konsiderohen se ka qenë me bazë gjinore dhe diskriminuese për gratë*. Gjithashtu, Gjykata konstatoi përgjegjësinë e Turqisë për mos ndjekjen e procesit penal ndaj dhunuesit përpara se të kryente vrasjen, pavarësisht se

¹⁶ Raporti i parë i vlerësimit tematik për Shqipërinë i Grupit të Ekspertëve për Veprim kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (GREVIO), “Ndërtimi i besimit duke ofruar mbështetje, mbrojtje dhe drejtësi”, viti 2024, faqe 16. Shih: <https://rm.coe.int/grevio-s-first-thematic-evaluation-report-on-albania/1680b1a0ca>

denoncimi ishte tërhequr.¹⁷ Në raste të tjera, GJEDNJ ka konstatuar përgjegjësi të autoriteteve për:

- Mungesën e trajtimit psikiatrik të personave me probleme të shëndetit mendor që kanë kryer vrasje ndaj bashkëshortes ose anëtarëve të tjerë të familjes (p.sh. *Branko Tomašić dhe të tjerët kundër Koracisë*, 2009)¹⁸;
- Hetimin e pamjaftueshëm të dhunës në familje në rastet ku familja jetonte në një situatë dhune të vazhdueshme, që përfundoi në vrasjen e fëmijës dhe plagosjen e nënës (*Talpis kundër Italisë*, 2019)¹⁹;
- Mungesën e hetimi të duhur në rastet e sulmit ndaj grave, kur ky sulm ka pasur shenja dalluese të dhunës me bazë gjinore (*Tërshana kundër Shqipërisë*, 2020)²⁰.

Disa nga çështjet e fundit që kanë të bëjnë me parandalimin e vrasjeve në marrëdhëniet familjare përfshijnë *Kurt kundër Austrisë* (2021, Dhoma e Madhe e GJEDNJ)²¹, *Tkheldze kundër Gjeorgjisë* (2021)²² dhe *Y dhe të tjerë kundër Bullgarisë* (2022)²³. Gjykata është bazuar në detyrimin primar që Shteti ka, në përputhje me Nenin 2 të Konventës Evropiane të të Drejtave të Njeriut për mbrojtjen e jetës dhe përgjegjësinë e autoriteteve që, nëse e dinin ose duhet të kishin ditur për një kërcënim të mundshëm për jetën, të merrnin hapat e duhur për ta parandaluar. Ky detyrim u sqarua më tej nga GJEDNJ, duke përcaktuar përgjegjësitë konkrete të autoriteteve, për vlerësimin e riskut në kontekstin e dhunës në familje. (shih më poshtë në Kreun 1).

2. Metodologjia dhe mbledhja e të dhënave

Për qëllimin e këtij kërkimi, janë përdorur të dhëna parësore dhe dytësore. Të dhënat parësore u mblodhën nga institucionet përgjegjëse, si dhe gjatë monitorimit të proceseve gjyqësore. Ndërkohë, të dhënat dytësore u siguruan nga studime të mëparshme mbi femicidin dhe dhunën me bazë gjinore.

Mbledhja dhe Analizimi i të Dhënave Parësore

Të dhënat parësore u siguruan përmes:

- analizimit të materialeve të mbledhura nga strukturat kompetente në rrugë zyrtare,
- shqyrtimit të kërkesave për gjykim dhe vendimeve gjyqësore mbi veprat penale që lidhen me vrasjen e grave dhe vajzave,

¹⁷ ECHR (2009), *Opuz v. Turkey*, Vendimi, <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng/pages/search.aspx?i=001-92945>

¹⁸ <http://hudoc.echr.coe.int/sites/eng-press/pages/search.aspx?i=003-2602993-2833362>

¹⁹ <http://hudoc.echr.coe.int/eng-press?i=003-5644174-7145931>

²⁰ Çështja u vendos nën monitorim nga Komiteti i Ministrave të Këshillit të Evropës, ku Shqipërisë iu kërkua të mbante të informuar Komitetin mbi masat e marra për zbatim. Rrjeti i Monitorimit Kundër Dhunës me bazë Gjinore paraqiti një raport me problematikat që ekzistojnë. Në vijim, shteti shqiptar paraqiti një Plan Veprimit të masave të përgjithshme për adresimin e problematikave të çështjes, në kohë që përvoja e përkjet masave individuale, Prokuroria pritej të kthente përgjigje për ecurinë e hetimit të çështjes në fjalë (kjo siupas informacionit më të fundit në lidhje me zbatimin e vendimit <https://hudoc.exec.coe.int/#/{%22fulltext%22:%22tërshana%20v%20albania%22,%22excidetifier%22:%22004-56331%22}}>)

²¹ <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22itemid%22:%22002-13298%22%7D>

²² <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22:%22document%22%5D,%22itemid%22:%22001-210854%22%5D%7D>

²³ <https://hudoc.echr.coe.int/eng#%7B%22itemid%22:%22001-216360%22%5D%7D>

- monitorimit të seancave gjyqësore për këto raste,
- intervistave, dhe
- analizimit të shkrimeve në media, etj.

Mbledhja e të dhënave u realizua falë bashkëpunimit me institucionet kryesore përgjegjëse, të tilla si:

- strukturat e policisë së shtetit,
- prokuroritë,
- gjykatat e rretheve gjyqësore,
- institucionet e pushtetit vendor,
- institucionet shëndetësore, dhe
- institucionet e vuajtjes së dënimit.

Nga strukturat e policisë u kërkua informacion statistikor dhe të dhëna mbi viktimat, autorët dhe ngjarjet për periudhën e monitorimit. Lidhur me viktimat dhe autorët, informacioni përfshinte:

- Gjeneralitetet (ID, emër, atësia, mbiemër, datëlindje, vendlindje, vendbanim, kombësi, shtetësi, arsim, gjendje civile, numri i fëmijëve dhe mosha e tyre),
- statusin e shtatzënisë,
- profesionin dhe punësimin,
- orientimin seksual,
- statusin e aftësisë së kufizuar,
- intoksikimin nga lëndë narkotike dhe/ose alkool,
- raportimet e mëparshme të dhunës,
- pajisjen ose jo me urdhra mbrojtjeje (UMM/UM),
- precedentët e mëparshëm penalë, dhe
- motivet e vrasjes.

Për **ngjarjet**, informacioni përfshinte:

- datën dhe orën e ndodhjes,
- vendndodhjen gjeografike të kryerjes së krimit,
- llojin e hapësirës ku ndodhi krimi (banesë private, zonë publike, institucion shtetëror/privat),
- faktin nëse fëmijët ishin të pranishëm gjatë ngjarjes,
- mënyrën e kryerjes së krimit dhe mjetin e përdorur, dhe
- faktin nëse krimi ishte kryer në bashkëpunim.

Nga Prokuroritë e Rretheve Gjyqësore u kërkua informacion i detajuar që përfshinte:

- numrin e vrasjeve të referuara në prokurori, ku viktimat ishin gra ose vajza,
- numrin e çështjeve për të cilat ishte kërkuar dërgimi për gjykim,
- numrin e çështjeve për të cilat ishte kërkuar pushimi,
- numrin e çështjeve ende në hetim,

- numrin e çështjeve të pezulluara, dhe
- kopjet e vendimeve gjyqësore të formës së prerë, të ekzekutuara nga prokuroritë për rastet në fjalë.

Për çështjet ku vendimi i gjykatës nuk kishte marrë formë të prerë, u kërkuan kopje të kërkesave për gjykim ose për pushim.

Nga Gjykatat u kërkua:

- informacion statistikor për çështjet e përfunduara,
- informacion mbi çështjet ende në proces gjyqësor, dhe
- vendimet përfundimtare dhe materialet që shërbejnë për identifikimin e motiveve, shkaqeve dhe boshllëqeve në përgjigjen institucionale ndaj femicideve.

Disa nga instrumentet kryesore të përdorura për mbledhjen e të dhënave kanë përfshirë:

- **Komunikimin zyrtar me shkrim** me të gjitha institucionet përgjegjëse;
- **Monitorimin e seancave gjyqësore** për të vlerësuar mbarëvajtjen e proceseve gjyqësore;
- **Zhvillimin e intervistave** me familjarët e viktimave dhe autorët e femicideve.

Për të krijuar një pasqyrë sa më të plotë mbi secilin rast, janë mbledhur gjithashtu të dhëna nga media e shkruar dhe ajo elektronike, e cila ka raportuar rastet e vrasjeve të grave dhe vajzave. Të dhënat për rastet e femicidit janë mbledhur në bazë të komponentëve të një **pyetësoi të përgatitur paraprakisht** dhe janë regjistruar në një sistem të posaçëm për mbajtjen dhe analizimin e të dhënave.

Veprat Penale Objekt Monitorimi dhe Analizimi:

Në këtë kërkim janë shqyrtuar veprat penale të parashikuara në nenet **76, 78, 79** dhe **79/c** të Kodit Penal, të cilat mund të klasifikohen si femicide kur përmbushin një ose më shumë nga elementet e përcaktuara më herët. Pas ndryshimeve në kompetencat lëndore të gjykatave në vitin 2021, këto vepra hetohen dhe gjykohen nga **prokuroritë** dhe **gjykatat e rretheve gjyqësore** të juridiksionit të përgjithshëm.

Shtrirja Kohore

Gjurmimi dhe analizimi i rasteve të femicideve është shtrirë në periudhën **Janar 2021 – Dhjetor 2023**, gjatë së cilës janë marrë në shqyrtim të gjitha rastet e vrasjeve të grave dhe vajzave. Për sa i përket monitorimit të seancave gjyqësore, procesi është kryer gjatë vitit 2024 për çështje që lidhen me vrasjet e grave, të cilat janë vlerësuar si femicide dhe kanë qenë në proces shqyrtimi gjyqësor pranë gjykatave të shkallës së parë të juridiksionit të përgjithshëm.

Kufizimet e metodologjisë

Bazuar në analizimin e informacionit dhe dokumentacionit të marrë nga Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, prokuroritë dhe gjykatat e rretheve gjyqësore mbi çështjet e vrasjes së grave

dhe vajzave gjatë periudhës janar 2021 - dhjetor 2023, Avokati i Popullit ka komunikuar zyrtarisht me drejtoritë vendore të policisë dhe bashkitë ku viktimat kishin vendbanimin. Gjithashtu, është kërkuar informacion nga Ministria e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale në lidhje me rolin e institucioneve shëndetësore në trajtimin e këtyre rasteve. Vlen të theksohet se shumica e institucioneve kanë treguar gatishmëri për të bashkëpunuar dhe për të ofruar informacion mbi çështjet e femicidit. Megjithatë, janë evidentuar disa problematika që lidhen me procesin e dhënies së informacionit, si:

- Vonesa në dërgimin e përgjigjeve,
- Mosdhënia e informacionit të kërkuar sipas përmbajtjes së kërkesave,
- Ofrimi i përgjigjeve formale, të cilat nuk mbështeten me informacion të detajuar apo të plotë,
- Mosrakordimi i informacionit,
- Mosaktimi në kohë i personave të kontaktit,
- Mungesa e të dhënave të standardizuara.

Gjithashtu, ka rezultuar se mbledhja e të dhënave është një proces që zgjat në kohë, pasi informacioni duhet të sigurohet nga burime të ndryshme, të analizohet dhe, në rast mosrakordimi, kërkohet informacion shtesë për të siguruar saktësi dhe përputhshmëri në të dhënat e mbledhura.

KREU I: VRASJET E GRAVE DHE VAJZAVE FEMICIDI NË SHQIPËRI

Dhuna me bazë gjinore, përfshi femicidin, vazhdon të mbetet një fenomen shqetësues në Shqipëri. Numri i vrasjeve ku viktimat janë gratë dhe vajzat ka mbetur konstant gjatë viteve të fundit²⁴. Studimi i parë mbi vrasjen e grave dhe vajzave në Shqipëri u realizua nga Qendra për Nisma Ligjore dhe Qytetare, në kuadër të programit rajonal të UN Women “T’i japim fund dhunës kundër grave në Ballkanin Perëndimor dhe Turqi”, “Zbatojmë normat, ndryshojmë mendësitë”, me mbështetjen financiare të Bashkimit Evropian. Ky raport hedh dritë mbi një sërë faktorësh të rëndësishëm që lidhen me dhunën ndaj grave dhe femicidet në Shqipëri, duke i kushtuar vëmendje të veçantë analizës së kuadrit ligjor në fuqi, analizës së vendimeve gjyqësore mbi rastet e femicidit si dhe vlerësimit të kapaciteteve të institucioneve përgjegjëse²⁵.

Në përgjithësi, studimet mbi dhunën ndaj grave dhe vajzave kanë treguar se forma më e përhapur e femicidit është ajo e kryer nga partnerët intimë dhe nga anëtarët e familjes. Këto femicide shpesh janë të parashikueshme dhe mund të parandalohen, pasi zakonisht paraprihen nga dhunë fizike dhe psikologjike ndaj viktimave.

Nga analiza e rasteve të femicidit gjatë periudhës objekt monitorimi (2021-2023), rezulton se:

- Nga **32 gra dhe vajza të vrara**, 27 prej tyre u vranë nga autorë me të cilët ishin në marrëdhënie familjare.
- Në **rreth 90% të rasteve**, viktimat kishin përjetuar dhunë nga autorët përpara kryerjes së vrasjes²⁶.

Në disa raste, viktimat e femicideve kanë raportuar dhunën e pësuar në polici apo në struktura të tjera mbrojtëse dhe janë pajisur me Urdhra Mbrojtjeje (UM) nga gjykata, ç’ka tregon se zbatimi i standardeve për mbrojtjen e grave dhe vajzave në situata dhune ka mangësi dhe kërkon rishikim të praktikave aktuale dhe koordinim më të mirë ndërmjet institucioneve përgjegjëse.

1.1 Nevoja për Përmirësim të Mekanizmave Institucionale

Ngjarjet e femicideve nxjerrin në pah nevojën për një zbatim sa më rigoroz të procedurave për trajtimin e rasteve të dhunës me bazë gjinore dhe në veçanti:

1. **Përmirësim të procedurës së vlerësimit dhe menaxhimit të riskut për viktimat**, duke identifikuar me saktësi rastet më kritike;
2. **Rritjen e efikasitetit në koordinimin ndërmjet institucioneve**, përfshirë strukturat policore, gjykatat, institucionet shëndetësore dhe shërbimet sociale në nivel qendror dhe lokal;

²⁴ Gjatë pesë viteve të fundit u vranë mesatarisht 10 gra/vajza në vit, ku viti me numrin më të lartë të vrasjeve ishte 2018 me 15 vrasje ndërsa viti 2022 ishte viti me numrin më të ulët me 7 gra dhe vajza të vrara.

²⁵ Raporti “Vrasjet e Grave (Femicidi) dhe Tentativa për Femicid në Shqipëri 2017-2020, përgatitur nga Qendra për Nisma Ligjore Qytetare në bashkëpunim me UN Women Shqipëri.

²⁶ Kjo e dhënë rezulton nga analiza e vendimeve gjyqësore ku nga pyetjet e dëshmitarëve rezulton se autorët ushtronin dhunë ndaj viktimave.

3. Monitorim dhe analizë të vazhdueshme të rasteve, nga momenti i raportimit të dhunës deri në rehabilitimin e viktimave dhe autorëve.

1.2 Legjislacioni penal mbi vrasjen e grave dhe vajzave në Shqipëri dhe legjislacioni kundër dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore

Vitet e fundit, legjislacioni penal në Shqipëri ka pësuar ndryshime të vazhdueshme me qëllim përafrimin e tij me standardet ndërkombëtare dhe mbulimin më efektiv të çështjeve që lidhen me cenimin e të drejtave të njeriut nga veprimet dhe mosveprimet e kundërligjshme. Legjislacioni penal bazohet në parimet kushtetuese të shtetit të së drejtës, barazisë përpara ligjit, të drejtësisë në caktimin e fajësisë dhe të dënimit, të mbrojtjes së interesit më të lartë të fëmijëve, si dhe të humanizmit²⁷. Gratë, vajzat dhe të miturit gëzojnë mbrojtje të veçantë nga legjislacioni në fuqi, një aspekt kyç i reformës në sistemin e drejtësisë në Shqipëri.

Aktualisht, **femicidi** nuk është një term i përdorur në Kodin Penal apo në ligje të tjera në Shqipëri dhe nuk ekzistojnë dispozita specifike që rregullojnë vrasjet për shkak të gjinisë. Edhe pse vetëm pak vende e kanë përfshirë femicidin si një vepër penale specifike, hulumtimet tregojnë përfitime të shumta nga kjo qasje²⁸.

Klasifikimi i femicidit si vepër penale specifike është i nevojshëm sepse ndihmon në reagimin e shpejtë për parandalimin e femicidit, hetimin efektiv, ndjekjen dhe ndëshkimin e autorëve. Gjithashtu lehtëson monitorimin dhe studimin e femicidit si dhe gjetjen e masave të përshtatshme për parandalimin e tij.

Legjislacioni penal:

Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë²⁹, në **Kreun II** ka parashikuar veprat penale kundër personit. Seksioni 1 i këtij kreu trajton krimet kundër jetës të kryera me dashje, përfshirë veprat penale të cituara në nenet **76, 77, 78, 79**, dhe **79/c**. Këto vepra janë marrë në shqyrtim për këtë raport, duke u fokusuar te rastet ku viktimat ishin gra dhe vajza.

- **Neni 76:** “*Vrasja me dashje*”, dënohet me burgim nga **10 deri në 20 vjet**.
- **Neni 77:** “*Vrasja me dashje në lidhje me një krim tjetër*”, dënohet me **jo më pak se 20 vjet burgim**.
- **Neni 78:** “*Vrasja me paramendim*”, dënohet me burgim nga **15 deri në 25 vjet**.
- **Neni 79:** “*Vrasja në rrethana të tjera cilësuese*”, dënohet me **jo më pak se 20 vjet burgim ose burgim të përjetshëm**.
- **Neni 79/c:** “*Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare*”, e shtuar me ligjin nr. 144/2013, dënohet me **jo më pak se 20 vjet burgim ose burgim të përjetshëm**.

Neni 79/c: “Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare” përcakton si objekt mbrojtjeje marrëdhëniet juridike të vendosura për të siguruar **të drejtën e jetës** së personave të lidhur në

²⁷ Neni 1/c i Kodit Penal i ndryshuar.

²⁸ Aktualisht Malta, Qipro, Belgjika, Maqedonia e Veriut dhe Kroacia janë pesë vendet evropiane që e kanë përfshirë femicidin si vepër penale në legjislacionin e tyre të brendshëm.

²⁹ Ligji nr. 7905, datë 21.3.1995 “Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë”, i ndryshuar.

marrëdhënie familjare, gjinore, ose krushqie me autorin e veprës penale. Nga përmbajtja e kësaj dispozite rezulton se kushti për kualifikimin e kësaj vepre është :

- Vrasja të kryhet *me dashje*, dhe
- Viktima të jetë një person në **lidhje të afërt familjare, gjinore, ose krushqie** me autorin.

Në këtë dispozitë ligjvënësi nuk ka referuar në një ligj specifik për të përcaktuar personat në lidhje familjare, gjinore apo krushqie me autorin e veprës. Në rastet kur viktimat janë gra ose vajza dhe ekzistojnë elementë që lidhin krimin me gjininë e viktimës, këto raste mund të klasifikohen si **femicide**.

Siç rezulton dhe nga të dhënat statistikore vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare zë përqindjen më të madhe të rasteve të vrasjeve të grave dhe vajzave në Shqipëri. Për periudhën objekt monitorimi rezulton se mbi 84% e vrasjeve ndaj grave dhe vajzave u kryen nga autorë me të cilët viktimat ishin në marrëdhënie familjare, kryesisht bashkëshortë, ish bashkëshortë, bashkëjetues, ish bashkëjetues vëlla-motër, kunat-kunatë etj.

Neni 50 i Kodit Penal³⁰ përmban dispozita mbi rrethanat rënduese për autorët e veprave penale. Ky nen është amenduar disa here ndër vite me qëllim shtimin e rrethanave që rëndojnë pozitën e autorëve të veprave penale. Në kuptim të kësaj dispozite disa nga elementet që rëndojnë dënimin e autorëve të veprave penale janë:

- Kryerja e veprave penale me **egërsi dhe mizori**,
- Kryerja e veprave gjatë ose pas lëshimit të **urdhrave të mbrojtjes** nga gjykata,
- Shfrytëzimi i **marrëdhënieve familjare**, dhe
- Motivimi nga faktorë që lidhen me **gjininë**, identitetin gjinor, ose orientimin seksual të viktimës.

Sa më sipër janë në përputhje me elementët e parashikuar në kuadrin statistikor të OKB për cilësimin e vrasjeve të grave dhe vajzave si vrasje për shkak të gjinisë. Në disa nga vendimet e gjykatës janë parashtruar si rrethana rënduese kryerja e veprave me egërsi dhe mizori si dhe gjatë ose pas lëshimit të urdhrave të mbrojtjes por në asnjë nga rastet e trajtuara nuk është parashtruar si rrethanë rënduese kryerja e veprës motivuar nga faktorë që lidhen me gjininë.

Ndryshimet e Kodit të Procedurës Penale të vitit 2017³¹, ndër të tjera, prekën edhe dispozitat që rregullojnë procedurat mbi gjykimin e shkurtuar³². Në bazë të Nenit 403, pika 2 “Nuk lejohet kërkesa për gjykim të shkurtuar për veprat penale për të cilat parashikohet dënim me burgim të përjetshëm”. Në këtë kuadër për veprat penale të parashikuara nga nenet 79 dhe 79/c të cilat kanë parashikuar mundësinë e dënimit me burgim të përjetshëm ndaj autorëve nuk lejohet kërkesa për

³⁰ Ndryshuar me ligjin nr. 8733, datë 24.1.2001, ligjin nr. 9275, datë 16.9.2004, ligjin nr. 9686, datë 26.2.2007, ligjin nr. 144, datë 2.5.2013 dhe me ligjin nr. 44/2019, datë 18.7.2019.

³¹ Ndryshuar me ligjin nr. 35/2017, datë 30.3.2017.

³² Gjykimi i shkurtuar është një institut procedural që i njet pandehurit të drejtën për të zgjedhur një formë alternative gjykimi, e kushtëzuar nga pranimi prej tij i akteve të hetimit paraprak në gjendjen e ndodhur dhe që ka si efekt shkurtimin e procedurës gjyqësore, duke shmangur debatin mbi provat dhe përfundimin e procesit penal në një kohë më të shkurtër. Natyra juridike procedurale e gjykimit të shkurtuar ka të bëjë me shmangien e ecursisë së zakonshme të shqyrtimit gjyqësor të procedimit penal, si rezultat i kërkesës për zgjedhjen e kësaj procedure të posaçme gjykimi, çka nënkupton zbatimin në kushte dhe situata të caktuara procedurale të rregullave të ndryshme nga ato që zbatohen zakonisht.

gjykim të shkurtuar. Në vetëm një prej rasteve të vlerësuara si femicid është pranuar kërkesa për gjykim të shkurtuar, çështja është gjykuar pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të përgjithshëm Durrës.

1.3 Legjislacioni kundër Dhunës në Familje

Vlerësimi dhe menaxhimi i riskut, të përshkruara nga Konventa e Stambollit, janë ndër procedurat më të rëndësishme për parandalimin e mëtejshëm të dhunës dhe përshkallëzimit të saj, që mund të çojë edhe në humbjen e jetës së viktimave të dhunës. Ligji nr.9669 datë 18.12.2006 “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”³³ u ndryshua katër here me qëllim adresimin e çështjeve të evidentuara gjatë zbatimit të tij në praktikë dhe për të mundësuar mbrojtje efektive për viktimat në përputhje me Konventën e Stambollit. Në ndryshimet e vitit 2028, ligji parashikoi për herë të parë detyrimin për hartimin e procedurave dhe standardeve/protokolleve për vlerësimin e riskut, planet e ndërhyrjes dhe monitorimin e zbatimit të tyre, si dhe lëshimin nga policia e Urdhrit për Masat Paraprake të Mbrojtjes së Menjëhershme (UMPM). Këto procedura mundësojnë marrjen e masave të menjëhershme nga Policia për mbrojtjen e viktimave nga rreziku i menjëhershëm. Po ashtu, në zbatim të detyrimeve ligjore, u miratua Udhëzimi i Përbashkët³⁴ nr. 866, datë 20.12.2018, “Për miratimin e modelit dhe të procedurave për vlerësimin e riskut për rastet e dhunës në familje”, i cili përcakton procedurat për kryerjen e vlerësimit të riskut për rastet e dhunës në familje nga strukturat përgjegjëse të Policisë së Shtetit dhe modelin e këtij vlerësimi.

1.4 Të dhënat statistikore mbi vrasjet e grave dhe vajzave në Shqipëri

Gjatë periudhës **janar 2021 – dhjetor 2023**, u vranë gjithsej **32 gra dhe vajza nga 28 autorë**, ku 1 autor vrau 2 gra dhe një vajzë, ndërsa në dy raste autori nuk është zbuluar. Prej tyre, **27 gra dhe vajza (84.4%)** u vranë për shkak të marrëdhënieve familjare. Specifikisht:

- Në **vitin 2021** u regjistruan **12 viktima gra dhe vajza**,
- Në **vitin 2022** u regjistruan **7 viktima gra dhe vajza**, dhe
- Në **vitin 2023** u regjistruan **13 viktima gra dhe vajza**.

Sipas Raportit të INSTAT “Burra dhe Gra” (2023), nga **42 vrasje me dashje** të regjistruara gjatë vitit 2022, **26.2% (11 raste)** ishin vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare (neni 79/c i Kodit Penal). Ndër këto, **54.5% e viktimave (6 raste)** të vrasjeve për shkak të marrëdhënieve familjare ishin gra dhe vajza³⁵. Sipas Prokurorisë së Përgjithshme, përqindja specifike që zunë veprat penale të vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare në grupin “Krime kundër jetës të kryera me dashje” në vitin 2021 ishte 4,6 %, në vitin 2022 ishte 4.40% dhe në vitin 2023 ishte 4,14 %.³⁶

³³ Ndryshuar me ligjin nr. 9914, datë 12.5.2008, nr. 10 329, datë 30.9.2010, nr. 47/2018, date 23.7.2018, nr. 125/2020, date 15.10.2020

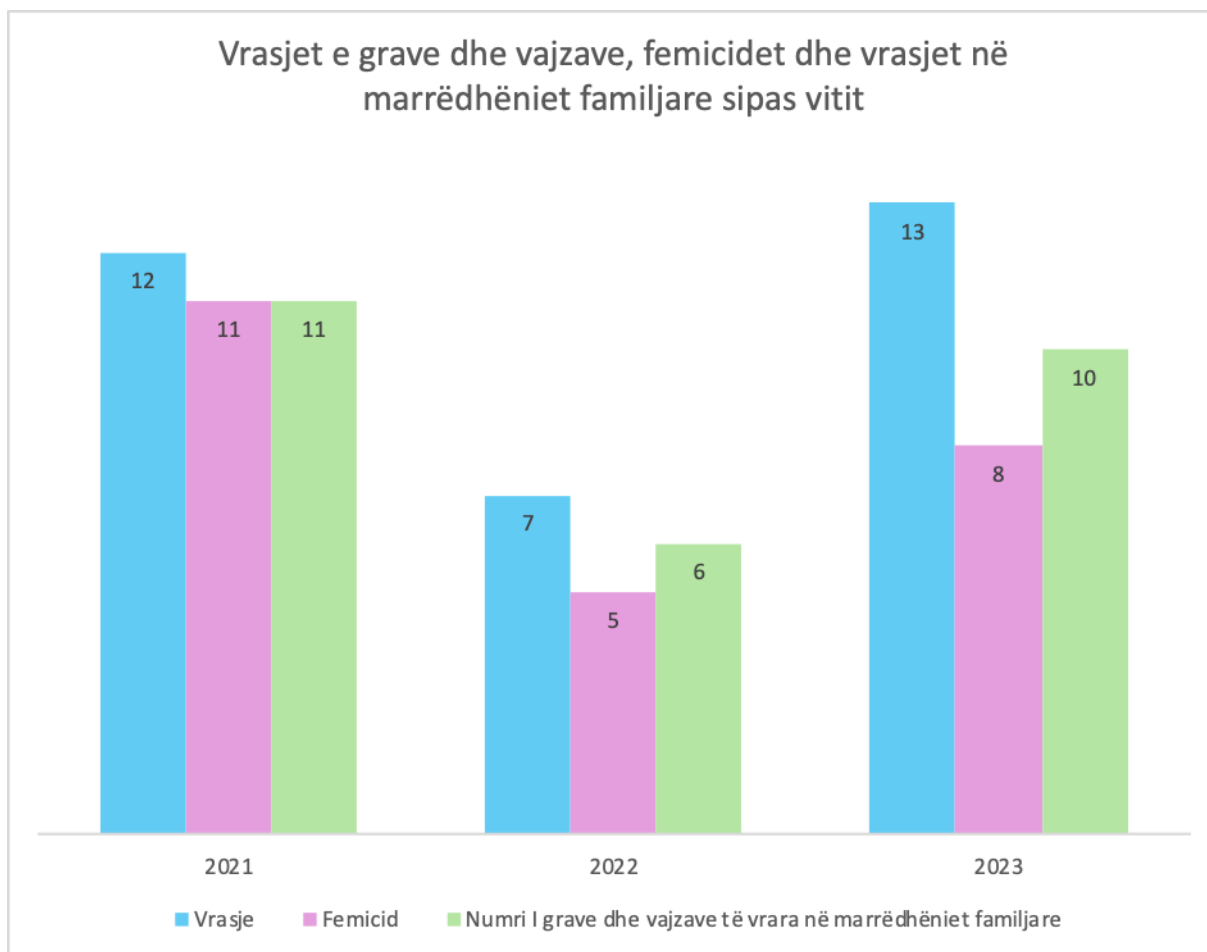
³⁴ Ministrit të Brendshëm dhe Ministrit të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale

³⁵ Raporti i INSTAT “Burra dhe Gra” viti 2023, faqe 90.

³⁶ Raportet e Prokurorisë së Përgjithshme të viteve 2021, 2022 dhe 2023, shih:
https://www.pp.gov.al/Dokumente/RAPORTE_T_PROKURORIT_T_P_RGJITHSH_M/

Përtej statistikave të viktimave të drejtpërdrejta, numri i personave që vuajnë pasojat e këtyre krimeve është shumë më i lartë, nëse marrim në konsideratë, fëmijët jetimë, prindërit, vëllezërit dhe motrat e grave të vrara të cilët konsiderohen rrallë viktime të drejtpërdrejta të femicideve, megjithëse përballen me trauma dhe pasoja të rënda emocionale, sociale dhe ekonomike. Si rezultat, dhimbja e tyre është e padukshme dhe nevojat e tyre në të shumtën e rasteve mbeten të pa adresuara në mënyrën e duhur.

Grafiku nr.1

Krahasimisht me periudhën **2018–2020**³⁷, gjatë së cilës u vranë gjithsej **37 gra dhe vajza**, prej të cilave **29 në marrëdhënie familjare**, periudha **2021–2023** tregon një **rënie të lehtë** të numrit të grave dhe vajzave të vrara. Megjithatë, statistikat konfirmojnë se vrasjet për shkak të dhunës në marrëdhëniet familjare mbeten një **problem serioz**, që kërkon trajtim të menjëhershëm dhe angazhim shumëdimensional.

³⁷ Raporti “Vrasjet e Grave (Femicidi) dhe Tentativa për Femicid në Shqipëri 2017-2020, përgatitur nga Qendra për Nisma Ligjore Qytetare në bashkëpunim me UN Women Shqipëri. Sipas këtij raporti në vitin 2018 u vranë 15 gra dhe vajza, në vitin 2019 u vranë 13 gra dhe vajza dhe në vitin 2020 u vranë 9 gra dhe vajza.

Nga **32 viktimat gra dhe vajza** të periudhës objekt monitorimi, rezulton se **24 raste** përfshijnë elementë që lidhen me femicidin (vrasjen për shkak të gjinisë).

Në rastet që nuk janë vlerësuar si femicide, përfshihen:

- Një rast ku vrasja është cilësuar si “*Vrasje nga pakujdesia*” (neni 85 i Kodit Penal);
- Një rast ku vrasja është cilësuar si “*Vrasje në tejkalim të kufijve të mbrojtjes së nevojshme*” (neni 83 i Kodit Penal);
- Një rast ku nusja vrau vjehrrën për shkak të konflikteve të ndërsjellta;
- Një rast ku viktima dhe bashkëshorti i saj u vranë nga kunati (vëllai i bashkëshortit) për një konflikt pronësie;
- Një rast ku bashkëshorti vrau gruan dhe vëllain e tij për arsye xhelozie (autori kishte probleme të shëndetit mendor);
- Një rast ku viktima u vra nga kunati me probleme të shëndetit mendor;
- Një rast ku viktima u vra nga pakujdesia, pasi objektivi i vrasjes ishin persona të tjerë;
- Një rast ku viktima u vra nga i biri me probleme të shëndetit mendor.

Raportimet e mëparshme

Lidhur me historikun e dhunës para kryerjes së vrasjes **2 viktimat gra** ishin të pajisura me **Urdhër Mbrojtjeje** dhe 4 prej tyre kishin raportuar dhunën në polici, por me rezultate të ndryshme në trajtimin e çështjeve. Viktimat e pajisura me UM ishin trajtuar nga Komisariati Fier dhe Komisariati Korçë. Konkretisht, një prej viktimave kishte raportuar në Komisaratin e Policisë Elbasan për dhunë në familje dhe ndaj autorit kishte filluar procedimi penal në gjendje të lirë, por viktimës nuk i ishte plotësuar UMM/UM nga policia. Ndërsa një tjetër grua e vararë kishte raportuar për dhunë në familje në Komisaratin e Gjirokastrës por nuk i ishte plotësuar UMM/UM. Një tjetër grua u vra pas raportimit për dhunë në Komisaratin e Elbasanit, ndërkohë që ishte në pritje të shqyrtimit gjyqësor të çështjes me objekt lëshimin e UMM/UM. Gjithashtu, një prej viktimave kishte raportuar rreth një vit përpara vrasjes kishte raportuar për dhunë në familje pranë Komisariatit të Policisë nr.6 Tiranë.

Tabela nr.1-Vrasjet e grave dhe vajzave dhe femicidet sipas statusit të raportimeve të mëparshme

Raportime	Vrasje	Femicid
Po	6	6
Jo	26	18
UMM/UM	2	2

Nga analiza e materialeve mbi rastet e femicidit rezulton se **në 90% të rasteve, viktimat kishin përjetuar dhunë nga autorët para kryerjes së vrasjes.**

Nga **28 autorët** e identifikuar për kryerjen e vrasjeve, **26 ishin burra dhe djem**, dhe në **2 raste**, autore ishin një grua dhe një vajzë, në 2 raste autori ka mbetur i pa zbuluar nga organet kompetente dhe çështjet janë në hetim.

Rastet e vlerësuara si femicid u kryen nga 22 autorë, të gjithë burra. Në 16 prej këtyre rasteve, çështjet në ngarkim të autorëve të vrasjeve kanë përfunduar, në 6 prej këtyre rasteve çështja është ankimuar dhe janë dhënë vendimet nga Gjykata e Apelit e Juridiksionit të Përgjithshëm. Vazhdojnë të jenë në proces hetimi 2 autorë dhe në proces shqyrtimi gjyqësor 4 autorë.

Gjatë vitit 2022 u dënuan 6 autorë, në vitin 2023 u dënuan 4 autorë dhe në vitin 2024 u dënuan 6 autorë.

Lidhur me shëndetin mendor të autorëve rezulton se **në 4 raste, autorët kishin probleme të shëndetit mendor** të vërtetuar me dokumentacionin përkatës, ndërsa një prej autorëve rezultoi i papërgjegjshëm, bazuar në ekzaminimin psikiatriko-ligjor të kryer pas vrasje.

1.5 Norma e Femicidit në Shqipëri dhe krahasimi me vende të tjera³⁸:

Norma e femicidit në Shqipëri për vitin 2021 ishte **0.85 për 100,000 gra dhe vajza banuese**, ndërsa në vitin 2022 kjo normë ra në **0.50**. Krahasimi me vende të tjera të rajonit dhe Bashkimit Evropian për vitin 2021 dhe 2022 tregon se:

- ✓ Për vitin 2021, norma e femicidit në Shqipëri ishte **më e lartë** se në Maqedoninë e Veriut, Itali, Slloveni, Serbi, Maltë, Kroaci, Bosnje Hercegovinë, Çeki, Bullgari, Rumani, Greqi, Hungari dhe Mal i zi.
- ✓ Për vitin 2022, norma e femicidit në Shqipëri ishte **më e ulët** se në disa prej këtyre vendeve por **më e lartë** se në Slloveni, Maqedoninë e Veriut dhe Itali.
- ✓ Për vitin 2023 norma e femicidit në Shqipëri ishte **më e ulët krahasuar me Maqedoninë e veriut por më e lartë se në** të gjitha vendet e tjera të përzgjedhura për krahasim.

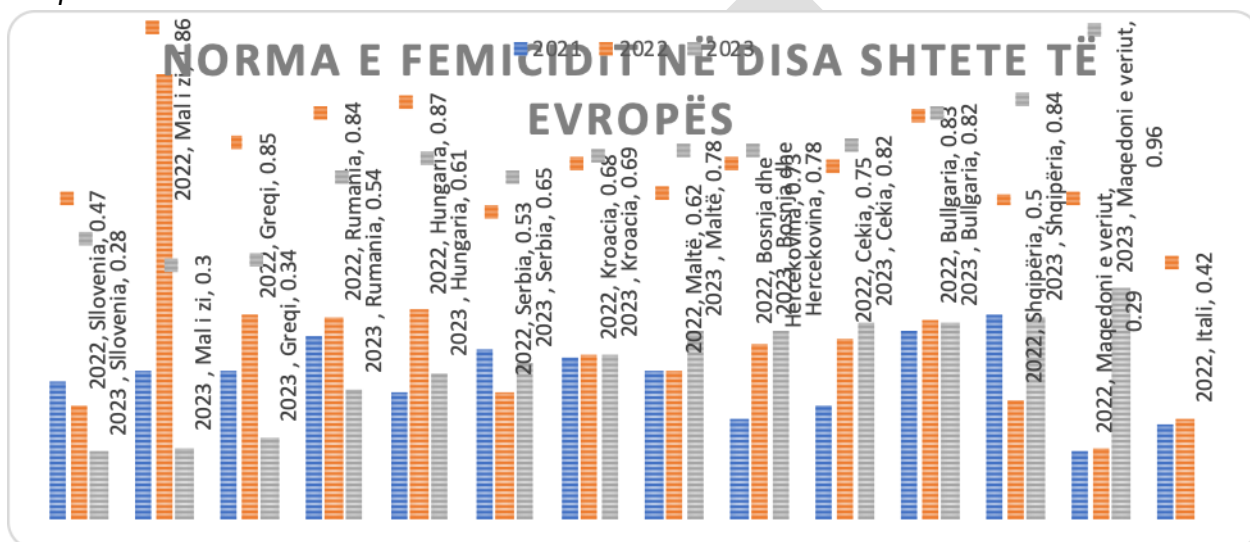
Të dhënat nga UNODC

	2021	2022	2023
Maqedoni e veriut	0.28	0.29	0.96
Itali	0.39	0.42	
Sllovenia	0.57	0.47	0.28
Shqipëria	0.85	0.5	0.84
Serbia	0.71	0.53	0.65
Maltë	0.62	0.62	0.78

³⁸ UNODC ka publikuar të dhëna për femicidet sipas shteteve deri në vitin 2023, të cilat janë llogaritur edhe në normën për 100.000 banorë popullatë femra. Shih: <https://dataunodc.un.org/dp-femicide>;

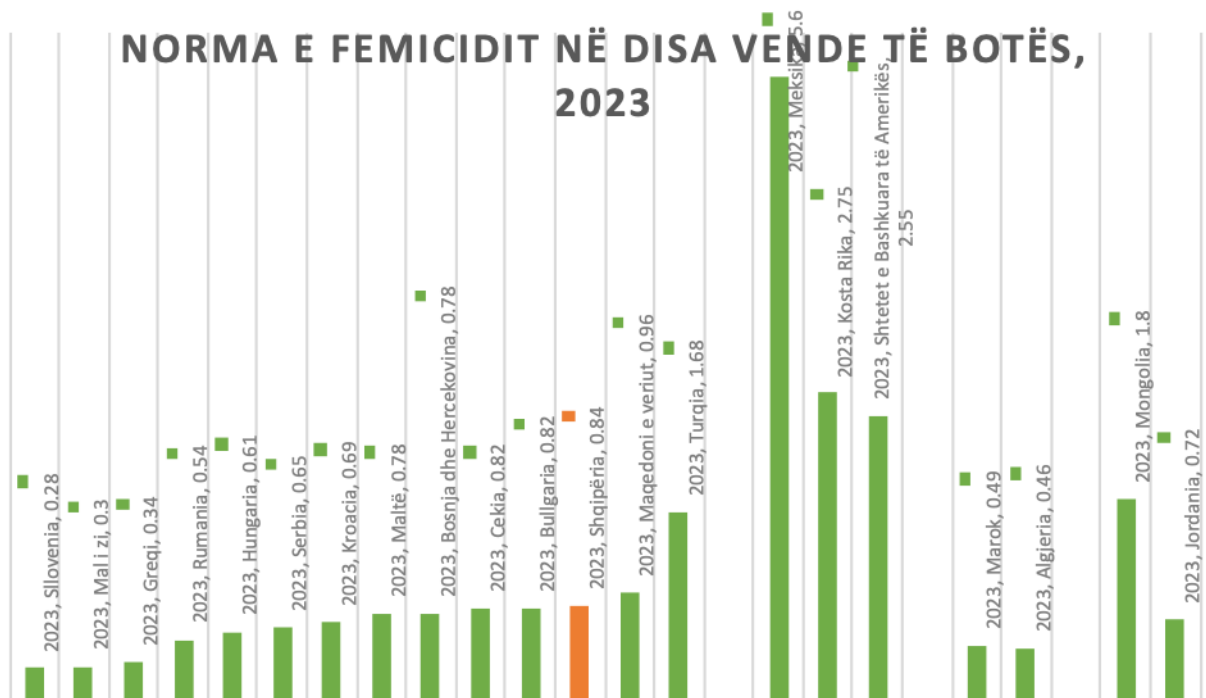
Kroacia	0.67	0.68	0.69
Bosnja dhe Hercegovina	0.42	0.73	0.78
Çekia	0.47	0.75	0.82
Bullgaria	0.79	0.83	0.82
Rumania	0.76	0.84	0.54
Greqi	0.62	0.85	0.34
Hungaria	0.53	0.87	0.61
Mal i zi	0.62	1.86	0.30

Grafiku nr.2

Ndërsa krahasuar me disa nga vendet e tjera jashtë kontinentit evropian, gjatë vitit 2023 norma e femicidit në Shqipëri ishte më e ulët se në SHBA, Meksikë, Kosta Rika, dhe Mongoli dhe më e lartë se në Marok, Algjeri dhe Jordani.

Grafiku nr.3

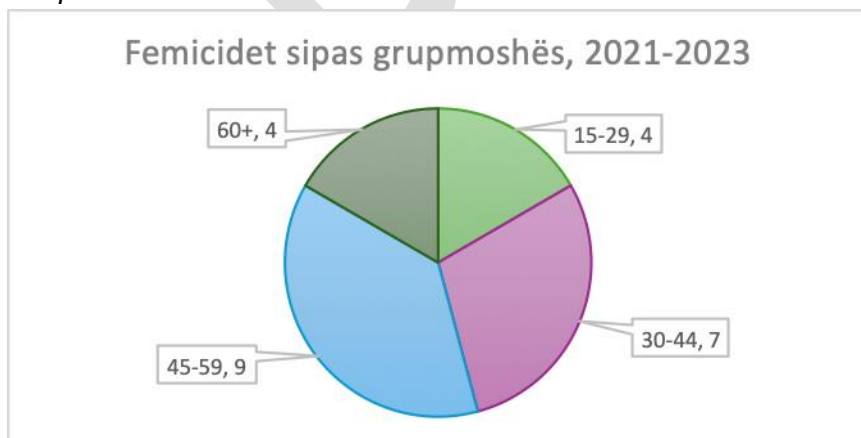
1.6 Analizë e rasteve të vrasjes së grave dhe vajzave të dhëna mbi viktimat dhe autorët

Të dhëna mbi viktimat:

Grupmosha

Gratë dhe vajzat e vrara gjatë periudhës objekt monitorimi janë të moshave të ndryshme. Numri më i lartë i grave dhe vajzave të vrara i përket grupmoshës 45-49 vjeç, ndjekur nga grup mosha 30-44 vjeç dhe grup mosha mbi 60 vjeç.

Grafiku nr.4

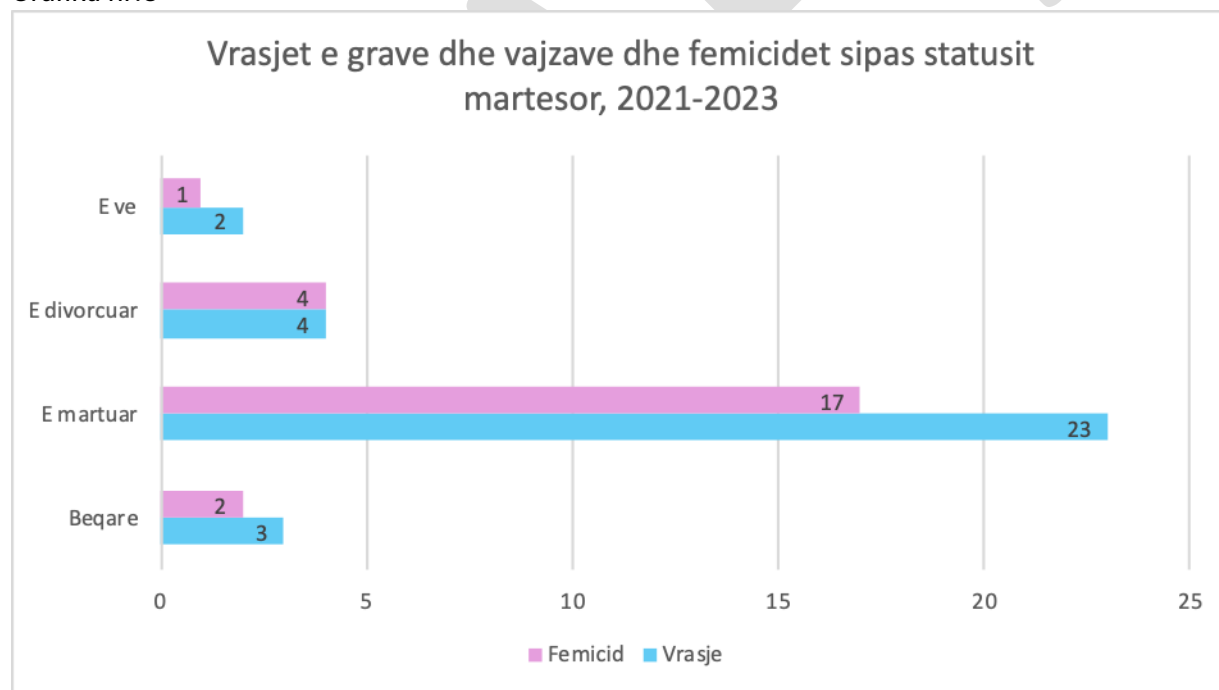
Përkatësia në grupe të ndryshme dhe shtetësia

Sa i përket orientimit seksual të viktimave, rezulton se institucionet nuk mbajnë të dhëna mbi këtë aspekt as për viktimat dhe as për autorët. Sipas informacionit të marrë nga policia, një e dhënë e tillë shënohet vetëm nëse deklarohet vullnetarisht nga autorët. Po ashtu, nuk mbahen të dhëna për përkatësinë etnike të viktimave apo autorëve; regjistrohen vetëm shtetësia dhe kombësia. Nga të dhënat ekzistuese, rezulton se të gjitha viktimat ishin me shtetësi dhe kombësi shqiptare. Megjithatë, bazuar në informacionin e marrë nga media dhe monitorimi i proceseve gjyqësore, një prej viktimave i përkiste pakicës kombëtare Rome. Në raportin e Komitetit të Konventës për Eliminimin e Diskriminimit Racor për Shqipërinë, shtetit shqiptar i është kërkuar të marrë masa për mbajtjen dhe raportimin e këtyre të dhënave³⁹.

Statusi martesor

Në lidhje me statusin martesor të viktimave rezulton se: në rreth 72 % të rasteve viktimat ishin të martuara; 26 me fëmijë; 11 prej viktimave ishin me fëmijë nën 18 vjeç dhe një viktимë ishte shtatzënë në momentin e vrasjes.

Grafiku nr.5

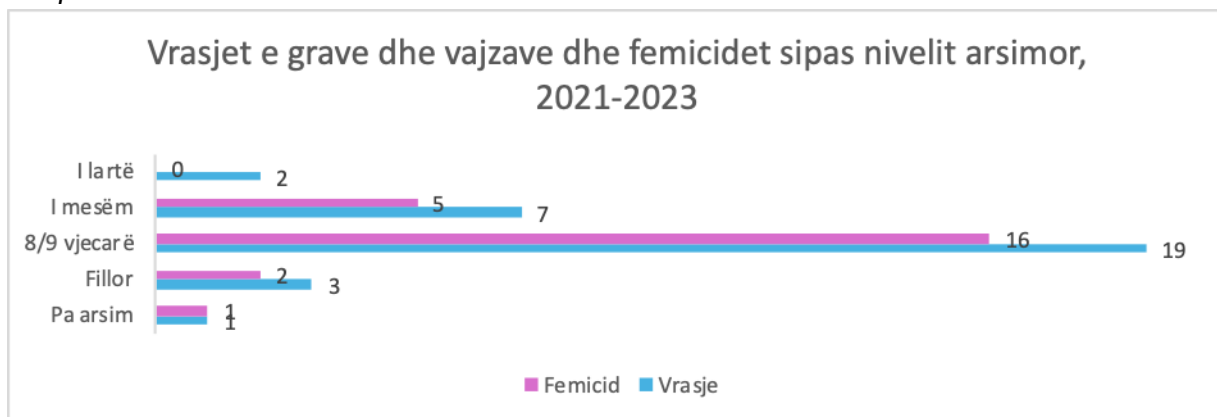
Niveli arsimor dhe statusi ekonomik

³⁹ Raporti i Komitetit mbi Eliminimin e Diskriminimit Racial, Maj 2024

*“Duke kujtuar rekomandimin e tij të mëparshëm dhe rekomandimet e përgjithshme nr. 4 (1973) dhe nr. 24 (1999) në lidhje me nenin 1 të Konventës, Komiteti rekomandon që shteti palë të vazhdojë të zhvillojë mjete të përshtatshme, bazuar në parimet e vetëidentifikimit dhe anonimitetit, për të mbledhur të dhëna dhe për të mbledhur informacion mbi përbërjen demografike të popullsisë dhe statusin socio-ekonomik, të ndara sipas **përkatësisë etnike**, gjinisë, moshës, fesë, gjuhës së folur dhe rajonit...”*

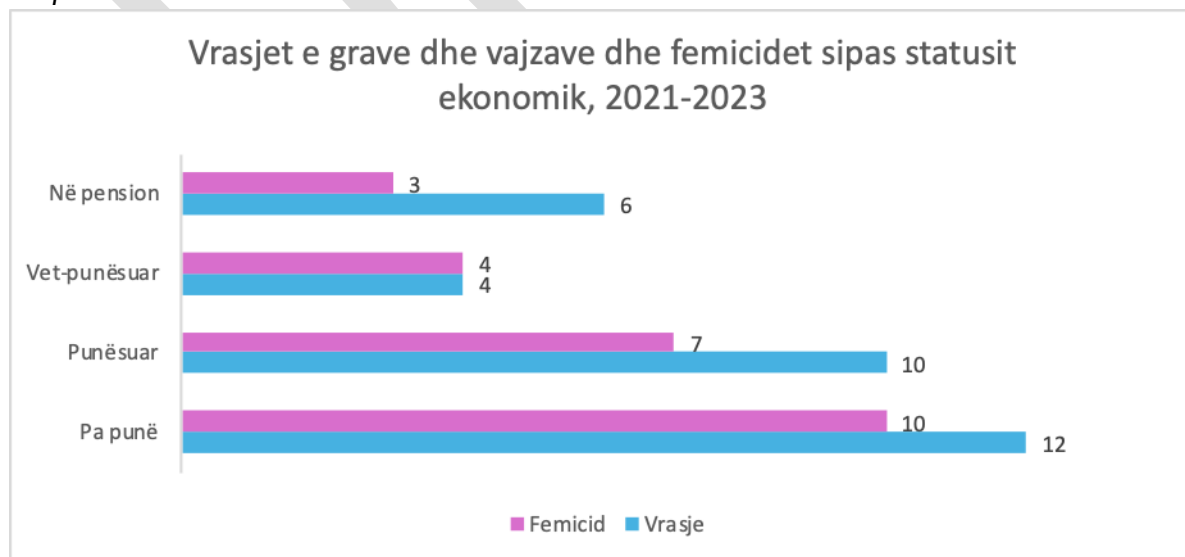
Në lidhje me nivelin arsimor të viktimave rezulton se në 59% të rasteve viktimat ishin me arsim 8/9 vjeçar, ndjekur nga 22 % e viktimave me arsim të mesëm.

Grafiku nr.6

Në lidhje me gjendjen socio-ekonomike të viktimave, rezulton se disa prej tyre jetonin në kushte të vështira ekonomike, në banesa me qira apo ishin rikthyer pranë familjes së tyre të origjinës pas ndarjes. Nga të dhënat rezulton se 14 prej viktimave ishin në marrëdhënie pune në momentin e vrasjes dhe pjesa më e madhe e të punësuar në sektorin privat. Ndërsa 12 prej viktimave nuk ishin në marrëdhënie pune. Asnjë nga viktimat nuk përfitonte nga programet sociale të strehimit. Dy rastet e pajisura me UM, nuk jetonin në të njëjtën banesë me autorin pasi ishin larguar nga banesa.

Grafiku nr.7

Në lidhje me **statusin e aftësisë së kufizuar** rezulton se 2 prej viktimave të femicidit ishin me aftësi të kufizuara, ato vuanin nga probleme të shëndetit mendor, njëra prej tyre jetonte e vetmuar dhe në kushte shumë të vështira ekonomike⁴⁰.

Në lidhje me **intoksikimin me alkool ose lëndë psikotrope**, nga analizimi i kërkesave për gjykim dhe vendimeve të gjykatës rezulton se një viktimë ishte përdoruese e drogës dhe një tjetër përdoruese e alkoolit⁴¹.

Të dhëna mbi autorët

Autorët janë të moshave të ndryshme, ku numri më i lartë i autorëve është i grup moshës 45-49 vjeç ndjekur nga grup moshat 30-44 vjeç dhe grup mosha mbi 60 vjeç. Të gjithë kanë lindur në Shqipëri dhe janë me shtetësi shqiptare. Po ashtu, si në rastin e viktimave, institucionet nuk mbajnë të dhëna në lidhje me përkatësinë etnike të autorit, por vetëm për shtetësinë dhe kombësinë. Nga këto të dhëna rezulton se të gjitha autorët janë me kombësi dhe shtetësi shqiptare, por nga informacioni i marrë nga media dhe nga monitorimi i proceseve gjyqësore rezulton se një prej autorëve i përket pakicës kombëtare Rome.

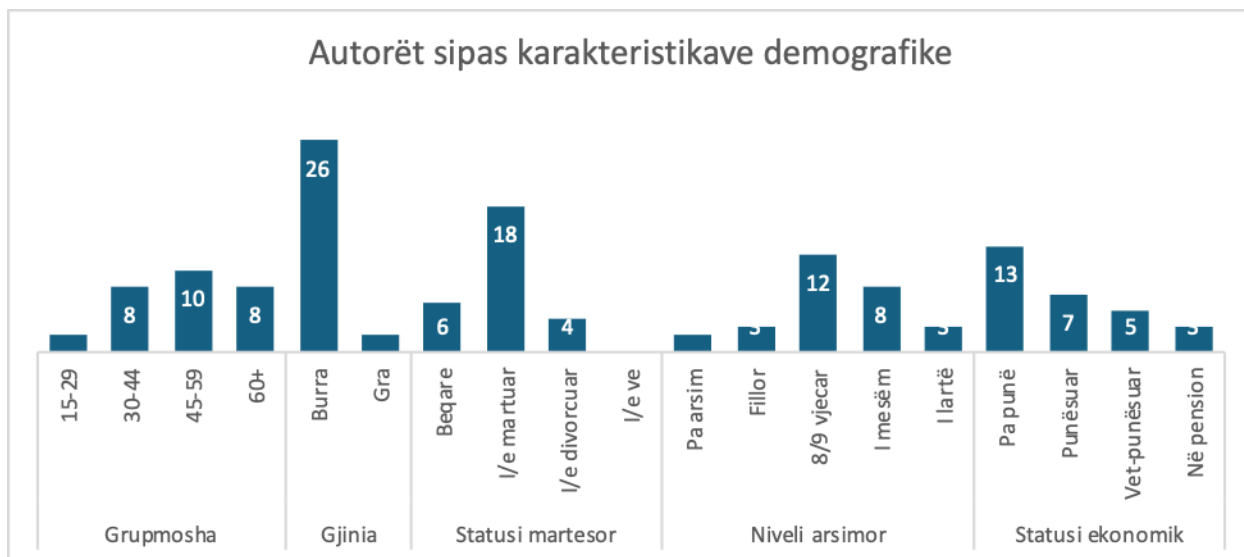
Nga të dhënat, rezulton se në rreth 64 % të rasteve autorët ishin të martuar dhe në 21% të raste të pa martuar. Autorët janë të niveleve arsimore të ndryshme, ku në 46 % të rasteve ishin me arsim 8/9 vjeçar, ndjekur nga 29 % e autorëve me arsim të mesëm, ndërsa 3 prej autorëve rezultojnë të jenë me arsim të lartë. Rreth, 44% e autorëve nuk ishin në marrëdhënie pune, ndërsa 25% e tyre ishin të punësuar.

Të dhënat në lidhje me grupmoshën, gjininë, statusin martesor, nivelin arsimor dhe statusin ekonomik pasqyrohen në grafikun e mëposhtëm:

Grafiku nr.8

⁴⁰Nga informacioni i marrë në media, ajo vuante nga depresioni dhe kishte 10 vite që jetonte pa energji elektrike, po ashtu, viktimë kishte vuajtur dënim me burgim për 5 muaj burg për dhunë në familje, pasi kishte konflikte me familjarët e ish bashkeshortit.

⁴¹Ky informacion është siguruar nga policia dhe prokuroria gjatë hetimit të çështjes, kryesisht bazuar në dëshmitë e familjarëve të viktimave.

Në lidhje me statusin e aftësisë së kufizuar rezulton se 2 prej autorëve kishin probleme të shëndetit mendor, bazuar në vlerësimet përkatëse të autoriteteve shëndetësore. Njëri prej tyre ishte nën masën “Kurim i detyruar ambulator” në momentin e vrasjes, ndërsa ndaj autorit tjetër u vendos masa e mjekimit të detyruar në një institucion mjekësor pas vrasjes⁴². Gjithashtu, rezulton se 6 autorë ishin përdorues të alkoolit, një autor përdorues i drogës dhe një autor ishte përdorues i drogës dhe alkoolit⁴³.

Për sa i përket recidivizmit, rezulton se vetëm 3 prej autorëve kishin qenë të dënuar përpara kryerjes së vrasjes. Dy prej autorëve kishin qenë të dënuar për veprën penale të dhunës në familje parashikuar nga neni 130/a i Kodit Penal ndaj partnereve të tyre ndërsa një autor kishte qenë i dënuar 3 herë përpara kryerjes së vrasjeve⁴⁴.

Nga 28 autorët e vrasjeve të grave dhe vajzave, 20 u ndaluan nga policia në momentin e ngjarjes ose menjëherë pas ngjarjes, 6 prej tyre humbën jetën menjëherë pas ngjarjes, ku 5 u vetëvranë dhe një humbi jetën në përpjekje për t’ju shmangur arrestimit nga policia, 2 autorë humbën jetën në paraburgim gjatë hetimeve.

Grafiku i mëposhtëm pasqyron të dhëna në lidhje me intoksikimin, recidivizmin, ndalimin nga organet ligjzbatuese si dhe numrin e autorëve të cilët humbën jetën pas ngjarjes:

⁴² Ky autor nuk ishte diagnostikuar me probleme të shëndetit mendor përpara vrasjes, as nga dëshmitë nuk rezulton që autori vuante nga ndonjë problem i shëndetit mendor.

⁴³ Ky informacion është dhënë nga policia por rezulton edhe gjatë shqyrtimit të kërkesave për gjykim dhe vendimeve të gjykatës.

⁴⁴ Sipas të dhënave në vitin 2007, autori kishte vrarë me thikë bashkëshorten e tij të parë (vetëm 22 vjeçe), për të cilën ishte dënuar me 14 vite burgim. Ndërsa në vitin 2003 ai ishte dënuar me 2 vite e 8 muaj burgim për veprën penale “Heqje e paligjshme e lirisë” (neni 110/2 i KP).

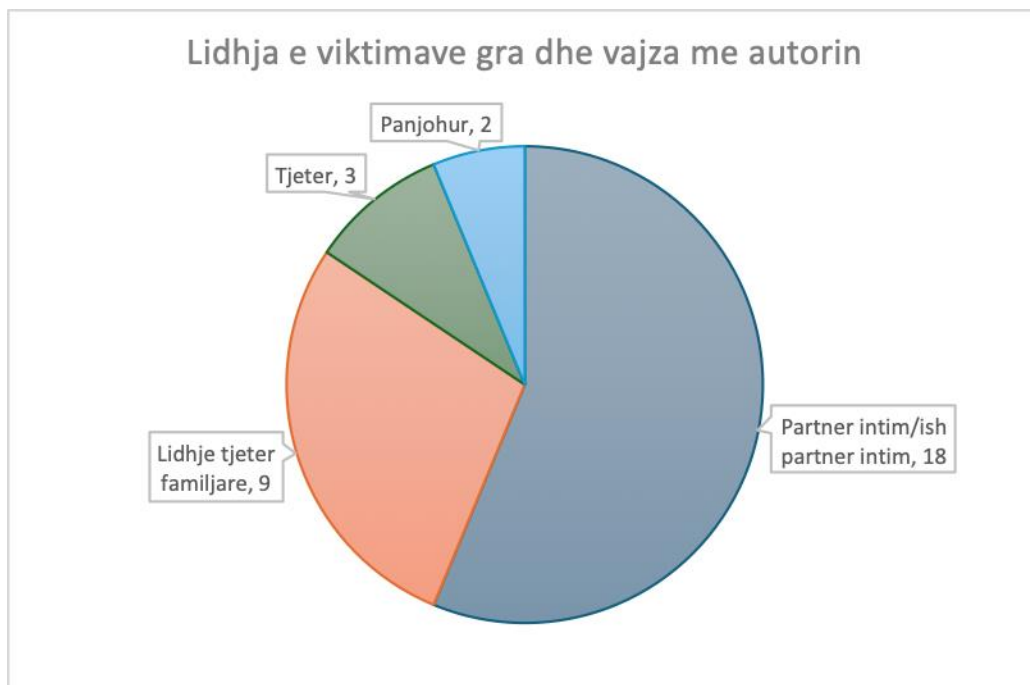
Grafiku nr.9

Marrëdhënia ndërmjet autorëve dhe viktimave

Në pjesën më të madhe të rasteve, autorët ishin në marrëdhënie bashkëshortore/ish bashkëshortore, bashkëjetese/ish bashkëjetese ndërmjet tyre, por disa prej grave u vranë nga anëtarë të tjerë të familjes si për shembull, vëllai vrau motrën, motra vrau motrën, kunati vrau kunatën, nusja vrau vjehrrën, vjehri vrau bashkëjetuesen e djalit etj. Tre prej viktimave u vranë nga persona me të cilët nuk kishin asnjë lloj lidhje familjare apo krushqie.

Grafiku nr.10

Grafiku nr.11

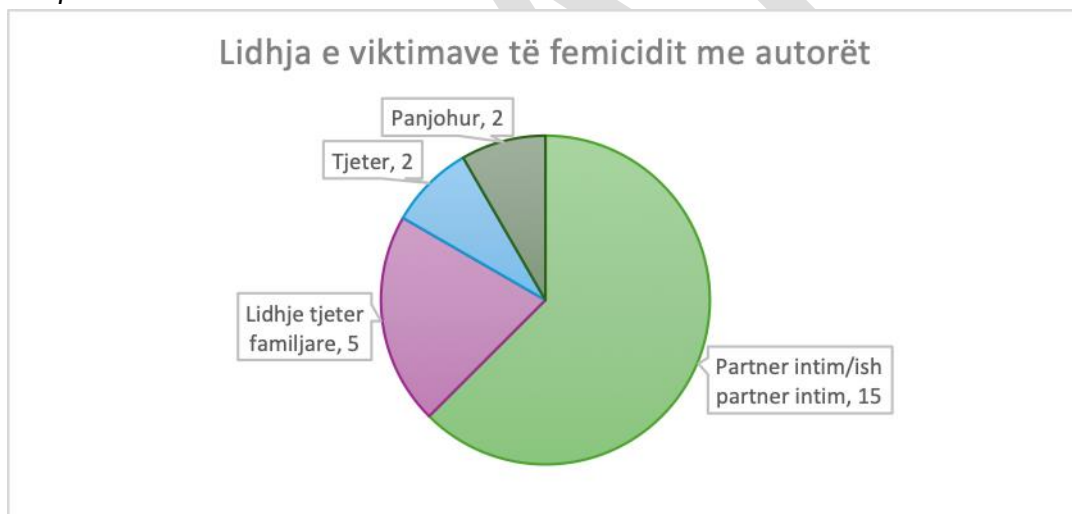

Tabela nr.2-Marrëdhënia ndërmjet autorëve dhe viktimave

Marrëdhënia ndërmjet autorit dhe viktimës/viktimave	Partner Intim (bashkëshort/ish bashkëshort, bashkëjetues/ ish bashkëjetues I dashur/Ish i	Anëtarë familje Të afërm gjaku Të afërm nga martesë ose marrëdhënia e	Tjetër (Mik I njohur I panjohur)
---	---	---	----------------------------------

	dashur	birësimi	
Numri i autorëve	14 autorë vranë bashkëshortet e tyre 1 autor vrau ish bashkëshorten 1 autor vrau bashkëjetuesen 1 autor vrau ish bashkëjetuesen	1 autor vrau nënën 2 autorë vranë motrat 1 autore vrau vjehrrën 1 autor vrau bashkëjetuesen e djalit 3 autorë vranë kunatat 1 autor vrau 2 gra të cilat ishin familjare të ish bashkëjetueses së tij, ndërsa viktimën e tretë e vrau për arsye hakmarrje ndaj të vëllait të saj.	1 autor vrau një grua me të cilën jetonte në të njëjtin fshat 1 autor vrau një vajzë të cilën kishte shumë pak kohë që e njohte ⁴⁵ 1 autor vrau një vajzë me të cilën nuk kishte njohje në shenjë hakmarrje ndaj vëllait të saj

1.7 Harta e vrasjes së grave dhe vajzave në Shqipëri

Ngjarjet e femicidit ndodhën në bashki të ndryshme të vendit, me numrin më të lartë të rasteve të regjistruara në Fier dhe Elbasan. Asnjë nga vrasjet nuk u krye në zona që gëzojnë statusin e ekstraterritorialitetit.

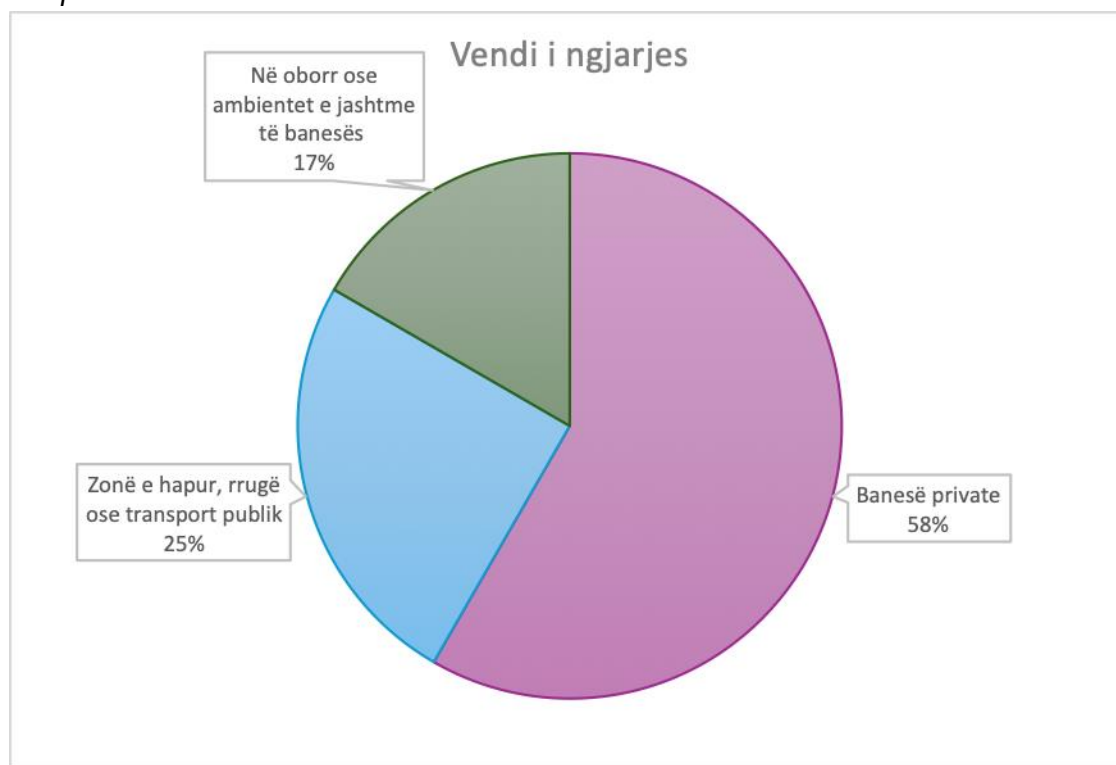
⁴⁵ Nga të dhënat e prokurorisë rezultojnë se viktimat ishin vrarë pas një konflikti të çastit me autorin, i cili ishte njohur prej saj para pak ditësh (më pak se 1 muaj). Ata kishin marrëdhënie shoqërore ndërmjet tyre dhe konsumonin drogë të tipit heroinë sebashku. Autori i ka kërkuar viktimës para për të blerë drogë dhe duke qënë se viktimat ka refuzuar t'ja jepte, ka filluar debati ndërmjet tyre, në debat e sipër autori ka nxjerrë thikën dhe e ka goditur viktimën disa herë në trup.

Vrasjet e grave dhe vajzave dhe femicidet sipas bashkisë, 2021-2023

	Vrasje	Femicid
Dibër	1	0
Durrës	2	2
Elbasan	3	3
Fier	4	4
Gramsh	1	0
Kamëz	1	1
Kavajë	1	1
Korçë	1	1
Krujë	1	1
Kuçovë	1	1
Librazhd	1	1
Lushnje	1	1
Malësi e madhe	1	1
Maliq	1	1
Përmet	2	1
Shkodër	2	2
Mirditë	1	0
Tiranë	6	2
Vau i Dejës	1	1
Gjithsej	32	24

Krimet u kryen kryesisht në banesë, oborrin e banesës apo në ambientet përreth saj. Disa prej vrasjeve ndodhën në ambiente publike, përfshirë një ngjarje ku viktima u vra në qendër të qytetit, në praninë e dy djemve të saj, vetëm pak minuta pas daljes nga gjykata. Në këtë incident u plagosën gjithashtu dy persona të tjerë, dhe u rrezikuan kalimtarët e rastit.

Grafiku nr.12

Mënyra e kryerjes së veprës penale dhe mjete i përdorur

Në lidhje me mënyrën e kryerjes së vrasjeve, bie në sy fakti që në pjesën më të madhe të rasteve ato janë kryer me mizori duke e djegur trupin e viktimës pas vrasjes⁴⁶, duke e goditur shumë herë me plumba, me thikë në shumë pjesë të trupit⁴⁷, ose me thikë pas goditjes me armë⁴⁸. Ngjarjet u zhvilluan në orë të ndryshme të ditës dhe të natës, por numri më i lartë i tyre u regjistruan pas orës 20:00 të darkës.

- **12 viktima** u vranë me **armë zjarri**,
- **10 viktima** u vranë me **mjete të mprehta**,
- **1 viktimë** u vra me goditje nga një **mjet i fortë** (bastun), dhe
- **1 viktimë** u vra nëpërmjet **mbytjes** (shtrëngim me forcë).

⁴⁶ Vendimi nr.52 datë 01.02.2022 i Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Kavajë.

⁴⁷ Vendimi 1548, datë 04.07.2022 i Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan. Autori e ka vranë viktimën në gjumë duke i shkaktuar 8 plagë në pjesë të ndryshme të trupit.

⁴⁸ Vendimi nr.235, datë 27.04.2023 i Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan, "Pas goditjes disa herë me armë, autori e ka goditur edhe me thikë në qafë viktimën që të sigurohej për vdekjen e saj".

Vendimi 1548, datë 04.07.2022 i Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan. Autori e ka vranë viktimën në gjumë duke i shkaktuar 8 plagë në pjesë të ndryshme të trupit.

Cilësimi ligjor i veprës penale

Në lidhje me cilësimin ligjor të veprave penale, pjesa më e madhe u cilësuan si “*Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare*”, parashikuar në nenin 79/c të Kodit Penal, në 3 raste çështja u cilësua si *vrasje me dashje* parashikuar në nenin 76, një rast u cilësua si “*Vrasje me paramendim*” parashikuar nga neni 78/2 të Kodit Penal. Në varësi të rrethanave, akuzat ndaj autorëve u rënduan edhe nga dispozita të tjera penale mbi armëmbajtjen pa leje, mbajtjen e armëve të ftohta, ose prishjen e rendit dhe qetësisë publike. Në asnjë nga rastet vrasja nuk u krye në bashkëpunim. Në njërën prej vrasjeve, e cila u krye në një ambient publik, u akuzuan disa persona për moskallëzim krimi.

Sa i përket hetimit të çështjeve të femicidit, në rastet ku autorët janë zbuluar menjëherë pas vrasjes hetimet janë mbyllur brenda një afati të shkurtër kohor, nga 3 muaj deri në 1 vit e 14 ditë.

Në lidhje me motivet e kryerjes së femicidit rezulton se në pjesën më të madhe të rasteve gratë dhe vajzat u vranë për shkak të xhelozisë dhe mospranimit të ndarjes nga autorë.

Historiku i dhunës së mëparshme

Një ndër elementët më të rëndësishëm që lidhet me kategorizimin e një vrasjeje si femicid (sipas kuadrit të OKB-së) është prania e dhunës së mëparshme fizike, seksuale ose psikologjike të ushtruar nga autori ndaj viktimës. Ky komponent përfshin analizimin e historisë së mëparshme të dhunës, duke vlerësuar nëse viktimat kishin raportuar ndonjëherë dhunën ndaj saj pranë institucioneve përgjegjëse apo nëse kjo dhunë ishte identifikuar në mënyra të tjera, si përmes dëshmive nga familjarët ose personat e afërt. Nga analizimi i rasteve rezulton se, në pjesën më të madhe të tyre, viktimat kishin përjetuar dhunë më parë nga autorët e vrasjeve.

Në disa raste viktimat e kishin raportuar dhunën në strukturat e policisë, por në raste të tjera dhuna është vërtetuar përmes dëshmive të dhëna nga familjarët e viktimave. Përveç kësaj, disa prej vrasjeve janë kategorizuar si femicide bazuar në mizorinë me të cilën janë kryer. Autorët e disa prej këtyre krimeve kishin precedentë penalë për veprime të mëparshme që lidhen me dhunën me bazë gjinore ose dhunën në familje.

KREU II - ROLI I POLICISË DHE MEKANIZMAVE TË KOORDINUAR TË REFERIMIT (MKR) NË TRAJTIMIN E RASTEVE TË DHUNËS DHE PARANDALIMIN E FEMICIDIT

2.1 Koordinimi ndërinstitutional në mbrojtjen dhe mbështetjen e viktimave të dhunës

Koordinimi i punës ndërmjet strukturave përgjegjëse për trajtimin e dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore është një hap i rëndësishëm për reduktimin e këtij fenomeni dhe parandalimin e rasteve të femicidit. Një zhvillim thelbësor në këtë drejtim janë ndryshimet e vitit 2018 dhe 2020 të ligjit nr.9669, datë 18.12.2006, “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”, VKM Nr. 327, datë 2.06.2021 “Për mekanizmin e bashkërendimit të punës ndërmjet autoriteteve përgjegjëse për referimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare, si dhe procedimin e tij për mbështetjen e rehabilitimit të viktimave të dhunës” dhe “*Protokollit të*

menaxhimit të rasteve të dhunës në familje në nivel vendor”⁴⁹, i miratuar në vitin 2020 të cilat përcaktojnë hapat e nevojshëm për trajtimin dhe dokumentimin e rasteve të dhunës në familje. Këto akte kanë sjellë një rritje të përgjegjshmërisë për trajtimin e rasteve dhe kanë sjellë krijimin e Mekanizmave Kombëtarë të Referimit (MKR-ve) në të 61 bashkitë e vendit. Megjithatë, zbatimi i legjislacionit dhe në veçanti Protokollit mbetet në fazat fillestare dhe kërkon një angazhim më të madh nga çdo anëtar i MKR-ve për të siguruar trajtimin efikas të rasteve.

Lidhur me funksionimin e Mekanizmave të Koordinuar të Referimit bazuar në raportet e organizatave të shoqërisë civile³⁹ rezulton se disa nga institucionet përgjegjëse nuk janë pjesë aktive e këtij mekanizmi dhe kanë dhënë një kontribut minimal për adresimin e nevojave të rasteve të trajtuara. Trajtimi i rastit (vlerësimi i riskut, monitorimi dhe ekzekutimi i UMM/UM) duhet të bëhet në bashkëpunim të ngushtë midis punonjësit të policisë dhe koordinatorit vendor. Megjithëse aktet nënligjore⁴⁰ që kanë parashikuar modalitetet e trajtimit të përbashkët të rasteve të dhunës në familje kanë hyrë në fuqi prej disa kohësh, ndjekja e kësaj praktike ka rezultuar në një numër shumë të ulët rastesh.

Në mënyrë të veçantë duhet të rritet roli dhe kontributi i institucioneve shëndetësore, të cilat në bazë të legjislacionit në fuqi kanë një sërë detyrimesh për trajtimin e rasteve të dhunës në familje. Institucionet shëndetësore duhet të jenë pjesë aktive e zgjidhjes së problematikave dhe mbështetjes së viktimave të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore.

Prokuroria si një institucion tepër i rëndësishëm, pjesë e MKR-ve duhet të ketë një qasje ku në qendër të jetë viktima dhe adresimi i nevojave të saj. Pajisja e viktimave me prova shkresore siç është akti i ekspertimit Mjeko-Ligjor apo ekstrakte të tjera të dosjes, duhet të jetë një procedurë lehtësisht e aksesueshme nga viktimat, pasi këto dokumente mund të përdoren si prova në procesin gjyqësor me objekt lëshimin e urdhrit të mbrojtjes. Në raportin Avokatit të Popullit “Mbi situatën e dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave në Shqipëri për periudhën Janar 2020-Shtator 2021” një nga rekomandimet e dhëna lidhet me ndryshimin dhe përmirësimin e legjislacionit ekzistues për t’u dhënë mundësinë viktimave të dhunës në familje për t’u paraqitur drejtpërdrejtë pranë institucionit të Mjekësisë Ligjore për t’u egzaminuar pa qenë nevoja e pajisjes më parë të tyre me vendim nga organi procedues ose Avokati i Popullit.⁵⁰

Megjithëse ligji “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” i jep të drejtë prokurorisë të kërkojë urdhër mbrojtje për një të rritur apo një të mitur, gjatë gjithë këtyre viteve në asnjë rast nuk kemi konstatuar ngritjen e padisë publike nga institucioni i prokurorisë.

Sipas një studimi të kryer nga Instituti Evropian për Barazinë Gjinore (EIGE) mbi femicidin në Bashkimin Evropian⁵¹, profesionistët dhe viktimat e intervistuar theksojnë se parandalimi i femicideve lidhet ngushtë me përmirësimin e reagimit ligjor ndaj dhunës në familje. Për të arritur këtë, kërkohet ndërhyrje e hershme, ofrim i mbrojtjes dhe mbështetjes për viktimat dhe zgjidhje e

⁴⁹ “Protokolli i Menaxhimit të Rasteve të dhunës në familje në nivel vendor, përmes Mekanizmit të Koordinuar të Referimit (MKR)”, është një dokument shumë i rëndësishëm i cili synon të standardizojë veprimet e nevojshme për t’u kryer nga të gjithë anëtarët e MKR-ve për të siguruar një reagim të menjëhershëm, gjithëpërfshirës e me përgjegjshmëri, në përputhje me kompetencat dhe detyrat e tyre ligjore, për mbrojtjen e viktimave të dhunës në familje dhe vënien e dhunësve përpara përgjegjësisë.

⁵⁰ Raporti gjendet në linkun: Link: <https://www.avokatipopullit.gov.al/sq/list/publications/rraporte-speciale-1/>

⁵¹ Raporti i EIGE “Përmirësimi i përgjigjes ligjore për të luftuar femicidin në Bashkimin Evropian”, viti 2023.

Shih: https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/improving-legal-responses-counter-femicide-european-union-perspectives-victims-and-professionals?language_content_entity=en;

menjëhershme e çështjeve të kujdestarisë së fëmijëve dhe përgjegjësisë prindërore. Autorët e dhunës duhet të mbajnë përgjegjësi për veprimet e tyre, duke garantuar që sistemi ligjor të jetë i shpejtë dhe efektiv.

Pas hapjes së negociatave për integrimin e Shqipërisë në Bashkimin Evropian, një nga detyrimet kryesore është përafrimi i legjislacionit vendas me standardet e BE-së për mbrojtjen e viktimave të dhunës dhe forcimi i bashkëpunimit ndërkombëtar në këtë fushë. Kjo përfshin edhe Direktivën e BE-së kundër dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore⁵².

Sipas të dhënave të Ministrisë së Shëndetësisë, numri i rasteve të evidentuara dhe të denoncuarra për dhunë në familje ka ardhur në rritje vit pas viti. Sipas statistikave nga Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit, në tre vitet e fundit janë trajtuar 15,586 raste të dhunës në familje, që përbën një rritje prej 2,677 raste krahasuar me periudhën 2018-2020, ku u raportuan 12,909 raste. Për sa i përket kërkesëpadive për lëshimin e urdhrave të mbrojtjes (UMM/UM), ka një rritje të lehtë prej 247 raste në tre vitet e fundit (2021-2023)⁵³.

Tabela nr.6 Mbi numrin e rasteve të dhunës në familje të trajtuara nga policia

Viti	Numri i rasteve të DHF të trajtuara	Numri i kërkesëpadive për lëshimin e UMM/UM	Numri i grave dhe vajzave të dëmtuara nga dhuna në familje	Numri i autorëve të proceduar penalisht	Numri i autorëve të arrestuar
2021	5312	3266	3960	1631	638
2022	5210	2940	3767	1887	682
2023	5064	2730	3649	1911	699

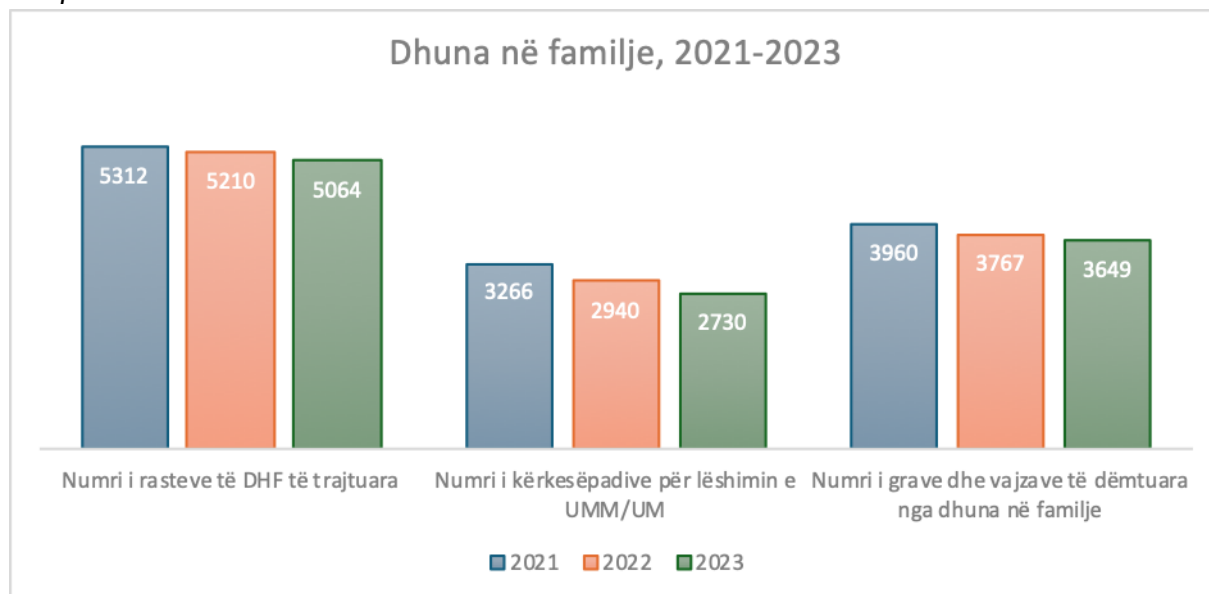
Këto të dhëna pasqyrohen më poshtë në grafikun nr.15 dhe nr.16.

Nga këto të dhëna rezulton se strukturat e policisë së shtetit gjatë kësaj periudhe kanë trajtuar një numër të lartë rastesh të dhunës në familje. Pavarësisht se numri i rasteve të vrasjes së grave në raport me numrin e raportimeve është i ulët, është e domosdoshme të vihen në lëvizje mekanizma përforcues që kontribuojnë në rritjen e efikasitetit në identifikimin e rasteve dhe parandalimin e dhunës me bazë gjinore.

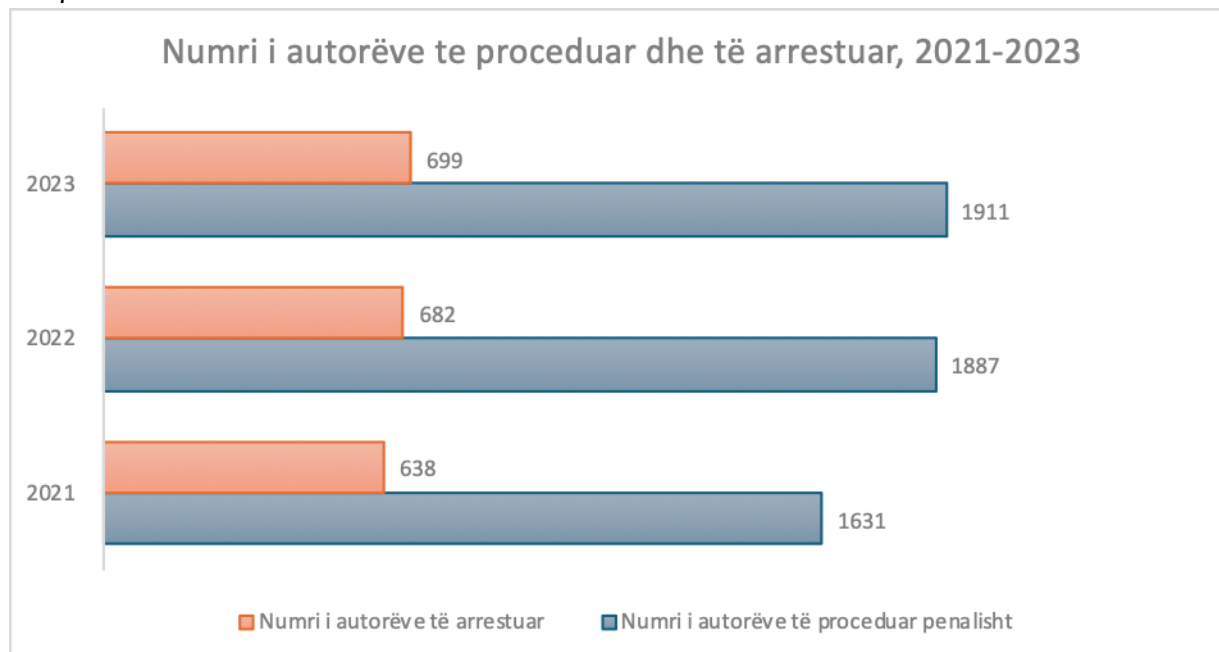
⁵² “Direktiva e Parlamentit Evropian dhe e Këshillit për luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje”, viti 2024. Shih: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/PE-33-2024-INIT/en/pdf>;

⁵³ Raporti i Qendrës për Nisma Ligjore Qytetare “Vrasjet e Grave (Femicidi) dhe tentativa për femicid në Shqipëri 2017-2020”, faqe 35 viti 2021.

Grafiku nr.15

Grafiku nr.16

Raporti i INSTAT “Burra dhe Gra 2023” tregon se qarku me numrin më të lartë të grave të dëmtuara nga dhuna në familje është Tirana, i ndjekur nga Durrësi dhe Vlora⁵⁴. Këto janë edhe qarqet me numrin më të lartë të popullsisë në vend.

Sipas një studimi të kryer nga Qendra “Të Drejtat e Njeriut në Demokraci” mbi rolin e Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Tiranë në trajtimin e çështjeve të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore gjatë viteve 2020-2021, janë shqyrtuar 1920 kërkesa-padi për lëshimin e urdhrit të

⁵⁴ Raporti i INSTAT “Burra dhe Gra”, faqe 90, viti 2023.

menjëhershëm të mbrojtjes (UMM) ose urdhrit të mbrojtjes (UM). Nga këto, 53% e çështjeve janë pranuar ose pranuar pjesërisht, ndërsa 47% janë pushuar ose rrëzuar⁵⁵.

Nga të dhënat e mbledhura dhe të analizuar në kuadër të këtij raporti, identifikohen problematika kryesore që lidhen me mbajtjen e të dhënave, trajtimin e rasteve dhe mungesë të koordinimit ndërmjet institucioneve kryesore përgjegjëse (policia, bashkitë dhe institucioneve shëndetësore) për të garantuar mbrojtjen e viktimave. Trajtimi i rasteve në mënyrë të koordinuar që nga momenti i vlerësimit të rrezikut, njoftimi i viktimave për lirim të dhunuesve dhe monitorimi i tyre pas lirit si dhe trajtimi i fëmijëve të prekur nga femicidi në përputhje me nevojat e tyre janë çështje urgjente që kërkojnë ndërhyrje institucionale.

2.2 Roli i Policisë në trajtimin e rasteve të dhunës dhe parandalimin e femicidit

Në zbatim të kuadrit ligjor në fuqi, Policia është aktori kyç në trajtimin dhe adresimin e çështjeve të dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje. Bazuar në raporte të ndryshme të përgatitura nga organizatat e shoqërisë civile rezulton se rreth 99 % e rasteve paraqiten pranë Komisariateve të Policisë për të denoncuar dhunën e pësuar. Tradicionalisht, këto institucione, të vëna në lëvizje nga palët, nisin procedurën për plotësimin e kërkesë padisë për lëshimin e UM/UMM nga Gjykata. Por, me ndryshimet ligjore të vitit 2018, policia u pajis me kompetencën për të lëshuar Urdhër për Masat Paraprake të Mbrojtjes së Menjëhershme (UMPMM) si një mjet efektiv për mbrojtjen e menjëhershme të viktimave⁵⁶. Kjo prerogativë e policisë është në përputhje me nenin 52 të Konventës së Stambollit, sipas të cilit në situata të rrezikut të menjëhershëm, autoritetet kanë kompetencën të lëshojnë një urdhër ndalimi emergjent. Nëpërmjet këtij mjeti mbrojtës bëhet e mundur që viktima të merret në mbrojtje menjëherë pas raportimit në polici dhe të mos lihet pa mbrojtje deri në lëshimin e UMM nga Gjykata.

Sipas legjislacionit, titullari i strukturës përgjegjëse pranë Policisë, menjëherë pas identifikimit ose raportimit të rastit të dhunës në familje duhet të marrë të gjitha masat për të ndaluar dhunën, kryer procedurat për vlerësimin e riskut dhe lëshimin e UMPMM-së⁵⁷. Vlerësimi i riskut për sigurinë e viktimës është një hap thelbësor që duhet të kryhet për **çdo rast raportimi të dhunës**. Punonjësi i ngarkuar për kryerjen e vlerësimit të riskut njofton koordinatorin e dhunës pranë njësisë përkatëse të vetëqeverisjes vendore. Gjithashtu, është e domosdoshme që policia të koordinojë punën edhe me strukturat e tjera përgjegjëse dhe të dëgjojë e të adresojë nevojat e viktimës në mënyrë të përshtatshme.

⁵⁵ Studimi i Qendrës “Të Drejtat e Njeriut në Demokraci” “Sistemi gjyqësor si pararendës në mbrojtjen e të drejtave të viktimave të dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje”, periudha e monitorimit 2020-2021, viti 2022.

⁵⁶ Kur nga kryerja e vlerësimit të riskut rezulton se dhuna e ushtruar paraqet rrezik për jetën, shëndetin dhe lirinë e anëtarëve të familjes, strukturat përgjegjëse për trajtimin e rasteve të dhunës në familje, pranë Policisë së Shtetit, marrin menjëherë masa paraprake të mbrojtjes së viktimës dhe për ndalimin e dhunës duke lëshuar urdhër për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme (UMPMM). Brenda 48 orëve nga marrja e masave organet përgjegjëse për trajtimin e rasteve të dhunës në familje, pranë Policisë së Shtetit, paraqesin përpara gjykatës kërkesë për vlerësimin e masave paraprake të mbrojtjes së menjëhershme dhe kërkesëpadi për lëshimin e urdhrit të menjëhershëm të mbrojtjes.

⁵⁷ Në zbatim të detyrimeve ligjore, u miratua Udhëzimi i Përbashkët i Ministrisë të Brendshme dhe Ministrisë të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale nr. 866, datë 20.12.2018, “Për miratimin e modelit dhe të procedurave për vlerësimin e riskut për rastet e dhunës në familje”, i cili përcakton procedurat për kryerjen e vlerësimit të riskut për rastet e dhunës në familje nga strukturat përgjegjëse të Policisë së Shtetit dhe modelin e këtij vlerësimi. Udhëzimi i Përbashkët i Ministrisë të Brendshme dhe Ministrisë të Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale nr.912 datë 27.12.2018 “Për procedurat dhe modelin e urdhërimit për masat paraprake të mbrojtjes së menjëhershme”.

Moskryerja e vlerësimit të riskut përbën një shkelje të kuadrit ligjor në fuqi dhe bie ndesh me Konventën e Stambollit dhe jurisprudencën e Gjykatës Evropiane të të Drejtave të Njeriut. Ky vlerësim jo vetëm që mat nivelin e rrezikshmërisë me të cilën përballet viktimja, por gjithashtu identifikon faktorët që duhet të merren në konsideratë gjatë trajtimit dhe monitorimit të rastit në vijim. Rezulton se në rastet kur viktimat kishin raportuar për dhunë në familje por nuk iu ishte plotësuar UMM/UM nga policia, nuk ishte kryer vlerësimi i riskut për sigurinë e viktimës.

Gjithashtu problematika janë konstatuar edhe sa i përket mënyrës së kryerjes së vlerësimit të riskut ku në njërin prej rasteve të shqyrtuara, nuk është vlerësuar si element rreziku për sigurinë e viktimës, fakti që autori kishte qënë i dënuar më parë.

Duke u bazuar në çështjen *Osman kundër Mbretërisë së Bashkuar* (1998) mbi përgjegjësinë e shteteve për mbrojtjen e jetës ndaj sulmeve të personave të tjerë dhe *Kurt kundër Austrisë* (2021) si dhe çështje të tjera në vijim, që i zbatojnë këto përgjegjësi në kontekstin e dhunës në familje, GJEDNJ ka përcaktuar tre parime kryesore të mëposhtme për vlerësimin e riskut kur shqyrtohet nëse autoritetet kanë marrë "masa parandaluese operationale për të mbrojtur jetën e viktimës" në kontekstin e dhunës në familje:

-Autoritetet shtetërore “duhet t’i përgjigjen menjëherë akuzave për dhunë në familje”.

-Kur autoritetet njoftohen për raste të dhunës në familje, ato duhet të kontrollojnë nëse ekziston një “rrezik real dhe i menjëhershëm për jetën e një ose më shumë viktimave të identifikuar”. Kjo duhet bërë nëpërmjet një “vlerësimi të pavarur, proaktiv dhe gjithëpërfshirës të rrezikut”. Autoritetet, duhet gjithashtu “të marrin parasysh kontekstin specifik të dhunës në familje kur vlerësojnë rrezikun real dhe të menjëhershëm”.

-Nëse vlerësimi i mësipërm i riskut përcakton se ekziston një kërcënim real dhe i menjëhershëm për jetën, autoritetet “duhet të marrin masa parandaluese operationale për të shmangur këtë rrezik” dhe masa të tilla duhet të jenë “të përshtatshme dhe proporcionale me nivelin e vlerësuar të rrezikut”.⁵⁸

GREVIO, në raportin e vlerësimit tematik për Shqipërinë, vëren se policia heziton ta përdorë plotësisht këtë instrument. Sipas këtij raporti, në vitin 2021 nga Policia janë lëshuar 415 UMPMM dhe në vitin 2022 u lëshuan 424 UMPMM, një numër i ulët në raport me numrin e raportimeve për dhunë në familje. Gjithashtu, GREVIO vëren problematika në lidhje me kryerjen e vlerësimit të rrezikut, ku nuk merren parasysh të gjithë treguesit e rrezikut, duke ndikuar herë pas here në mosklasifikimin e saktë të rasteve kur lëshimi i UMPMM është i domosdoshëm. Këto problematika janë më të dukshme në bashki më të vogla se Tirana, në disa prej të cilave asnjë rast nuk ishte pajisur me këtë urdhër.⁵⁹

⁵⁸ Tkheldize kundër Gjeorgjisë (2021), A.A. and B. kundër Gjeorgjisë (2022), Gaidukevich v. Georgia, Y and Others kundër Bullgarisë, (2022), Luca kunder Republikës së Moldavisë (2023)

⁵⁹ Raporti i parë i vlerësimit tematik për Shqipërinë i Grupit të Ekspertëve për Veprim kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (GREVIO), “Ndërtimi i besimit duke ofruar mbështetje, mbrojtje dhe drejtësi”, shtator 2024.

Trajtimi i rasteve, përfshirë vlerësimin e rrezikut, monitorimin dhe ekzekutimin e UMM/UM, duhet të bëhet në bashkëpunim të ngushtë midis punonjësve të policisë dhe koordinatorëve vendorë. Megjithatë aktet nënligjore që rregullojnë modalitetet e trajtimit të përbashkët të rasteve janë në fuqi, numri i rasteve të trajtuara sipas këtyre rregullave mbetet shumë i vogël. Policia e Shtetit, si institucioni i parë ku viktimat raportojnë në rreth 99% të rasteve, duhet të rrisë bashkëpunimin me koordinatorët vendorë dhe institucionet shëndetësore, të cilat kanë detyrime specifike për trajtimin e dhunës sipas legjislacionit në fuqi.

Gjithashtu, nga analizat dhe raportet e organizatave të shoqërisë civile, konstatohet se shumë raste të raportuara në polici nuk trajtohen në mënyrë të koordinuar, duke bërë që nevojat e viktimave të mos adresohen në përputhje me legjislacionin. Në mënyrë që zinxhiri mbrojtës të funksionojë siç duhet, pas raportimit në polici, rasti duhet të lidhet me koordinatorin vendor, i cili duhet të organizojë anëtarët e Ekipit Teknik Ndërdisciplinor (ETN) për të ndjekur sigurimin e shërbimeve të nevojshme për viktimën, për të mbështetur ecurinë e saj dhe për të marrë masa për rehabilitimin e autorit.

Numri i lartë i rasteve të raportuara dhe kompleksiteti i trajtimit të tyre krijojnë vështirësi për një koordinator vendor në nivel bashkie, sidomos në bashkitë e mëdha. Për këtë arsye, është e nevojshme që çdo njësi administrative të ketë një person përgjegjës për trajtimin e rasteve të dhunës në familje, siç parashikohet edhe nga ndryshimet e bëra në vitin 2018 në ligjin “*Për masat ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare*”, i cili pajis njësitë e vetëqeverisjes vendore dhe koordinatorët vendorë me kompetenca shtesë, përfshirë monitorimin dhe ekzekutimin e vendimeve gjyqësore për lëshimin e UMM/UM⁶⁰.

Në kuadër të analizës së rolit të policisë në drejtim të trajtimit të rasteve të DHBGJ dhe DHF, është kërkuar informacion i detajuar në lidhje me rastet kur viktimat kishin raportuar dhunë në familje përpara vrasjes.⁶¹

Konstatime:

Nga analiza e informacionit të siguruar nga drejtoritë vendore të policisë janë evidentuar problematikat e mëposhtme:

- Mosplotësimi i UMM/UM paralelisht me procedimin penal për dhunën në familje;
- Procedimi i dhunuesve në gjendje të lirë, edhe pse ata kishin precedentë të mëparshëm për ushtrimin e dhunës;
- Moskryerja e vlerësimit të rrezikut, edhe kur viktimat kishin bërë kallëzim për dhunë në familje;
- Procedimi i dhunuesve i varur nga vullneti i viktimës për të bërë kallëzim, edhe pse dhuna në familje është një vepër penale që ndiqet kryesisht;

⁶⁰ Ligji nr. 47/2018 Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr.9669 datë 18.12.2006 “Për Masa ndaj Dhunës në Marrëdhëniet Familjare”, i ndryshuar.

⁶¹ Ky informacion përfshinte kryerjen e vlerësimit të rrezikut për sigurinë e viktimës në momentin e raportimit. Niveli i rrezikut i vlerësuar nga policia, monitorimi i respektimit të UMM/UM nga policia, bashkëpunimi me koordinatorin vendor, punonjësin përgjegjës ose anëtarë të tjerë të MKR-së, informacioni në lidhje me nivelin e rrezikshmërisë së autorit, marrja e dijenit në kohë për lirin nga burgu të dhunuesve, mbajtjen nën vëzhgim të rasteve, referimin e rasteve pranë strukturave të tjera apo organizatave joqeveritare (OJF).

- Vlerësimi i rrezikut si “i moderuar”, edhe kur viktimat shprehte se ndihej e rrezikuar për jetën;
- Rastet kur, pavarësisht rrezikut të lartë të konstatuar dhe gjendjes psikologjike të rënduar të viktimës, plotësohej vetëm Urdhri i Mbrojtjes (UM), i cili shqyrtohet nga gjykata 14 ditë pas raportimit, dhe jo Urdhri i Menjëhershëm i Mbrojtjes (UMM);
- Mungesa e njoftimit në kohë për policinë dhe viktimën në rastet e lirimit nga burgu të dhunuesve.

Në dy raste specifike, ku viktimës nuk i ishte plotësuar UMM/UM paralelisht me procedimin penal, arsyeja e dhënë ishte se viktimat nuk kishin pranuar të plotësohej UM, duke kërkuar vetëm kallëzim penal. Megjithatë, sipas frymës së legjislacionit kundër dhunës në familje, është e domosdoshme që paralelisht me procedimin penal të dhunës në familje të plotësohet edhe kërkesa për lëshimin e UMM/UM, pavarësisht vullnetit të viktimës. Viktimat ka të drejtën të mos paraqitet në gjykatë ose të kërkojë pushimin e UMM/UM, nëse nuk është dakord me lëshimin e tij.

Rezulton se në asnjë nga rastet e shqyrtuara, policia nuk e kishte pajisur viktimën me UMPMM, edhe pse kjo masë është një mjet efektiv për mbrojtjen e menjëhershme të viktimave. Në përputhje me kuadrin ligjor në fuqi dhe Konventën e Stambollit vlerësimi i riskut për sigurinë e viktimës është një hap thelbësor që duhet të kryhet për çdo rast raportimi të dhunës.

Procedimi penal i dhunuesve duhet të trajtohet me kujdes të veçantë, duke shqyrtuar çdo element që lidhet me rrezikshmërinë e tyre. Sugjerohet që të shmanget procedimi në gjendje të lirë i dhunuesve me precedentë të mëparshëm për ushtrimin e dhunës, pasi kjo rrit ndjeshëm rrezikun për viktimat.

Një problematikë tjetër e rëndësishme është mosnjoftimi në kohë i policisë për rastet e lirimit nga IEVP të autorëve të dënuar për dhunë ndaj grave. Policia duhet të informohet në kohë dhe të marrë masa të menjëhershme për të monitoruar sjelljet e këtyre autorëve veçanërisht kur ata përfaqësojnë një rrezik të lartë për viktimat.

Trajtimi dhe adresimi i rasteve ku autorët e dhunës paraqesin çrregullime të shëndetit mendor kërkon vëmendje tepër të veçantë dhe monitorim të vazhdueshëm. Nga ekzaminimet në lidhje me shëndetin mendor dhe analizimi i thënieve të dëshmitarëve, rezulton se në 5 prej rasteve të shqyrtuara, autorët kishin probleme të shëndetit mendor, në 2 raste autorët u vetëvranë menjëherë pas kryerjes së krimit, në dy raste të tjera çrregullimet e shëndetit mendor të autorëve nuk u vlerësuan si çrregullime të cilat lidhen me përjashtimin e tyre nga përgjegjësia penale. Vetëm një autor rezultoi i pa përgjegjshëm pas kryerjes së ekspertimit psikiatriko-ligjor.

2.3 Roli i Prokurorisë dhe gjykatave si pjese e MKR-ve

Prokurorët dhe gjyqtarët luajnë një rol kyç në përgjigjen e sistemit të drejtësisë ndaj dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje. Ata duhet të sigurojnë respektimin e parimit të kujdesit të duhur (*due diligence*) për parandalimin, hetimin dhe ndëshkimin e dhunës. Gjithsesi, në praktikë,

lëshimi i urdhrave të mbrojtjes, ndjekja penale dhe gjykimi i rasteve të dhunës me bazë gjinore mbetet një detyrë sfiduese. Është e domosdoshme që prokurorët dhe gjyqtarët të interpretojnë legjislacionin në përputhje me standardet ndërkombëtare dhe me një qasje të ndjeshme gjinore.

Prokuroria, si pjesë e Mekanizmave Kombëtarë të Referimit (MKR), duhet të ketë një qasje të përqendruar te viktimat, duke siguruar që nevojat e saj të adresohen. Pajisja e viktimave me prova shkresore, si akti i ekspertimit mjeko-ligjor apo ekstrakte nga dosjet, duhet të jetë një procedurë lehtësisht e aksesueshme, pasi këto dokumente janë thelbësore për proceset gjyqësore për lëshimin e urdhrave të mbrojtjes. Edhe pse ligji i jep prokurorisë të drejtën të kërkojë urdhër mbrojtjeje për të mitur ose të rritur, deri më tani nuk ka pasur asnjë rast të ngritjes së një padie publike nga prokuroria.

Lidhur me mbrojtjen ligjore, nga raporti i Drejtorisë së Ndhmës Juridike Falas sipas raportit të vitit 2022 të Drejtorisë së Ndhmës Juridike Falas u mbështetën me këshillim ligjor 819 viktima të dhunës në familje, ndërkohë që nuk jepen shifra të ndara sipas kategorive të përfituesve në lidhje me ndihmën juridike dytësore, apo rastet e përfaqësuara me avokat falas⁶².

Gjatë vitit 2023 rezulton se 1131 raste të dhunës në familje kanë përfituar ndihmë juridike parësore ose këshillim ligjor⁶³. Megjithatë, vetëm 112 raste janë përfaqësuar në gjykatë⁶⁴. Raporti nuk specifikon nëse këto të dhëna lidhen me çështje civile për pajisjen me masa mbrojtëse (UMM/UM) apo procese penale ku gratë janë viktima të dhunës. Ky numër mbetet shumë i ulët krahasuar me numrin e lartë të rasteve vjetore.

Edhe pse numri i rasteve të mbështetura nga Drejtoria e Ndhmës Juridike Falas është rritur nga viti në vit, Avokati i Popullit konstaton se është ende e nevojshme të rritet mbështetja me ndihmë ligjore, sidomos në rajonet ku kjo ndihmë është më e kufizuar. Kjo mund të arrihet përmes angazhimit më të madh të zyrave të ndihmës juridike falas si pjesë aktive e MKR-ve, duke siguruar që më shumë viktima të përfitojnë ndihmë juridike falas, e cila është një parakusht për pajisjen me urdhër mbrojtjeje dhe përfshirjen në shërbimet mbështetëse

2.4 Monitorimi i Urdhrave të Mbrojtjes

Vendimi për lëshimin e Urdhrit të Mbrojtjes së Menjëhershme (UMM) ose Urdhrit të Mbrojtjes (UM) ekzekutohet menjëherë nga strukturat e Policisë së Shtetit, në bashkëpunim me shërbimin përmbartimor gjyqësor dhe zyrën e shërbimeve sociale të njësisë vendore ku viktima dhe personat e tjerë të përmendur në vendim kanë banimin e përhershëm ose të përkohshëm.

Sipas statistikave nga Drejtoria e Përgjithshme e Policisë së Shtetit (DPPSH), gjatë tre viteve të fundit janë evidentuar 478 raste të shkeljeve të urdhrave të mbrojtjes, të ndara si vijon:

- ✓ 169 raste gjatë vitit 2021;
- ✓ 157 raste gjatë vitit 2022 dhe,

⁶² Analiza vjetore e performancës 2022, Drejtoria e ndihmës juridike falas, shih : <https://ndihmajuridike.gov.al/wp-content/uploads/2023/04/analiza-performances-DNJF-2022-2.pdf>

⁶³ Sipas Ligjit Nr. 111/2017 “Tër ndihmën juridike të garantuar nga shteti”, viktimat e dhunës në familje të pajisura me UMM/UM përfitojnë ndihmë juridike falas pavarësisht nivelit të tyre të të ardhurave ekonomike.

⁶⁴ Analiza vjetore e performancës 2023, Drejtoria e ndihmës juridike falas, faqe 23, shih : <https://ndihmajuridike.gov.al/index.php/analiza-statistikore/analiza-statistikore-2023/>;

✓ 152 raste gjatë vitit 2023.

Këto të dhëna theksojnë nevojën për një monitorim të vazhdueshëm të respektimit të urdhrave të mbrojtjes, me qëllim parandalimin e përshkallëzimit të dhunës.

Gjatë periudhës së zbatimit të vendimit gjyqësor për UMM/UM, zyra e shërbimeve sociale e njësisë së vetëqeverisjes vendore ka përgjegjësinë për të monitoruar respektimin e urdhrit nga palët dhe për të përgatitur një raport çdo 60 ditë, duke informuar Policinë e Shtetit për secilin rast.

Raporti tematik i GREVIO-s për Shqipërinë 2024 nxit autoritetet shqiptare të shtojnë përpjekjet për të zbatuar dhe monitoruar urdhrat e mbrojtjes. Gjithashtu, raporti kërkon sigurimin e sanksioneve penale që janë efektive, proporcionale dhe bindëse për autorët që shkelin urdhrat e mbrojtjes, duke theksuar rëndësinë e një qasjeje të rreptë për të garantuar mbrojtjen e viktimave dhe për të parandaluar dhunën e mëtejshme.

Konstatojmë se

Sipas informacionit të siguruar nga bashkitë, monitorimi i respektimit të UMM/UM kryhet kryesisht përmes mbajtjes së kontakteve me telefon me viktimën, ose përmes pyetjeve të drejtpërdrejta, në rastet kur viktimat paraqitet pranë bashkisë për marrjen e shërbimeve.

Në të dyja rastet që viktimat ishin të pajisura me UM në momentin e vrasjes, nuk ishte përgatitur një raport monitorimi në lidhje me ecurinë e zbatimit të masave mbrojtëse nga bashkitë përkatëse. Avokati i Popullit gjen rastin të sjellë në vëmendje se përgatitja e raportit të monitorimit është një detyrim ligjor i parashikuar në Ligjin nr.9669, datë 18.12.2006 **“Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare”**, i ndryshuar.

2.5 Roli i Bashkive/Koordinatorit Vendor për Dhunën në Familje

Bazuar në kuadrin ligjor në fuqi, bashkitë luajnë një rol thelbësor në trajtimin dhe adresimin e çështjeve që lidhen me dhunën në familje dhe dhunën me bazë gjinore. Në këtë kontekst, është kërkuar informacion specifik nga bashkitë për rastet që kishin raportuar më parë për dhunë në familje dhe për gjendjen social-ekonomike të familjeve të viktimave që nuk kishin raportuar dhunë para vrasjes, si dhe për shërbimet që mund të kishin marrë nga bashkia.⁶⁵

Për viktimat e pajisura me UMM/UM, koordinatori vendor kishte dijeni për rastin, por nuk kishte marrë pjesë në procedurat për vlerësimin e rrezikut të viktimës pranë komisariatit të policisë. Në rastet ku viktimat kishin raportuar më parë dhunën në polici, rezultoi se koordinatorët vendor nuk ishin informuar nga policia ose nga anëtarë të tjerë të Mekanizmit Kombëtar të Referimit

⁶⁵ Në rastet e viktimave që kishin raportuar dhunë më parë, është kërkuar informacion nëse këto raste ishin referuar tek koordinatori vendor ose punonjësi përgjegjës për trajtimin e rasteve të dhunës në familje, nëse ishin trajtuar nga Ekipi Teknik Ndërdisciplinor (ETN) pranë bashkisë përkatëse dhe nëse punonjësit përgjegjës kishin dijeni për rrezikshmërinë e autorëve. Gjithashtu, është kërkuar informacion mbi monitorimin e respektimit të urdhrave të mbrojtjes nga koordinatori vendor, kontaktet e mbajtura me viktimën dhe bashkëpunimin me strukturat e policisë si dhe shërbimet e ofruara. Në lidhje me rastet kur viktimat kanë patur fëmijë të mitur është kërkuar informacion, nëse Punonjësi për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve ka marrë kontakt me ta, shërbimet e ofruara dhe nëse fëmijët janë vendosur nën kujdestari.

(MKR). Gjithashtu, asnjë prej këtyre rasteve nuk ishte trajtuar në mbledhjet e ETN-ve dhe koordinatorët vendor nuk kishin informacion për rrezikshmërinë e autorëve.

Në rastet e viktimave të pajisura me UM, bashkitë trajtonin viktimat me ndihmë ekonomike si viktima të dhunës dhe mbanin kontakte me to përmes punonjësve përgjegjës. Kontaktet me viktimat mbaheshin nëpërmjet telefonit ose gjatë paraqitjes së viktimës pranë bashkisë. Rezulton se monitorimi i rasteve nuk kryhej në përputhje me legjislacionin në fuqi i cili ka parashikuar qartë rolin proaktiv të punonjësve vendor sa i përket monitorimit të UMM/UM

Nga përgjigjet e bashkive rezulton se për viktimat që nuk ishin pajisur me UMM/UM, këto institucione nuk kishin asnjë informacion mbi gjendjen social-ekonomike të tyre dhe viktimat nuk kishin përfituar shërbime nga bashkitë.

Një nga problematikat kryesore të evidentuara është mosnjohimi i koordinatorit vendor për rastet kur autori i dhunës lirohet nga burgju. Sipas legjislacionit, koordinatori vendor duhet të mbajë kontakte të vazhdueshme me policinë, por në një nga rastet e shqyrtuara rezultoi se një autor, i cili u lirua nga IEVP Krujë ku ndaj tij u vendos me masa e mjekimit të detyruar ambulator, nën kujdesin e një familjari, nuk ishte njohur tek koordinatori vendor, pavarësisht se më pas autori kreu një vrasje.

Për rastet e lirimit të dhunuesve nga dënimi me heqje lirie, është e domosdoshme që Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve, përveçse të njoftojë policinë, të informojë menjëherë viktimën dhe koordinatorin vendor, për të mundësuar marrjen e masave parandaluese. Në funksion të parandalimit të ngjarjeve të rënda, duhet që të gjitha strukturat përgjegjëse të ndajnë informacion në kohë dhe të koordinojnë punën për mbështetjen e viktimave. Bashkëpunimi ndërmjet institucioneve mbetet një element kyç për zbatimin efektiv të masave mbrojtëse dhe për përfshirjen e viktimave në programe mbështetëse.

2.6 Roli i Qendrave Shëndetësore

Fryma e legjislacionit kundër dhunës në familje synon ofrimin e një shërbimi të shpejtë dhe të thjeshtë nga institucioni përgjegjës më i afërt, përfshirë policinë, njësitë vendore, institucionet shëndetësore dhe gjykatat. Në këtë kuadër, institucionet shëndetësore kanë detyrimin për të ofruar ndihmë mjekësore, sociale dhe psikologjike për viktimat e dhunës në familje. Ato duhet të evidentojnë çdo rast dhune në dokumentacionin e posaçëm mjekësor dhe të pajisin viktimat me raportet përkatëse mjekësore.

Rezulton se institucionet shëndetësore nuk kishin trajtuar asnjë nga viktimat që kishin raportuar në polici më parë sipas procedurës së parashikuar nga legjislacioni në fuqi për trajtimin e rasteve të dhunës në marrëdhëniet familjare. Një nga viktimat e femicidit u trajtua pranë Spitalit Universitar të Traumës pas plagosjes së rëndë nga bashkëshorti i saj, ajo gjeti vdekjen rreth tre javë pas shtrimit në spital.

Sipas raporteve alternative të paraqitura pranë mekanizmave ndërkombëtarë të të drejtave të njeriut si CEDAW, GREVIO dhe UPR, të përgatitura nga organizatat e shoqërisë civile, institucionet shëndetësore vazhdojnë të kenë një kontribut minimal në identifikimin dhe trajtimin

e rasteve të dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje, si dhe në evidentimin e tyre në dokumentacionin e posaçëm mjekësor. Kjo përforcohet nga të dhënat e Operatorit të Shërbimeve të Kujdesit Shëndetësor, sipas të cilave numri i rasteve të dhunës të trajtuara nga institucionet shëndetësore është shumë i ulët në raport me numrin e raportimeve të dhunës në rang kombëtar.

Në përputhje me rekomandimet e Grupit të Ekspertëve për Veprim kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (GREVIO), institucionet shëndetësore duhet të rrisin përpjekjet e tyre për të ofruar mbështetje dhe trajtim për rastet e dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje, duke përfshirë identifikimin, trajtimin dhe dokumentimin sistematik të tyre .

2.7 Roli i Organizatave të Shoqërisë Civile (OSHC)

OSHC-të luajnë një rol të rëndësishëm në trajtimin e çështjeve të dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje, por kontributi i tyre ende mbetet i kufizuar pasi në shumë raste dhe varet nga burimet financiare të donatorëve. Në një prej rasteve të shqyrtuara, policia referoi rastin të një organizate për të siguruar mbështetje ligjore për viktimën, e cila i ofroi viktimës mundësinë e akomodimit në një strehë të sigurt. Por gruaja e refuzoi këtë mundësi dhe kërkoi të ndihmohej në gjetjen e një pune.⁶⁶ Avokati i qendrës informoi zyrtarin e policisë së zonës (SPZ) për historikun e dhunës së autorit dhe rrezikshmërinë e tij, duke kërkuar monitorim të situatës. Megjithatë, viktimat u vra 48 orë pas raportimit të dhunës në polici.

Vlen të përmendet se organizatat e shoqërisë civile luajnë një rol tepër të rëndësishëm sa i përket informimit dhe ndërgjegjësimin të komunitetit mbi çështjet e dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje si dhe nëpërmjet ngritjes së shërbimeve mbështetëse për të mbijetuarat nga dhuna. Disa nga këto organizata kanë ngritur prej vitesh strehëza emergjente dhe afatgjata për viktimat dhe kanë kontribuar në mbështetjen dhe rehabilitimin e tyre.

2.8 Roli i Familjes dhe Komunitetit

Nga analizimi i të dhënave rezulton se familjarët, të afërmit dhe të njohurit e viktimave shpesh ishin në dijeni të konflikteve dhe dhunës së ushtruar ndaj tyre. Në disa raste, familjarët përpiqeshin ta inkurajonin viktimën të ndahej nga autori ose ta nxisnin të raportonte në polici. Në raste të tjera, prindërit ishin në dijeni të dhunës dhe përpiqeshin të ndërmjetësonin për të përmirësuar marrëdhëniet ndërmjet viktimës dhe bashkëshortit të saj. Dëshmitë e të njohurve të viktimave dhe autorëve tregojnë se në shumicën e rasteve, autorët kishin marrëdhënie të mira me të tjerët dhe nuk njiheshin si persona të dhunshëm nga komuniteti. Megjithatë, nuk u evidentua asnjë rast kur familjarët apo anëtarët e komunitetit kishin informuar policinë për dhunën e ushtruar ndaj viktimave para ngjarjeve fatale.

⁶⁶ Rasti i J.E trajtuar nga Organizata “Forumi i Gruas Elbasan”.

KREU III - HETIMI DHE GJYKIMI I VRASJES SË GRAVE DHE VAJZAVE-FEMICIDEVE NË SHQIPËRI

3.1 Roli i Policisë dhe Prokurorisë në hetimin e vrasjes së grave/vajzave dhe në identifikimin e femicideve

Strukturat e policisë dhe prokuroritë luajnë një rol thelbësor në hetimin e rasteve të vrasjeve të grave dhe vajzave, duke qenë përgjegjëse për grumbullimin e provave mbi të cilat do të mbështetet ndëshkimi i autorëve. Ky proces është vendimtar dhe i një rëndësie të veçantë për të siguruar drejtësinë ndaj viktimave dhe për të parandaluar përsëritjen e këtyre krimeve.

Nga shqyrtimi i materialeve mbi çështjet e vrasjes së grave dhe vajzave në Shqipëri, rezulton se procesi i mbledhjes dhe grumbullimit të provave fokusohet kryesisht në këqyrjen e vendit të ngjarjes, mbledhjen e provave materiale në vendin e ngjarjes, pyetjen e të pandehurve, marrjen e dëshmimeve, kryerjen e ekspertimeve dhe e eksperimentimeve të ndryshme. Gjithashtu prokuroria fokusohet në marrjen e informacionit në lidhje me të shkuarën e të pandehurit, nëse ai ka kryer një vepër penale më parë, informacion i cili ndihmon në krijimin e një pasqyre më të qartë mbi personalitetin e të pandehurit dhe ndikon në masën e dënimit ndaj tij.

Sa i përket historikut të dhunës, hetimet mbështeten kryesisht në dëshmitë e dhëna nga familjarët e viktimës. Pyetjet e bëra dëshmitarëve shpesh lidhen me mënyrën e jetesës së palëve përpara ngjarjes, natyrën e marrëdhënieve midis autorit dhe viktimës, nëse autori kishte ushtruar dhunë më parë, llojin e dhunës së ushtruar, nëse viktimë kishte kërkuar urdhër mbrojtjeje, marrëdhëniet e autorit me persona të tjerë dhe sjelljen e tij ndaj tyre, si dhe nëse kishte kërcënuar më parë viktimën. **Megjithatë, hetimi i shkaqeve gjinore që mund të kenë ndikuar në kryerjen e krimit, shpesh lihet në hije, duke u përqendruar kryesisht te kuadri ligjor që mbështet mbrojtjen e marrëdhënieve familjare.**

Në kërkesat për gjykim të çështjeve të femicidit, prokuroria përfshin informacionin e nevojshëm mbi procedimin penal, provat e mbledhura gjatë hetimit dhe kualifikimin ligjor të veprave penale për të cilat akuzohet i pandehuri⁶⁷. Po ashtu, parashtrohen të dhëna të detajuara mbi ngjarjen, hapat e ndërmarra nga policia pas raportimit të ngjarjes, provat e grumbulluara në vendngjarje si dhe të gjitha veprimet e kryera në kuadër të procesit hetimor mbi ngjarjen (ekspertime, eksperimentime, marrje të dëshmimeve)⁶⁸.

Hetimet për çështjet e femicidit zakonisht përfundojnë brenda një kohe të shkurtër. Në rastet kur autorët kanë humbur jetën pas ngjarjes, hetimet janë mbyllur brenda disa muajve. Në rastet e

⁶⁷ Në bazë të nenit 327/6/b të Kodit të Procedurës Penale të Republikës së Shqipërisë, në përfundim të hetimeve paraprake, prokurori i kërkon gjykatës dërgimin e çështjes në gjyq, kur nuk procedon sipas neneve 400, 406/a dhe 406/dh të këtij Kodi.

⁶⁸ Në zbatim të nenit 331 të KPRP Kërkesa për dërgimin e çështjes në gjyq përmban:

a) gjeneralitetet e të pandehurit dhe të viktimës, kur është e mundur, si dhe çdo element tjetër që shërben për identifikimin e tyre;
b) parashtrimin e faktit penal dhe cilësimin juridik të veprës penale;
c) burimet e provës dhe faktet që ato u referohen;
d) kërkimin që gjyqtari i seancës paraprake të vendosë dërgimin e çështjes në gjyq;
e) datën dhe nënshkrimin e prokurorit.

tjera, hetimet kanë zgjatur nga tre muaj deri në një vit e 15 ditë. Kur autori nuk identifikohet menjëherë pas ngjarjes, hetimet zgjasin më shumë⁶⁹.

Konstatime

Rezulton se hetimi nuk shtrihet në informacionet që disponojnë strukturat përgjegjëse për trajtimin e rasteve të dhunës në familje, në rastet kur viktimat kanë qenë viktimat të mëparshme të dhunës apo të pajisura me urdhër mbrojtje në momentin e ngjarjes. Marrja e këtij informacioni nga anëtarët e MKR-ve do të nxirrte në pah jo vetëm përpjekjet dhe përgjegjësitë e strukturave përgjegjëse për të trajtuar viktimën dhe për të parandaluar ngjarjen por edhe për të evidentuar problematikat e hasura në zinxhirin mbrojtës. Në asnjë nga kërkesat për gjykim të shqyrtuara nuk rezulton që prokuroria të ketë kërkuar informacion nga MKR-të në lidhje me viktimat.

Sipas raportit të publikuar nga Instituti Evropian për Barazinë Gjinore (EIGE)⁷⁰ i cili ofron një analizë gjithëpërfshirëse të përgjigjeve ligjore për të luftuar femicidin, në zbatim të parimit të kujdesit të duhur, shtetet janë të detyruara të hetojnë në mënyrë efektive të gjitha rastet e dhunës ndaj grave dhe të ndjekin penalisht ata që kanë kryer krimin. Po ashtu, të gjitha vrasjet e grave duhet të hetohen si raste të mundshme të dhunës me bazë gjinore. Në këtë kontekst, profesionistët sugjerojnë që të sigurohet një qasje e ndjeshme gjinore për mbledhjen e provave.

Gjetjet e intervistave të zhvilluara në kuadër të këtij raporti sugjeruan se krijimi i njësie të veçanta hetimore dhe ekupeve të prokurorisë të specializuara për femicidet mund të përmirësojë procesin e mbledhjes së të dhënave dhe të rezultojë në ndjekje të suksesshme. Për shkak të kompleksitetit të këtyre çështjeve, duhet të vendosen kanaleve të komunikimit ndërmjet institucioneve të ndryshme, si policia, prokuroria, gjykatat civile dhe penale, shërbimet mbështetëse për viktimat etj. Ekspertët vënë dukje se është e nevojshme të krijohen protokolle komunikimi, me role dhe përgjegjësi të qarta të përcaktuara, dhe të sigurohet një shkëmbim i përhershëm i informacionit në lidhje me rastet e femicidit⁷¹.

3.2 Analiza e vendimeve gjyqësore për veprat penale të vrasjes së grave dhe vajzave lidhur me gjininë, femicidet (2021-2023)

Në kuadër të këtij studimi janë shqyrtuar të gjitha vendimet gjyqësore të dhëna nga gjykatat e rretheve gjyqësore të juridiksionit të përgjithshëm që lidhen me vrasjen e grave dhe vajzave për shkak të gjinisë. Gjashtë prej këtyre vendimeve janë ankimuar pranë Gjykatës së Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm.

Nga kjo analizë rezulton se për 16 prej autorëve të femicideve, janë dhënë vendime të formës së prerë nga gjykatat e rretheve gjyqësore të juridiksionit të përgjithshëm Fier, Kavajë, Elbasan,

⁶⁹ Viktima V.G u vra në shkurt të vitit 2021 dhe çështja vazhdon të jetë në hetim për shkak të mosgjetjes së autorit.

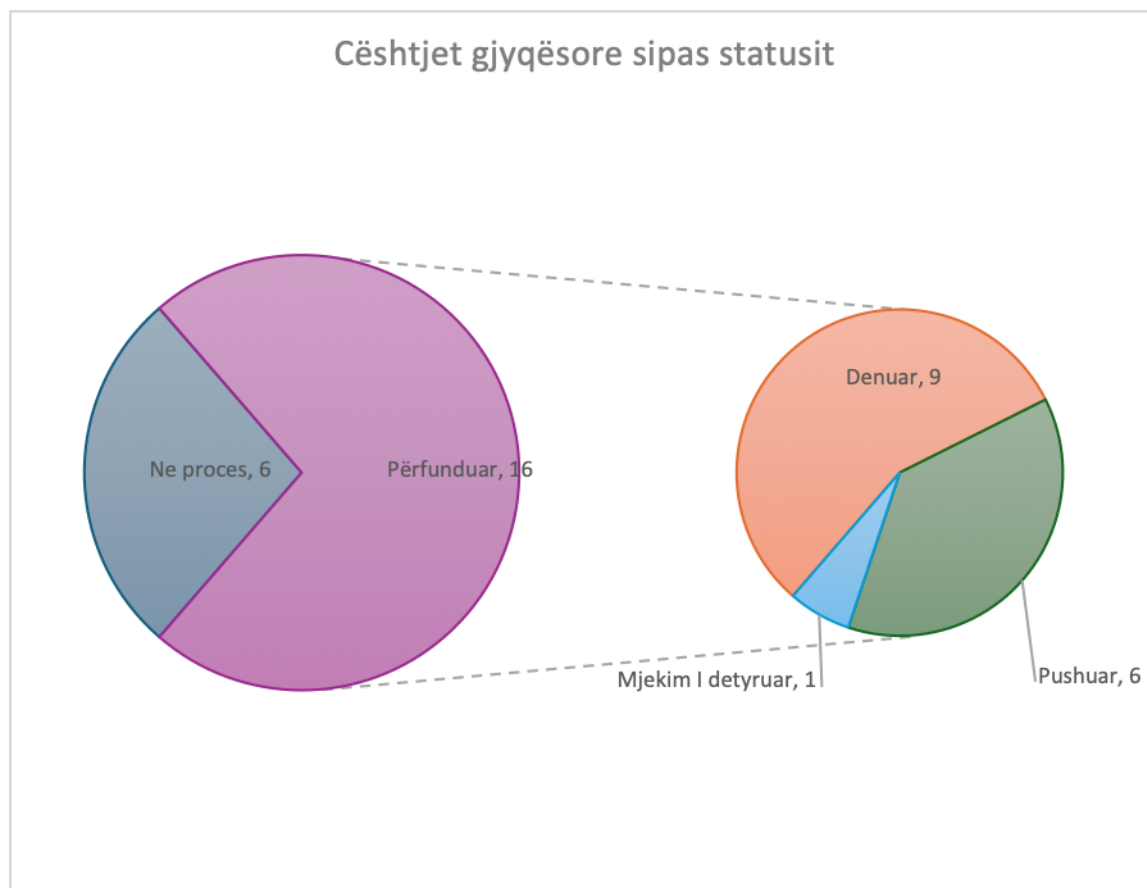
⁷⁰ Raporti i Institutit Evropian për Barazinë Gjinore (EIGE) "Improving legal responses to counter femicide in Europe", faqe 23.

Ky raport ofron një analizë gjithëpërfshirëse të përgjigjeve ligjore për të luftuar femicidin. Duke përdorur standardin e kujdesit të duhur si pikënisje, raporti ofron një pasqyrë gjithëpërfshirëse mbi boshllëqet ligjore, sfidat dhe praktikatat e mira në ofrimin e drejtësisë për viktimat e femicideve. Gjetjet fokusohen në hetimin, ndjekjen penale dhe dënimin autorëve të femicideve.

⁷¹ Raporti i Institutit Evropian për Barazinë Gjinore (EIGE) "Improving legal responses to counter femicide in Europe", faqe 26, viti 2023. Shih: https://eige.europa.eu/publications-resources/publications/improving-legal-responses-counter-femicide-european-union-perspectives-victims-and-professionals?language_content_entity=en;

Shkodër, Tiranë, Berat dhe Gjirokastrë. Numrin më të lartë të vendimeve të dhëna gjatë kësaj periudhe e mban Elbasani me 4 vendime, i ndjekur nga Fieri me 3 vendime dhe Shkodra me 2 vendime.

Grafiku nr.17

Lidhur me kualifikimin e veprës penale, rezulton se në asnjë nga rastet e shqyrtuara gjykata nuk e ka ndryshuar kualifikimin ligjor të bërë nga prokuroria. Në lidhje me provat e administruara në dosjet gjyqësore, policia dhe prokuroria kanë qenë të angazhuara në grumbullimin e provave të nevojshme për të vërtetuar fajësinë e të pandehurve. Kjo përfshin këqyrjen e vendit të ngjarjes, kryerjen e ekspertimeve të ndryshme, vlerësimin psikiatriko-ligjor kur është konsideruar i nevojshëm, marrjen e dëshmive nga punonjës të policisë që kanë shkuar të parët në vendngjarje, si dhe dëshmitë e të afërmve dhe personave të njohur të viktimës.

Në lidhje me qëndrimin e autorëve gjatë shqyrtimit të çështjeve, rezulton se në pjesën më të madhe të rasteve ata e pranuan akuzën, por ka pasur raste kur fillimisht mohuan kryerjen e krimit ose pretenduan se vepra penale ishte kryer në kushtet e vetëmbrojtjes. Në **3 raste**, autorët nuk shfaqën asnjë pendesë për krimin e kryer.

Gjykatat, në arsyetimin e vendimeve të tyre, kanë nënvizuar se vepra penale “Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare”⁷² nuk kërkon si kusht të domosdoshëm që vrasja të jetë e paramenduar, mjafton që vrasja të kryhet në zënie e sipër, duke përmbushur elementët e tjerë të kërkuar nga kjo dispozitë.

Kohëzgjatja e procedurave mbi çështjet e femicidit:

Sa i përket kohëzgjatjes së procedurave, nga data e ndodhjes së ngjarjes deri në datën kur vendimi ka marrë formë të prerë, rezulton se intervali më i gjatë kohor për shqyrtimin e çështjeve të femicidit ishte 2 vite e 1 muaj, ndërsa intervali më i shkurtër kohor brenda të cilit u shqyrtua një çështje ishte 4 muaj.

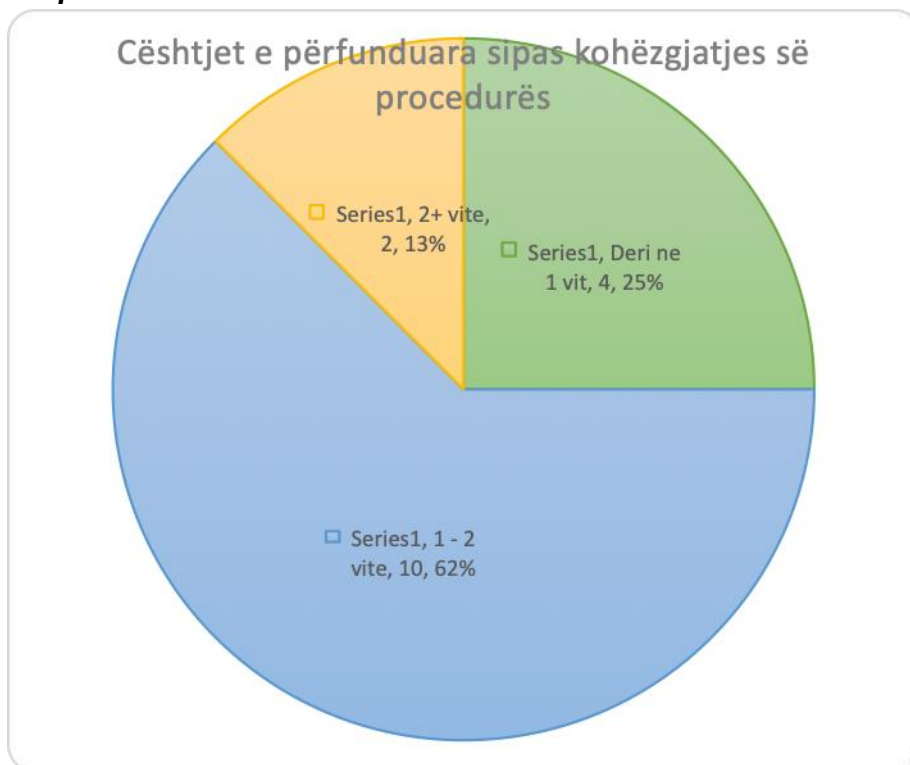
Në rastet e kërkesave për pushimin e çështjes për shkak të vdekjes së autorit, prokuroritë dhe gjykatat procedojnë në afate më të shkurtra kohore. Në këto raste, gjykata nuk është thelluar në analizimin e motiveve dhe historikut të dhunës.

Tabela nr.14 Kohëzgjatja e procedurave të shqyrtimit të çështjes

Kohëzgjatja e procedurave nga data e ndodhjes së ngjarjes deri në datën kur vendimi ka marrë formë të prerë	Numri i çështjeve
25 muaj	1
22 muaj	1
18 muaj	2
17 muaj	1
14 muaj	2
12 muaj	5
11 muaj	1
10 muaj	1
9 muaj	1
4 muaj	1

⁷² Neni 79/c i Kodit Penal, i ndryshuar.

Grafiku nr.18

Procedurat e gjata të shqyrtimit të çështjeve nga organet kompetente nuk përputhen me pritshmëritë dhe mirëqenien psiko-emocionale të trashëgimtarë të viktimave, duke krijuar ndjenjën e braktisjes, padrejtësisë dhe mosbesimit në sistemin e drejtësisë. Gjithashtu, vetëm në 4 raste, trashëgimtarët e viktimave morën pjesë gjatë shqyrtimit gjyqësor, ndërsa në një rast ata u përfaqësuan nga një avokat mbrojtës i zgjedhur prej tyre.

Ndërsa nga data e regjistrimit në gjykatë deri në datën e dhënies së vendimit përfundimtar, në rastet e kërkesave për pushimin e çështjes për shkak të vdekjes së autorit, shqyrtimi i çështjeve në gjykatë ka zgjatur nga 1-3 muaj. Në rastet e tjera kohëzgjatja e shqyrtimit të çështjes ka zgjatur 4-10 muaj.

Sipas Raporteve të KLGJ për vitet 2022⁷³ dhe 2023⁷⁴ çështjet civile dhe penale përfundojnë brenda afatit të arsyeshëm ligjor. Gjatë vitit 2023 koha e nevojshme për përfundimin e një çështje penale që gjykohej në shkallë të parë ishte mesatarisht 114 ditë. Vërehet se koha e nevojshme për evadimin e çështjeve është zgjatur në krahasim me vitin 2022, ku ishte 98 ditë.

Gjatë vitit 2023, 92 % e çështjeve penale u gjykuan në shkallë të parë në më pak se 6 muaj. Sipas raportit norma e likuidimit të çështjeve për Gjykatën e Apelit të Juridiksionit të Përgjithshëm nuk paraqitet e kënaqshme. Koha mesatare e nevojshme për shqyrtimin e çështjeve penale është 1673.4 ditë

⁷³ Shih: <https://klgj.al/wp-content/uploads/2023/07/RAPORT-VJETOR-2022-shkarko.pdf>

⁷⁴ Shih: <https://kuvendiwebfiles.blob.core.windows.net/webfiles/202404300923008125RAPORT%20VJETOR%202023.pdf>

Motivet e kryerjes së veprës penale femicid:

Në lidhje me **motivet** e femicideve, në pjesën më të madhe të rasteve gratë dhe vajzat u vranë për shkak të:

- ✓ xhelozisë;
- ✓ mospranimi të ndarjes nga autori;
- ✓ mospranimi të faktit që viktima kishte krijuar një marrëdhënie tjetër pas ndarjes, ose
- ✓ hakmarrja, pas raportimit të dhunës në organet përgjegjëse ligjzbatuese;

Disa autorë i mbanin viktimat nën vëzhgim dhe ushtronin presion ndaj tyre që të ribashkoheshin⁷⁵. Konfliktet për menaxhimin e kujdestarisë së fëmijëve gjithashtu rezultuan si një burim tensioni që çoi në përshkallëzimin e dhunës deri në vrasje. Në dy raste, viktimat u vranë pas konflikteve banale të çastit.

Dy nga autorët kryen vrasjet për t'u hakmarrë ndaj viktimave që i kishin raportuar më parë në polici⁷⁶. Përgjithësisht, autorët kishin pasur konflikte të vazhdueshme me viktimat, shpesh të shoqëruara me dhunë.

Në kërkesat për gjykim të paraqitura nga prokuroritë dhe vendimet e gjykatave nuk i kushtohet vëmendje motivit gjinor të vrasjes. Megjithatë, nga dëshmitë e familjarëve të viktimave, shfaqen elementë që tregojnë ndjenjën e superioritetit të autorëve ndaj viktimave, për shkak të qenies së tyre burra⁷⁷.

Konstatime

Gjykatat duhet t'i kushtojnë vëmendje të veçantë mbrojtjes së të drejtave të trashëgimtarëve të viktimave. Duhet të krijohen mundësi që trashëgimtarët të pyeten në ambiente të ndara nga ato ku ndodhet autori, për të shmangur kontaktin vizual me të në gjykatë⁷⁸.

Në rastet e pushimit të ndjekjes penale për shkak të vdekjes së autorit, gjykatat duhet t'i kushtojnë vëmendje të veçantë historikut të dhunës dhe të përshkruajnë hollësisht motivet e krimit të kryer.

⁷⁵ Vendimi nr.86 datë 23.01.2023 i Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Shkodër. Në vendim thuhet se para se ta vriste ai i kishte kërkuar llogari se ku kishte qënë një natë më parë, ai e kishte monitoruar.

⁷⁶ Vendimi nr.364 datë 26.07.2023 i Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan. Autori ka deklaruar se në mëngjes është njoftuar nga gjykata në lidhje me zhvillimin e seancës gjyqësore në lidhje me çështjen me objekt lëshimin e urdhrit të mbrojtjes dhe në darkë ka shkuar në banesën e viktimës dhe e ka vranë atë.

⁷⁷ Vendimi nr. 406 datë 17/7/2024 i Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan,

në një nga dëshmitë e dhëna nga babai i njëres prej viktimave citohet: Përpara se ta vriste ai i tha “pse me mua do të hahesh ti? Jam burrë unë, Jam filani unë”.

⁷⁸ Një nga familjarët e intervistuar ndër të tjera citon: “Kur shkova në gjykatë dhe pash përballë meje autorin e vrasjes së motrës time, u mpiva komplet, kalova gjendje ankthi, nuk munda të kuptoj asgjë çfarë ndodhi gjatë seancës gjyqësore”.

3.3 Dënimi i autorëve të femicidit

Dënimi i autorëve përfaqëson një formë shtrëngimi shtetëror ndaj subjekteve të deklaruar fajtorë për kryerjen e një veprë penale, duke pasur për qëllim jo vetëm ndëshkimin, por edhe edukimin e autorëve dhe parandalimin e veprave penale në të ardhmen. Në këtë drejtim, është e domosdoshme që gjykata, gjatë caktimit të dënimit, të udhëhiqet nga parimi i ligjshmërisë dhe domosdoshmërisë së dënimit, si dhe nga parimi i dobishmërisë dhe individualizimit të tij⁷⁹. Në caktimin e dënimit ndaj autorit, gjykata merr në konsideratë rrezikshmërinë e veprës penale dhe të autorit të saj, shkallën e fajit dhe rrethanat lehtësuese apo rënduese. Për këtë arsye, ligjvënësi ka parashikuar në ligj marzhe të caktuara minimumi dhe maksimumi për çdo vepër penale, duke i lënë hapësirë gjykatës të vlerësojë rast pas rasti masën e dënimit të përshtatshme.

Referuar nenit 47 të Kodit Penal, gjykata, gjatë caktimit të dënimit, vlerëson shkallën e rrezikshmërisë shoqërore të veprës penale, duke marrë parasysh objektin e cenuar prej saj, mënyrën e kryerjes së krimit, kohën, vendin, kushtet dhe rrethanat që ndikuan në kryerjen e saj, si dhe përhapjen e kësaj veprë në shkallë vendi apo rajoni. Po ashtu, analizohen edhe pasojat e ardhura nga kryerja e veprës penale.

Gjykata vlerëson edhe rrezikshmërinë e autorit të krimit duke marrë në konsideratë rrethana objektive dhe subjektive të lidhura me personalitetin dhe individualitetin e tij, si gjendja gjyqësore, moshja, gjendja sociale dhe familjare, arsimi dhe profesioni. Në përcaktimin e llojit dhe masës së dënimit, gjykata shqyrton gjithashtu ekzistencën e rrethanave lehtësuese dhe rënduese, të parashikuara në nenet 48-50 të Kodit Penal, të cilat pasqyrojnë një shkallë më të ulët ose më të lartë rrezikshmërie të veprës dhe të autorit.

Llojet e dënimeve të dhëna ndaj autorëve të femicideve përfshijnë kryesisht burgim të përjetshëm dhe 30 vite burgim. Në dy raste, autorët u dënuan me 20 vite burgim dhe në një rast me 12 vite burgim.²⁴ Çështjet e femicideve u kryen nga 22 autorë. Për 16 autorë çështja gjyqësore ka përfunduar dhe 6 janë në proces shqyrtimi (2 në hetim dhe 4 në gjykim). Nga këto, 9 autorë janë dënuar, 6 çështje janë pushuar (pasi autori ka humbur jetën pas ngjarjes) dhe për 1 rast është dhënë vendimi mjekim të detyruar në një institucion mjekësor.

⁷⁹ Në nenin 47 të Kodit Penal, nën titullin “ Mënyra e caktimit të dënimit” parashikohet se gjykata cakton dënimin duke respektuar dispozitat e pjesës së përgjithshme të Kodit Penal dhe kufijtë e dënimeve të parashikuara në ligj për veprën penale.

Grafiku nr.19

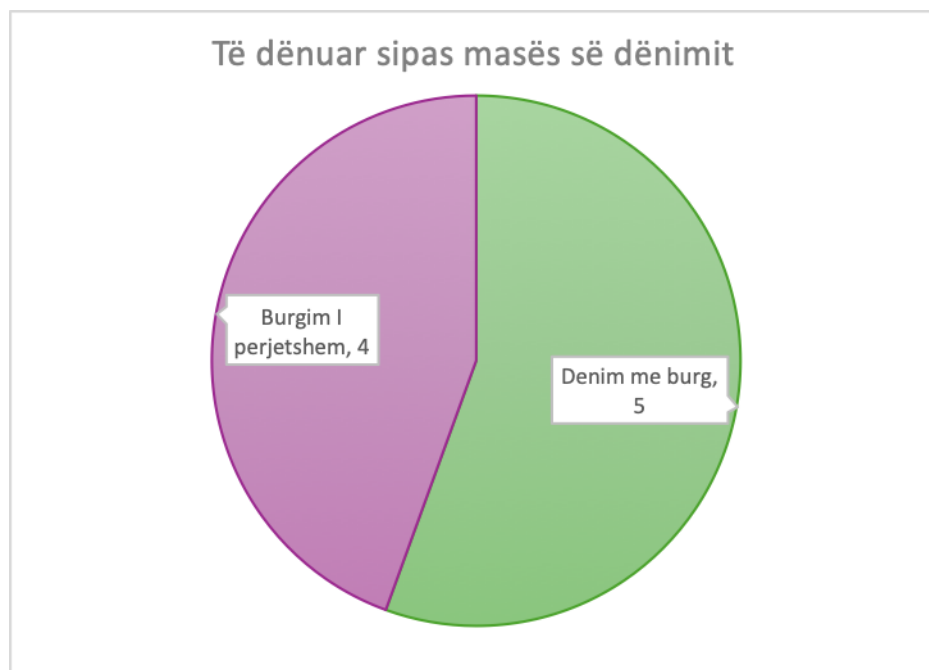

Tabela nr.5 Dënimi i autorëve

Lloji i dënimit	Numri i autorëve të dënuar	Masa e dënimit
Burgim i përjetshëm	4 autorë	
Burgim	4 autorë	30 vite burgim- 2 autorë 20 vite burgim -1 autor 12 vite burgim- 1 autor
Kurim i detyruar në një institucion shëndetësor	1 autor	

Autorët që janë dënuar me burgim të përjetshëm do ta vuajnë dënimin në burgje të sigurisë së lartë, ndërsa për autorët e tjerë vuajtja e dënimit do të kryhet në burgje të sigurisë së zakonshme. Vendimet me burgim të përjetshëm u dhanë Gjykata e Rrethit Gjyqësor Elbasan për 3 autorë dhe Gjykata e Rrethit Gjyqësor Fier për 1 autor. Vendimet me 30 vite burgim u dhanë nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë për 1 autor dhe Gjykata e Rrethit Gjyqësor Shkodër për 1 autor. Dënimi më i ulët me burgim (12 vite burgim) u dha nga Gjykata e Rrethit Gjyqësor Durrës për 1 autor.

Ndërkohë që dënimi është rezultat i një gjykimi të provueshmërisë së shkeljes së ligjit, masa mjekësore rrjedh nga një gjykim i rrezikshmërisë shoqërore, dhe jo i përgjegjshmërisë apo mundësisë së përsëritjes së krimit në të ardhmen. Sipas nenit 46 të Kodit Penal, masat mjekësore

personale përfshijnë “mjekimin e detyruar ambulator” dhe “mjekimin e detyruar në një institucion mjekësor”. Për të vlerësuar domosdoshmërinë e caktimit të masës “mjekim i detyruar në një institucion mjekësor” për personat që përjashtohen nga përgjegjësia penale, një rol vendimtar luan mendimi i ekspertit psikiatër gjatë procedimit penal dhe akti i ekspertimit psikiatriko-ligjor i përgatitur nga grupi i ekspertëve.

Në shumicën e rasteve të shqyrtuara, ndaj autorëve është kryer ekspertimi psikiatriko-ligjor. Megjithatë, në 3 raste, gjatë shqyrtimit të çështjes, nuk u krye vlerësimi psikiatriko-ligjor, ndërsa në një rast tjetër autori ishte nën masën e mjekimit të detyruar ambulator në momentin e kryerjes së vrasjes⁸⁰.

Konstatime

Dhunuesit me probleme të shëndetit mendor përbëjnë një problem tepër shqetësues, i cili kërkon adresim të posaçëm përmes aktivizimit të mekanizmave të nevojshëm, në përputhje me legjislacionin kombëtar dhe ndërkombëtar mbi shëndetin mendor⁸¹. Autoritetet përgjegjëse duhet të marrin masa për të ofruar zgjidhje të përshtatshme dhe për të ngritur programe të specializuara për trajtimin afatgjatë të këtyre individëve.

Policia dhe autoritetet mjekësore duhet të veprojnë me iniciativë për identifikimin dhe adresimin e rasteve të tilla, duke u bazuar në legjislacionin në fuqi për shëndetin mendor. Gjithashtu, familjarët dhe rrethi shoqëror duhet të jenë më të ndjeshëm ndaj këtyre situatave, duke informuar autoritetet përkatëse për marrjen e masave të duhura në kohë.

Në çështjen **Branko Tomašić dhe te Tjerët kundër Kroacisë**, ankuesit ishin të afërmit e një foshnjeje dhe nënës së tij, burri/babai i së cilës vrau ata dhe veten një muaj pasi u lirua nga burgu, ku vuante dënimin për të njëjtat kërcënime me vdekje. Ai fillimisht ishte urdhëruar t'i nënshtrohej trajtimit të detyrueshëm psikiatrik gjatë qëndrimit në burg dhe pas lirit, sipas nevojës, por Gjykata e Apelit urdhëroi që trajtimi i tij të ndërpritet pas lirit. GJEDNJ u shpreh se kishte pasur shkelje të nenit 2 (e drejta për jetë) të Konventa, për shkak të mungesës së hapave të duhur nga autoritetet kroate për të parandaluar vdekjen e fëmijës dhe nënës së tij. Gjykata vërejti në veçanti se gjetjet e gjykatës së brendshme dhe përfundimet e ekzaminimit psikiatrik treguan pa dyshim se autoritetet kishin qenë në dijeni se kërcënimet e bëra ndaj jetës së nënës dhe fëmijës ishin seriozë dhe se duhej të ishin marrë të gjitha hapat e arsyeshëm për t'i mbrojtur ato. Gjykata më tej vuri në dukje disa mangësi në veprimet e autoriteteve. Kështu, edhe pse raporti psikiatrik i hartuar për qëllime të procesit penal kishin theksuar nevojën për vazhdimin e trajtimit psikiatrik të bashkëshortit, Qeveria Kroate nuk arriti të provonte se një trajtim i tillë ishte kryer siç duhej. Nga dokumentet e dorëzuara rezultonte se trajtimi i bashkëshortit në burg kishte konsistuar në seancat biseduese me personelin e burgut, asnjë prej të cilëve nuk ishte psikiatër. Gjithashtu, rregulloret përkatëse dhe vendimi i gjykatës mbi urdhrin për trajtimin të detyrueshëm psikiatrik nuk kishin dhënë detaje të mjaftueshme se si duhet të kryej trajtimi. Së fundmi, bashkëshorti nuk ishte ekzaminuar përpara lirit nga burgu për të vlerësuar nëse ai

⁸⁰ Në këtë rast gjykata u mjaftua me vlerësimin psikiatriko-ligjor të kryer ndaj autorit disa muaj më parë, kur ishte bërë zëvendësimi i masës nga “Mjekim i detyruar në një institucion mjekësor” në “Mjekim i detyruar ambulator”.

⁸¹ Bazuar në raportin e Qendrës Të Drejtat e Njeriut në Demokraci, “Sistemi gjyqësor si pararendës në mbrojtjen e të drejtave të viktimave të dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje” të vitit 2021, rezultoi se 4% e dhunuesve ishin me probleme të shëndetit mendor.

ende përbënte rrezik për fëmijën dhe nënën e tij. Prandaj, Gjykata arriti në përfundimin se autoritetet vendase nuk kishin marrë masat e duhura për të mbrojtur jetën e tyre.

3.4 Monitorimi i seancave gjyqësore

Institucioni i Avokatit të Popullit ka qenë i angazhuar në monitorimin e seancave gjyqësore për veprat penale të vrasjes së grave dhe vajzave të vlerësuara si femicide, me synimin për të analizuar procedurat dhe vendimmarrjen gjyqësore.

Bazuar në informacionin dhe dokumentacionin e siguruar nga Drejtoria e Përgjithshme e Policisë dhe prokuroritë e rretheve gjyqësore, janë identifikuar çështjet që janë në proces shqyrtimi nga gjykatat. Janë monitoruar disa prej çështjeve kundër autorëve të femicideve.

Seancat gjyqësore janë zhvilluar përgjithësisht sipas orareve të caktuara dhe në përputhje me legjislacionin në fuqi, ndërsa intervalet kohore ndërmjet seancave kanë variuar nga 14 ditë deri në 1 muaj. Sa i përket gjykimit në apel të këtyre çështjeve, gjatë periudhës Mars –Dhjetor 2024 nuk ka pasur raste femicidi në shqyrtim. Në kuadër të këtij raporti janë monitoruar 13 seanca gjyqësore që lidhen me 5 raste femicidi, të trajtuara nga Gjykatat e Rretheve Gjyqësore të Juridiksionit të Përgjithshëm në Tiranë, Durrës, Elbasan dhe Korçë. Nga këto, 6 seanca janë shtyrë për arsye të ndryshme, duke përfshirë:

- Mosplotësimin e trupit gjykues,
- Shkarkimin e njërit prej anëtarëve të trupit gjykues,
- Probleme shëndetësore të anëtarëve të trupit gjykues,
- Mosnjoftimin e trashëgimtarëve të viktimave,
- Mungesën e avokatëve, dhe
- Kërkesa për shtyrje nga palët.

Konstatime

Janë konstatuar raste kur seancat janë shtyrë për shkak të mosnjoftimit të trashëgimtarëve të viktimave, përfshirë mosgjetjen e adresave të tyre të banimit.

Një tjetër problematikë ka qenë mosshoqërimi i të pandehurve nga Drejtoria e Përgjithshme e Burgjeve në datën dhe orën e caktuar për seancat.

Në seancat e monitoruara nuk kanë marrë pjesë trashëgimtarët e viktimave, përveç një rasti ku avokati i zgjedhur nga trashëgimtarët e viktimës mori pjesë në procedurat gjyqësore.

Rezulton se nga data e regjistrimit në gjykatë deri në dhënien e vendimit përfundimtar, proceset gjyqësore zgjasin zakonisht 1-3 muaj në rastet e pushimit të çështjes dhe 4-10 muaj në rastet e tjera.

3.5 Pasojat e femicidit të fëmijët dhe familjarët e viktimave

Nëse i referohemi familjarëve të viktimave të femicidit dhe në mënyrë të veçantë fëmijëve rezulton se numri i viktimave është shumë më i lartë. Pasojat me të cilët përballen trashëgimtarët e viktimave të femicidit janë të rënda ku përveç vuajtjeve dhe traumave nga humbja e njeriut të tyre të dashur ata duhet të kujdesen për fëmijët e viktimave, të angazhohen në rritjen dhe edukimin e tyre pavarësisht vështirësive me të cilat përballen.

Gjatë periudhës objekt monitorimi 35 fëmijë u prekën nga vrasja e nënave të tyre nga të cilët 20 ishin të mitur, po ashtu disa prej tyre ishin prezent në momentin e ngjarjes. Këta fëmijë vuajnë pasojat psikologjike, por edhe ekonomike për shkak të ngjarjes edhe të zgjatjes së procedurave gjyqësore mbi kujdestarinë.

Zbatimi i Hartës së Re Gjyqësore, u shoqërua me mbingarkesë të gjykatave në mënyrë të veçantë të gjykatat e mëdha të vendit, që solli zvarritje të proceseve gjyqësore dhe afate më të gjata të shqyrtimit të çështjeve. Edhe në rastet kur kërkohet përcaktimi i kujdestarisë së fëmijëve të mbetur pa kujdes prindëror, procedurat zgjasin shumë në kohë, gjë që bie ndesh me parimin e mbrojtjes së interesit më të lartë të fëmijës. Avokati i Popullit ka hartuar një raport i cili ka në fokus kryesor ndikimin e vonësive në gjykimin e çështjeve gjyqësore familjare tek të drejtat e fëmijëve (interesi më të lartë të fëmijës)⁸².

Fëmijët gëzojnë mbrojtje të veçantë nga legjislacioni shqiptar, por mbështetja ndaj tyre në praktikë kërkon një angazhim të koordinuar ndërmjet strukturave përgjegjëse⁸³ si dhe rritje të shërbimeve mbështetëse. Rastet e trajtuara tregojnë se është e domosdoshme që fëmijët dëshmitarë të krimit apo të prekur nga këto ngjarje të mbështeten me kujdes dhe profesionalizëm menjëherë pas ngjarjes.

Në një prej rasteve, dëshmia e një fëmije të mitur, i cili kishte qenë i pranishëm gjatë dhunimit të nënës, shërbeu si provë kyçe për të provuar vrasjen, pasi fillimisht ngjarja ishte raportuar nga bashkëshorti i viktimës si vetëvrasje. Në raste të tjera, fëmijët u përballuan me situata tepër të rënda, si në rastin kur vajza e mitur e viktimës shkoi në vendin e ngjarjes pas plagosjes së rëndë të nënës së saj, e cila më pas ndërroi jetë në spital⁸⁴. Po ashtu, në disa raste, vrasjet ndodhën në të njëjtin ambient ku fëmijët ishin të pranishëm, në disa raste gjatë kohës së gjumit.

⁸² Institucioni i Avokatit të Popullit ka hartuar Raportin e veçantë "Analizë e efikasitetit të drejtësisë për fëmijët, në fushën e mbrojtjes së fëmijëve dhe çështjeve familjare", dërguar Kuvendit të RSH-së me shkresën nr.650 prot., datë 19.11.2024.

⁸³ Kodi i Drejtësisë Penale për të Mitur përdor termin viktimë ose dëshmitar të veprës penale për fëmijët e gjendur në të tilla situata. Ky Kod, ndër të tjera, ka për qëllim që të mbrojtë të drejtat e të miturit në rastet kur është dëshmitar dhe/ose viktimë e veprës penale. "I mitur viktimë" i veprës penale sipas këtij Kodi është çdo person nën moshën 18 vjeç, të cilit i është shkaktuar dëm moral, fizik ose material, si pasojë e një veprë penale. "I mituri dëshmitar" është çdo person nën 18 vjeç, i cili mund të ketë informacion lidhur me veprën penale.

⁸⁴ Në kërkesën për gjykim në lidhje me gjykimin ndaj të pandehurit A.M parashtrohet se në vendngjarje i janë marre deklaratimet vajzës së mitur të viktimës "Aty në vend i janë marrë deklaratimet kësaj shtetasje, e cila ka shpjeguar rrethanat e konstatimit të veprës penale". Më pas thuhet : "Në cilësinë e personit që ka dijeni për veprën penale është pyetur konform parashikimeve të KDPM dhe nenit 297 të K.Pr.Penale, në prani të përfaqësuesit procedural (Njësia e Mbrojtjes së Fëmijëve), psikologut dhe avokatit mbrojtës, shtetasja e mitur K.M".

Organet kompetente duhet të trajtojnë çështjet me të mitur viktime ose dëshmitarë me përkujdesje të veçantë, duke respektuar dinjitetin e tyre dhe duke marrë parasysh gjendjen personale, nevojat specifike, moshën, gjininë dhe nivelin e pjekurisë⁸⁵.

Përgjigjet e marra nga bashkitë tregojnë se pas ngjarjeve, përfaqësuesit e njësive vendore shpeshherë vizitojnë familjet e viktimave për të verifikuar nevojat dhe problematikat e mbetura, veçanërisht ato që lidhen me fëmijët.

Në vendimet gjyqësore kundër autorëve të femicidit, vrasja në prani të fëmijëve e shfaqur në disa raste apo ndaj nënave me fëmijë të mitur shpesh trajtohet si rrethanë rënduese. Por, vuajtjet e fëmijëve rrallë pasqyrohen në të dhënat statistikore ose analizat.

Megjithatë, ka pasur raste ku fëmijët janë asistuar vetëm pas disa ditësh nga ngjarja, sidomos kur janë zhvendosur dhe akomoduar pranë të afërmeve në qytete të tjera. Në këto raste, bashkia ku ka ndodhur ngjarja ka për detyrë të referojë rastin tek bashkia ku fëmija është zhvendosur, por procedurat shpesh zgjaten, duke vonuar mbështetjen për të miturit.

Në rastet ku fëmijët e mitur mbetën pa kujdes prindëror, Punonjësit për Mbrojtjen e Fëmijëve (PMF) luajtën një rol të rëndësishëm, duke kontaktuar të miturit dhe duke propozuar masa mbrojtjeje. Në disa raste, PMF organizuan Grupin Teknik Ndërdisiplinor (GTN) për të vendosur masa të menjëhershme, si kalimi i kujdestarisë tek të afërmit. Në një prej rasteve, një fëmijë u vendos përkohësisht në një institucion, dhe më pas kujdestaria iu dha gjyshërve nga nëna, pasi babai kishte hequr dorë nga kujdestaria⁸⁶.

Në përgjithësi, kujdestaria ligjore për këta fëmijë i është lënë me vendim gjykate, gjyshërve ose të afërmeve nga nëna. Bashkitë kanë ofruar shërbime të tilla si ndihmë në procedurat ligjore, këshillim psikologjik dhe mbështetje materiale, duke përfshirë paketa për festa dhe sete shkollore.

Në disa raste, ndihma psikologjike nuk është ofruar nga bashkitë përkatëse⁸⁷, por fëmijët janë referuar pranë organizatave të shoqërisë civile. Ofrimi i kësaj ndihme duhet të realizohet me efektivitetin e duhur dhe deri në rehabilitimin e të miturve nga traumat e pësuar.

Ofrimi i kësaj ndihme dhe shërbimeve të tjera mbështetëse afër vendbanimit të fëmijëve është një faktor i rëndësishëm për mbështetjen e tyre, pasi shumë prej tyre jetojnë nën kujdesin e gjyshërve që përballen me vështirësi ekonomike dhe shëndetësore, duke e bërë të vështirë sigurimin e shërbimeve.

Një problematikë tjetër lidhet me konfliktet midis familjarëve të nënës dhe atyre të babait të fëmijëve për mbajtjen e raporteve me fëmijët⁸⁸. Në shumicën e rasteve, familjarët që marrin kujdestarinë e fëmijëve nuk mbajnë kontakte me familjarët e autorit të krimit.

⁸⁵ “Njësia për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijës” është struktura për mbrojtjen e të miturit në nivel vendor, sipas kuadrit ligjor për të drejtat dhe mbrojtjen e fëmijës. Përfaqësuesi i kësaj Njësie është personi mbështetës në rastet e të miturve dëshmitar dhe viktime, ai ka për detyrë të ndjekë hap pas hapi trajtimin dhe rehabilitimin e të miturve.

⁸⁶ Në këtë rast viktime është vrasë nga ish kunati i saj (ish bashkëjetuesi i motrës)

⁸⁷ Në përgjigjen e kthyer nga Bashkia Vau i Dejës rezultoi pranë kësaj bashkie nuk ofrohej shërbim psikologjik, ndaj e mitura ishte referuar pranë një organizate që operon në Bashkinë Shkodër, nuk jepet informacion nëse e mitura ka vazhduar të marrë shërbim pranë kësaj organizate.

Rezulton se punonjësit përgjegjës mbajnë kontakte të vazhdueshme me familjet kujdestare, duke ofruar informacion për të drejtat e tyre dhe duke asistuar në ndjekjen e procedurave për mbështetje financiare. Megjithatë, ndihma që ofrohet nuk përmbush nevojat për mirëritjen dhe edukimin e të miturve⁸⁹.

Mbështetja financiare e fëmijëve të viktimave

Aktualisht sipas Ligjit nr.8153, datë 31.10.1996 “Për statusin e jetimit”, një nga rastet kur të miturit fitojnë statusin e jetimit është kur ata nuk kanë gjallë asnjërin nga prindërit.

Sipas ligj nr. 7703, datë 11.05.1993 për sigurimet shoqërore në Republikën e Shqipërisë, Personat që janë në ngarkim të personit që vdes, i cili kishte kushte për përfitimin e njërit nga llojet e pensioneve ose merrte pension, kanë të drejtë të marrin **pension familjar**. Sipas nenit 41 të këtij ligji pensioni familjar është pjesë e pensionit që kishte ose i takonte të ndjerit, ku secili nga fëmijët përfiton nga 25% të shumës së pensionit që i takonte të ndjerit. Shuma e një pensioni familjar nuk duhet të kalojë masën e pensionit që merrte ose do të merrte personi që vdes. Jetimi që humbet të dy prindërit, do të marrë një pension jetimi për secilin prej tyre.

Në rastet e femicidit ku të miturit kanë humbur nënën ndërsa babai vuan dënimin për vrasjen e saj, duke qënë se këta fëmijë praktikisht mbeten pa kujdes prindëror, familjarët e viktimës i drejtohen me kërkesë gjykatës për marrjen e kujdestarisë së fëmijëve.

Në bazë të VKM nr. 149, datë 13.3.2018 “Për kriteret, dokumentacionin dhe procedurat për evidentimin e familjes kujdestare për fëmijët pa kujdes prindëror dhe masës së financimit për shpenzimet e fëmijës së vendosur në familje kujdestare”, masa e financimit për familjen kujdestare, për shpenzimet ushqimore **për një fëmijë të vendosur në kujdestari, është 9 000 (nëntë mijë) lekë në muaj**, ndërsa për shpenzimet e ushqimit të një fëmije me aftësi të kufizuara është 10 000 (dhjetë mijë) lekë në muaj.

Avokati i Popullit ka përgatitur një raport mbi standardin e minimumit jetik në Shqipëri për vitin 2019⁹⁰. Bazuar në analizën e kryer në kuadër të këtij raporti është nxjerrë përfundimi se vlera e minimumit jetik për vitin 2019 në Shqipëri ishte përafërsisht 17, 875 Leke në muaj. Sipas analizës së Avokatit të Popullit nëse kjo shumë indekssohet sot, kjo vlerë llogaritet 21 mijë leke në muaj për person. Si rrjedhim, pagesa që përfiton një i mitur pas vendosjes nën kujdestari është rreth 52% më e ulët se vlera e standardit të minimumit jetik.

⁸⁸ Në përgjigjet e kthyer nga bashkitë janë konstatuar raste të konflikteve ndërmjet palëve ku është kërkuar edhe lëshimi i UM nga familjarët e të miturve.

⁸⁹ Trashëgimtarja e intervistuar, e cila ka nën kujdesin e saj tre fëmijët e mitur të motrës së saj shprehet: “ Nuk marr asnjë ndihmë nga shteti, e kam shumë të vështirë të menaxhoj rritjen e fëmijëve, ne jetojmë 9 persona në një banesë me dy dhoma, fëmijët janë shumë të vegjël, kanë shumë nevoja, njëri prej tyre është i sëmurë me epilepsi dhe unë duhet të punoj dhe të ndjek ekzaminimet shëndetësore të tij”.

⁹⁰ Raporti i Avokatit të Popullit “Për standardin e minimumit jetik në Shqipëri”, vitin 2021, shih : file:///C:/Users/pc/Downloads/Minimumi%20jetik%20ok.pdf

Për shkak të procedurave të zgjatura në gjykata, fëmijët dhe familjarët kujdestarë shpesh presin më shumë se një vit për të marrë ndihmën financiare. Rezulton se për shkak të kohëzgjatjes së procedurave gjyqësore, sidomos në gjykatat e mëdha të vendit, këtë pension familjet kujdestare e marrin pas një periudhe kohore që shkon mbi 1 vit.

Kjo vonesë vendos familjarët në vështirësi të mëdha, duke rritur nevojën për mbështetje emergjente financiare dhe materiale.

Nga sa më sipër në funksion të ofrimit të mbështetjes së menjëhershme të të miturve të prekur nga ngjarjet e femicidit rekomandojmë:

Marrjen e masave për mundësimin e paketave adhoc të mbështetjes financiare dhe materiale për këta fëmijë me qëllim mbështetjen e menjëhershme dhe në përputhje me nevojat e tyre deri në caktimin e pensionit familjar apo mbështetjes financiare zyrtarisht.

Koordinimi i punës ndërmjet PMF-ve dhe psikologëve të shkollave me qëllim realizimin e mbështetjes me ndihmë psikologjike sipas nevojës së fëmijëve.

IV- REKOMANDIME

Rekomandimet përfshijnë krijimin e strategjive dhe fuqizimin e strukturave për parandalimin e femicidit, përfshirjen e tij si vepër penale specifike në Kodin Penal, dhe përmirësimin e koordinimit ndërinstitucional për trajtimin e rasteve. Sugjerohet mbledhja dhe unifikimi i të dhënave, vlerësimi efektiv i rrezikut dhe zbatimi i masave mbrojtëse për viktimat, si dhe mbështetje psikologjike, ligjore dhe materiale për të miturit e prekur nga femicidi. Theksohet nevoja për trajnime, rehabilitimin e dhunuesve dhe standardizimin e monitorimit të urdhrave mbrojtës, ndërsa institucionet vendore dhe njësitë administrative duhet të krijojnë mekanizma për përgjigje emergjente dhe ndihmë të qëndrueshme për viktimat dhe trashëgimtarët e tyre. Rekomandimet janë ndarë në dy kategori: të përgjithshme dhe specifike.

- ✓ *Rekomandimet e përgjithshme* përfshijnë hartimin e strategjive kombëtare për parandalimin e femicidit, përfshirjen e tij si vepër penale specifike në Kodin Penal, përmirësimin e koordinimit ndërinstitucional dhe mbështetjen për viktimat dhe trashëgimtarët.
- ✓ *Rekomandimet specifike* fokusohen në rolin e institucioneve kryesore si policia, prokuroria, gjykatat, bashkitë dhe njësitë administrative, duke theksuar mbledhjen e të dhënave të unifikuara, vlerësimin efektiv të rrezikut, zbatimin e masave mbrojtëse, rehabilitimin e dhunuesve dhe ndihmën urgjente për të miturit e prekur nga femicidi.

4.1 Rekomandime të përgjithshme

Për parandalimin e femicidit, mbështetjen e familjarëve të viktimave dhe adresimin e dhunës me bazë gjinore, rekomandohet ndërmarrja e masave dhe aktiviteteve në të gjitha nivelet:

- **Hartimi i strategjive të qarta për luftimin e femicidit**, fuqizimi i strukturave përgjegjëse që garantojnë mbrojtje efektive dhe ngritja e kapaciteteve të punonjësve të këtyre strukturave.
- **Parashikimi i femicidit si vepër penale specifike në Kodin Penal të ri** dhe përmirësimi i legjislacionit për dhunën ndaj grave dhe femicidin, në përputhje me rekomandimet e mekanizmave ndërkombëtarë (CEDAW, GREVIO, UPR).
- **Rritja e ndërgjegjësimit publik** dhe vendosja e standardeve për raportimin mediatik të rasteve që lidhen me dhunën ndaj grave dhe femicidet.
- **Adresimi i boshllëqeve në të dhëna** dhe referimi i kryqëzuar në nivele të ndryshme për sigurimin e të dhënave të plota dhe cilësore. Koordinimi ndërmjet sektorëve të ndryshëm duhet të shmangë mbivendosjet dhe pasaktësitë, duke përfshirë përditësimin e sistemeve të mbajtjes së të dhënave.
- **Mbështetje për trashëgimtarët e viktimave të femicidit**, duke ofruar ndihmë psikologjike, ligjore dhe informim, në mënyrë që nevojat e tyre të adresohen gjatë proceseve ligjore.
- **Ndihmë për të miturit e prekur nga femicidi**, përmes mbështetjes psikologjike, ligjore, financiare dhe materiale, si dhe ndjekjes nga afër të rehabilitimit të tyre nga traumat e shkaktuara dhe rishikimi i vlerës së ndihmës ekonomike.
- **Rishikimi i standardeve të koordinimit ndërmjet institucioneve përgjegjëse**, me qëllim trajtimin efektiv të rasteve të dhunës, ngritjen dhe konsolidimin e shërbimeve mbështetëse dhe programeve rehabilituese.
- **Krijimi i një praktike të qëndrueshme** për njoftimin në kohë të viktimave në lidhje me lirin nga burgu të dhunuesve dhe monitorimin e tyre.
- **Vlerësimi i shëndetit mendor të të dënuarve për vepra penale ndaj grave**, si parakusht për marrjen e masave për parandalimin e episodeve të dhunës. Ngritja e programeve mbështetëse dhe rehabilituese për trajtimin e tyre është një nevojë urgjente.
- **Ndihmë dhe mbështetje multidisiplinare** për gratë dhe vajzat subjekte të dhunës në familje

4.2 Rekomandime specifike

4.2.1 Rekomandime për Policinë

Duke njohur rolin dhe kontributin shumë të rëndësishëm që kanë strukturat e policisë së shtetit në trajtimin dhe adresimin e çështjeve të dhunës ndaj grave përfshirë femicidin dhe bazuar në gjetjet e Observatorit rekomandojmë marrjen e masave në lidhje me:

- ✓ Rishqyrtimin e procedurave sa i përket kryerjes së vlerësimit të rriskut dhe lëshimit të UMPMM, me qëllim marrjen e masave konkrete, në përputhje me standardet e Konventës e Stambollit, jurisprudencës së GJEDNJ, si dhe kuadrit ligjor të brendshëm. Konkretisht, kjo nënkupton:

- Trajtimin me shumë seriozitet të kërcënimeve për jetë dhe marrjen e masave të shpejta për të shmangur përshkallëzimin. (p.sh. fakti që dhunuesi mund të ketë akses në armë, ose ka leje për ta përdorur përbën një indicie për rrezik. Po ashtu, edhe shkelja e urdhrave të mëparshëm të mbrojtjes). Organet e policisë nuk duhet të presin

për të qenë të sigurt për kërcënimin, por të veprojnë me diligjencë të veçantë (special diligence).

- Krijimin e një sistemi për të siguruar mbrojtje të menjëhershme në një qendër emergjence, nëse është e nevojshme dhe më pas qendra më afatgjata, veçanërisht nëse dhunuesi është i lirë.
 - Trajtimi me vëmendje të veçantë të fëmijëve dhe viktimave të tjerë të dhunës në ambientin familjar.
- ✓ Vënien në lëvizje të mekanizmave që nxisin koordinim më të mirë të punës me strukturat e tjera përgjegjëse anëtare të MKR-ve, për zbatimin e UMPMM me qëllim shmangien e rrezikut eminent trajtimin e rasteve në mënyrë multidisiplinare.
 - ✓ Trajtimin në mënyrë të përbashkët ndërmjet anëtarëve, brenda një kohe të shkurtër të rasteve që nga momenti i raportimit, duke përfshirë vlerësimin e rrezikut, adresimin e nevojave fillestare të viktimave, monitorimin respektimit të urdhrave mbrojtës deri në rehabilitimin e plotë të viktimave.
 - ✓ Riadresimin e nevojës për ndjekjen në mënyrë paralele të procesit për lëshimin e UMM/UM dhe procedimit penal të dhunuesit. Duke vlerësuar se urdhri i mbrojtjes i shërben jo vetëm mbrojtjes së integritetit të viktimës por edhe procesit të rehabilitimit të saj.
 - ✓ Referimin e rasteve pranë institucioneve shëndetësore me qëllim mbështetjen me ndihmë mjekësore dhe psikologjike si dhe pajisjen me Raportin e Posaçëm Mjekësor.
 - ✓ Rritjen e efikasitetit në drejtim të identifikimit të rasteve dhe veprimit me iniciativë për të kërkuar lëshimin e UMM/UM në rastet kur konstatohet dhunë.
 - ✓ Mbledhjen, përditësimin dhe unifikimin e të dhënave mbi të gjitha format e dhunës me bazë gjinore duke krijuar modele tip të regjistrave elektronik për mbajtjen dhe evidentimin e tyre
 - ✓ Kryerjen e trajnimeve vazhduese dhe ngritjen e strukturave të specializuara për trajtimin e çështjeve që lidhen me dhunën me bazë gjinore përfshirë femicidin në zbatim edhe të rekomandimeve të Grupit të Ekspertëve GREVIO.

4.2.2 Rekomandime për prokuroritë

Për Prokuroritë, si institucione kyçe në hetimin dhe vënien para drejtësisë të autorëve të krimeve, rekomandojmë fuqizimin e mëtejshëm të rolit të tyre në lidhje me:

- ✓ Vënien në lëvizje të mekanizmave që nxisin analizimin e hollësishëm të historikut të dhunës ndaj viktimave dhe motivit gjinor që lidhet me kryerjen e veprës penale.
- ✓ Analizimin e historikut të dhunës ndaj viktimës dhe motiveve të vrasjes edhe në rastet kur kërkohet pushimi i çështjes për shkak se autorët kanë humbur jetën pas ngjarjes apo gjatë kryerjes së hetimeve.
- ✓ Vendosjen e urave të komunikimit dhe ndarjes së informacionit ndërmjet institucioneve të ndryshme, si policia, gjykatat civile dhe penale, shërbimet mbështetëse për viktimat, MKR-të etj.

- ✓ Vendosjen në plan të parë të sigurisë së viktimës në rastet kur hetohen çështje të dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave duke koordinuar punën me koordinatorët vendorë dhe anëtarët e tjerë të MKR.

4.2.3 Rekomandime për gjykatat

Në përputhje me gjetjet e Observatorit dhe nevojën për forcimit të mëtejshëm të rolit të Gjykatave në drejtim të trajtimit të çështjeve të dhunës me bazë gjinore përfshirë femicidin rekomandojmë:

- ✓ Marrjen e masave për mbajtjen e të dhënave të sinkronizuara për të pandehurit, autorët dhe viktimat.
- ✓ Vënien në lëvizje të mekanizmave që nxisin krijimin e një praktike të unifikuar në lidhje me analizën e motivit gjinor në çështjet që lidhen me të gjitha format e dhunës ndaj grave.
- ✓ Marrjen e masave në lidhje me krijimin e mundësive për pyetjen e trashëgimtarëve të viktimave në ambiente të ndryshme nga ambienti ku ndodhet autori në funksion të shmangies së ri viktimizimit të tyre.
- ✓ Trajtimin me vëmendje të shtuar të çështjeve që lidhen me dhunën ndaj grave duke i kushtuar vëmendjen e duhur përshtatjes së llojit të dënimit me nivelin e rrezikshmërisë së autorit, si dhe duke parashikuar në vendim detyrimin që dhunuesi të marrë pjesë në programe rehabilituese gjatë dhe pas vuajtjes së dënimit.
- ✓ Kryerjen e një analize të thelluar mbi historikun të dhunës dhe motivet e krimit në çdo rast duke e shtrirë marrjen e informacionit edhe tek strukturat e tjera përgjegjëse.
- ✓ Trajtimin me vëmendje të shtuar të nevojave për mbrojtje të viktimës edhe në rastet e mosparaqitjes së saj gjatë shqyrtimit gjyqësor të çështjes, duke caktuar masa mbrojtëse që mundësojnë mbrojtjen e integritetit dhe adresimit të nevojave të saj.

4.2.4 Rekomandime për Bashkitë dhe Njësitë administrative

Në zbatim të kuadrit ligjor në fuqi dhe rolit që luajnë institucionet e vetëqeverisjes vendore në drejtim të trajtimit dhe adresimit të çështjeve të dhunës në familje dhe dhunës me bazë gjinore rekomandojmë vënien në lëvizje të mekanizmave të cilët nxisin:

- ✓ Krijimin e modelit të institucioneve të cilat shërbejnë si urë lidhëse ndërmjet nevojave të viktimave dhe strukturave të tjera përgjegjëse.
- ✓ Ngritjen e burimeve materiale dhe njerëzore me qëllim përgjigjen në kohë dhe pa vonesa ndaj çdo rasti dhunë në nevojë për ndihmë dhe mbështetje, duke asistuar policinë që në momentin e parë të raportimit për dhunë si dhe ndjekin hap pas hapi të rastit deri në përfundim të procesit rehabilitues.

- ✓ Rritjen e kontributit të tyre në lidhje me paraqitjen e kërkesës për lëshimin e UMM/UM me kërkesën e viktimës por edhe kryesisht në rastet kur konstatohet dhunë.
- ✓ Rishqyrtimin e standardeve në lidhje me monitorimin e urdhrave të mbrojtjes duke i kushtuar vëmendje vlerësimit rast pas rasti të nevojave për ndërhyrje në drejtim të parandalimit të shkeljes së urdhrave të mbrojtjes dhe përshkallëzimit të dhunës.
- ✓ Ngritjen e burimeve njerëzore dhe materiale me qëllim që adresimin në kohë të nevojave emergjente dhe afatgjata të fëmijëve dhe trashëgimtarëve të viktimave të femicidit.

4.2.5 Rekomandime për Ministrinë e Shëndetësisë dhe Mbrojtjes Sociale, si autoriteti kryesor përgjegjës përket hartimit të strategjive dhe programeve në fushën e parandalimit, mbrojtjes dhe shërbimeve ndaj viktimave të dhunës në marrëdhëniet familjare.⁹¹

- Bashkëpunimin me Ministrinë e Drejtësisë për parashikimin e femicidit si vepër penale në Kodin e ri Penal.
- Organizimin e vazhdueshëm të fushatave ndërgjegjësuere për parandalimin e dhunës ndaj grave (përtej fushatave të dedikuara botërore dhe me fonde publike), duke trajtuar edhe femicidin si një nga format më të rënda.
- Përshpejtimi i masave mbështetëse për rritjen e kapaciteteve të MKR-të për të siguruar një funksionim sa me efektiv të të gjithë mekanizmave në të 61 Bashkitë, veçanërisht në drejtim të vlerësimit të riskut dhe ofrimit të shërbimeve mbrojtëse emergjente për viktimat dhe më tej shërbime afatmesme dhe afatgjata.
- Rritjen e financimit të projekteve për ngritjen e qendrave të emergjencës nga Fondi Social, në veçanti për bashkitë ku kjo nevojë është e domosdoshme për shkak të numrit të lartë të rasteve.
- Monitorimi i projekteve për ngritjen e qendrave ekzistuese dhe përdorimi efikas i fondeve përkatëse.
- Qartësimi dhe plotësimi i të dhënave mbi shpenzimet e MSHMS për shërbime të ndryshme për viktimat e dhunës në familje për të cilat janë lëshuar UMPPM, UM ose UMM në marrëdhëniet familjare në të gjitha zonat e vendit, përfshirë ato rurale.
- Nevojën për trajnime dhe mbikëqyrje të sektorit të shëndetësisë, i cili mbetet një nga sektorët ku janë shfaqur më tepër problematika në drejtim të rolit të tyre për referim të rasteve të dhunës si dhe hartimit të raporteve mjekësore mbi çdo dëmtim, të nevojshme për tu përdorur në proceset gjyqësore nga viktimat.
- Përshpejtimin e përpjekjeve për ngritjen e qendrave/programeve rehabilituese për dhunuesit në të gjitha qarqet e vendit, sa më shpejt dhe përpara afatit të parashikuar në SKBGJ pasi programet aktuale janë të pamjaftueshme.
- Nevojën për një bashkëpunim dhe koordinim ndërmjet institucioneve përkatëse, përfshi policinë, gjykatat, shërbimin e provës dhe drejtoritë e burgjeve, për identifikimin dhe përfshirjen në programet e rehabilitimit të shkaktarëve të dhunës në familje.

⁹¹ Disa nga këto rekomandime janë bazuar në rekomandimet e Reportit të Avokatit të Popullit “Mbi situatën e dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave në Shqipëri për periudhën Janar 2020-Shtator 2021”, të cilat mbeten ende për tu adresuar, shih : [https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/RAPORT%20MONITORIM%20DHUNA%20JANAR%202020%20-%20SHTATOR%202022\[1164\].pdf](https://www.avokatipopullit.gov.al/media/manager/website/reports/RAPORT%20MONITORIM%20DHUNA%20JANAR%202020%20-%20SHTATOR%202022[1164].pdf)

ANEKSE

RASTE STUDIMORE

Në këtë pjesë të raportit, analizohen tre çështje të femicidit. Rastet bazohen në disa nga ngjarjet më të rënda të ndodhura në vendin tonë ku viktimat mbetën 5 gra dhe vajza, 4 prej të cilave u vranë nga autorë me të cilët ishin në marrëdhënie familjare.

Rast Studimor 1

Vrasja e S.B, nga ish bashkëshorti në shtëpinë e prindërve të saj, Fier 2021

Të dhëna mbi ngjarjen

Viktima S.B, ishte ish bashkëshortja e autorit, nga martesë me të cilin kishte një fëmijë të mitur. Në momentin e ngjarjes, viktima ishte e pajisur me urdhër mbrojtje me afat 1-vjeçar. Autori kishte qenë i dënuar më parë për dhunë në familje pasi kishte kërcënuar me armë nënën e viktimës. Për këtë vepër, ai ishte arrestuar dhe ndaj tij ishte vendosur masa e sigurimit arrest në burg. Gjatë kohës që autori ishte në burg ishte zhvilluar procesi i zgjidhjes së martesës ndërmjet viktimës dhe autorit, ku vajza i ishte lënë për rritje dhe edukim viktimës. Pas 3 muajsh qëndrimi në IEVP, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Fier vendosi zëvendësimin e masës së sigurimit nga “Arrest në burg” në “Shtrim i përkohshëm në një spital psikiatrik” pas kryerjes së aktit të ekspertimit të gjendjes së tij mendore. Sipas këtij akti autori vuan nga një çrregullim psikik prej të paktën 2 vitesh, gjendje e cila ka prishur ekuilibrin e tij mendor (diagnoza çrregullim psikotik i pa specifikuar). Sipas aktit të ekspertimit: *“Nëse sëmundja e tij nuk trajtohet dhe ndiqet rregullisht nga specialist psikiatër sjellja e tij është e pa parashikueshme dhe me pasoja”*. Është kryer edhe një akt ekspertimi shtesë i cili ka dalë në të njëjtin konkluzion, duke rekomanduar mjekimin e detyruar në një institucion mjekësor. Katër muaj pas qëndrimit në spital nën masën kurim i detyruar në një institucion mjekësor, me datën 26.07.2021 Gjykata e Rrethit Gjyqësor Fier ka vendosur zëvendësimin e masës mjekësore nga “Mjekim i detyruar në një institucion mjekësor” në “Mjekim i detyruar ambulator” nën kujdesin e babait të tij. I pandehuri është urdhëruar që të paraqitet një herë në muaj pranë neuropsikiatrit në Poliklinikën e Specialiteteve Fier. Në përmbajtje të këtij vendimi arsyetohet se, si provë në mbështetje të kërkesës pala kërkuese ka paraqitur aktin “Informacion shëndetësor për pacientin E.B, nr.129 prot. datë 25.03.2021 lëshuar nga Përgjegjësi i Sektorit të Shëndetësisë në IEVP Krujë. Është kryer akti i ekspertimit Psikiatriko-ligjor nga një grup prej 3 ekspertesh me datë 21.07.2021 ku është rekomanduar masa mjekësore e kurimit të detyruar ambulator nën kujdesin e një familjari dhe ndjekja e rregullt me specialistin psikiatër.

Pas lirimit nga Institucioni i Veçantë Shëndetësor, i pandehuri ka filluar të vihet në kontakt me viktimën, ku niste biseda për shkak të vajzës së tyre, duke pyetur për të por edhe duke i kërkuar llogari viktimës për jetën e saj (ku ishte, me kë ishte, çfarë bënte dhe duke u përpjekur ta bindte për tu ribashkuar.

Me datën 10.09.2021 (rreth dy muaj pas daljes nga Institucioni i Veçantë Shëndetësor ditën e ditëlindjes së tij, autori i ka dërguar shumë mesazhe viktimës por ajo nuk është përgjigjur, në darkë rreth orës 22.00:10.00 autori ka shkuar në banesën e viktimës dhe ka kërkuar që ta takojë, sapo viktimë ka dalë dhe i ka kërkuar të sqaroheshin, ai e ka goditur disa herë me armë automatike duke e lënë të vdekur në vend. Autori u dorëzua në polici të nesërmen e kryerjes së krimit.

Të dhëna mbi viktimën

Viktima ishte e moshës 23 vjeç, me arsim 8/9 vjeçarë dhe ishte e punësuar pranë një ndërmarrje private në zonën ku banonte. Ajo banonte pranë prindërve të saj në një zonë periferikë të Bashkisë Fier. Në lidhje me gjendjen e saj emocionale përpara ndodhjes së ngjarjes, nga dëshmitë e dhëna nga familjarët e saj rezulton se viktimë ndihej shumë e frikësuar, pasi autori e kishte kërcënuar edhe gjatë kohës që ishte në burg dhe vazhdonte ta shqetësonte duke i kërkuar llogari dhe duke i kërkuar të ribashkoheshin.

Historiku i dhunës ndaj viktimës

Viktima kishte lidhur martesë me autorin në moshë shumë të re. Rezulton se viktimë dhunohej në mënyrë të vazhdueshme nga autori, madje edhe në praninë e vajzës së mitur. Për shkak të xhelozisë autori nuk e lejonte të shkonte në punë dhe e shoqëronte kudo që ajo shkonte, madje siç thuhet në dëshmitë e familjarëve të viktimës, as tek prindërit e saj ajo nuk mund të qëndronte pa prezencën e tij. Dhuna kishte shkuar duke u përshkallëzuar deri në momentin që viktimë kishte vendosur të raportonte në polici. Autori kishte kërcënuar me armë edhe nënën e viktimës, vepër për të cilën ishte proceduar dhe mbajtur disa muaj burgim dhe më pas nën masën e sigurimit “Mjekim i detyruar në një institucion mjekësor”.

Pjesë nga dëshmia e nënës së viktimës:

“Vajza ime është martuar që 14 vjeçe, e rrëmbeu vajzë të vogël. Ai nuk e linte të punonte, madje dhe kur vinte në shtëpinë tonë vinte gjithmonë bashkë me të. Vajza nuk tregonte në lidhje me problemet që kishte, ai e dhunonte vazhdimisht edhe në sy të fëmijës. Edhe pse vajza më tregoi unë e çoja atje vetëm për hatër të fëmijës, nuk doja të prishej martesa për shkak të fëmijës. Vajza është larguar dy herë dhe unë e kam detyruar të shkojë përsëri. Ai e merrte vazhdimisht në telefon edhe kur ishte në burg. Ajo shprehet se autori ishte betuar se do ta vriste vajzën e saj nëse ajo do të ndahej me të”.

Të dhëna mbi autorin

Autori është i moshës 28 vjeç, me status martesor i divorcuar, me banim në një zonë periferike të qytetit të Fierit. Ai kishte një fëmijë nga martesa me viktimën. Autori ishte me arsim të mesëm dhe i pa punë në momentin e ngjarjes. Nga të dhënat nuk rezulton se autori ishte përdorues i alkoolit apo lëndëve narkotike.

Ai vuante nga probleme të shëndetit mendor, në kohën e ngjarjes ishte nën masën “Mjekim i detyruar ambulator”, ku sipas dëshmive të dhëna pas ngjarjes ai ndiqej në mënyrë të vazhdueshme nga një mjek psikiatër.

Autori ishte dënuar më parë për dhunë në familje, pasi kishte ushtruar dhunë ndaj bashkëshortes dhe nënës së saj. Në lidhje me qëndrimin që ka mbajtur autori për krimin e kryer përpara organeve kompetente rezulton se ai nuk ka shfaqur pendesë.

Nga të dhënat e dokumentacionit mbi rastin rezulton se motivet e kryerjes së vrasjes lidhen me mospranimin e ndarjes së viktimës nga autori.

Procedimi penal dhe gjykimi i çështjes ndaj autorit

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Fier ka paraqitur në gjykatë kërkesën për gjykimi ndaj të pandehurit të akuzuar për veprat penale të “Vrasjes për shkak të marrëdhënieve familjare” parashikuar nga neni 79/c të Kodit Penal, “Mbajtja pa leje e armëve shpërthyes dhe municionit” parashikuar nga neni 278/7 i Kodit Penal, “Veprime në kundërshtim me vendimin e gjykatës” parashikuar nga neni 321/2 dhe “Prishja e rendit dhe qetësisë publike” parashikuar në nenin 247 të Kodit Penal. Akuzat janë bazuar në prova konkrete të mbledhura gjatë zhvillimit të procesit hetimor mbi ngjarjen. Prokuroria ka kërkuar dënimin e të pandehurit me burgim të përjetshëm. Mbrojtësi i të pandehurit kërkoi pushimin e çështjes penale në ngarkim të pandehurit pasi pretendoi papërgjegjshmërinë e tij dhe kërkoi shtrimin e tij në një Insticion të Posaçëm Mjekësor . Përfaqësuesi i trashëgimtareve të viktimës kërkoi dënimin e autorit me burgim të përjetshëm.

Gjatë shqyrtimit të çështjes ndaj autorit, gjykata nuk ka pranuar kërkesën e mbrojtjes për të kryer aktin e ekspertimit Psikiatriko-ligjor. Gjykata arsyeton se megjithëse autori ishte nën masën “Mjekim i detyruar ambulator” në momentin e ngjarjes, gjendja e tij ishte e stabilizuar dhe ai ka qenë i përgjegjshëm ligjërisht. Në këtë konstatim gjykata arriti bazuar në thëniet e dëshmitarëve (prindërve të autorit) sipas të cilëve ai e merrte mjekimin rregullisht si dhe konsultojë rregullisht me një psikiatër si dhe bazuar në shqyrtimin e korrespondencës së tij përpara ngjarjes e cila sipas gjykatës tregonte për gjendje të stabilizuar mendore.

Gjykata nuk ka gjetur asnjë rrethanë lehtësuese të parashikuar nga neni 49 i kodit Penal ndërsa në lidhje me rrethanat rënduese gjykata ka analizuar faktin e kryerjes së veprës penale ndaj personit të pajisur me urdhër mbrojtje, rrethanë e parashikuar nga neni 50, germa “e” i KP.

Gjatë shqyrtimit gjyqësor të çështjes morën pjesë trashëgimtarët e viktimës, prindërit e saj, të cilët nëpërmjet dëshmive të tyre treguan se viktimja ishte dhunuar në mënyrë të vazhdueshme nga autori dhe shprehën rezervat e tyre në lidhje me nxjerrjen e tij nga burgu nën masën “Kurim i detyruar ambulator”.

Kohëzgjatja e procedurave nga data e ndodhjes së ngjarjes deri në datën kur vendimi mori formë të prerë ishte 17 muaj (hetimi dhe gjykimi i çështjes). Kohëzgjatja e çështjes nga data e regjistrimit në gjykatë deri në datën e marrjes së vendimit formë të prerë ishte 10 muaj.

Gjykata nuk e ka ndryshuar kualifikimin e veprës penale duke u bazuar në kualifikimin e bërë nga prokuroria.

Autori është dënuar me burgim të përjetshëm, vendimi është ankimuar dhe Gjykata e Apelit e ka lënë në fuqi.

Komente mbi çështjen

Vendimi i gjykatës, nga forma dhe përmbajtja, është një vendim i arsyetuar mirë, me një analizë të detajuar të elementëve të veprës penale dhe të provuarit të tyre. Vendimi përmban një analizë të plotë për gjykatën kompetente, për aspektet materiale dhe procedurale, për kërkesat e parashtruara nga palët dhe argumentet përkatëse. Mendojmë se në kushtet kur autori ndodhej nën masën “Mjekim i detyruar ambulator” në momentin e ngjarjes, gjykata duhej të kishte pranuar kërkesën e avokatit mbrojtës për kryerjen e ekspertimit Psikiatriko-ligjor, bazuar në mundësinë e agravimit të sëmundjes dhe në faktin se disa muaj më parë autori kishte qenë i shtruar në një spital psikiatrik, pas kryerjes së aktit të ekspertimit të shëndetit të tij mendor.

Ekspertimi i shëndetit mendor në këto raste është i rëndësishëm jo vetëm për të vlerësuar përgjegjshmërinë e autorëve por edhe për t’u siguruar në lidhje me shëndetin mendor të autorëve me qëllim adresimin e duhur të nevojave të tyre për mjekim gjatë kohës së qëndrimit në IEVP. Vlerësimi i gjendjes mendore të autorëve të krimeve të tilla kaq të rënda është tepër i rëndësishëm edhe në funksion të shmangies së ngjarjeve që mund të zhvillohen në ambientet e burgut dhe ku autorët mund të rrezikojë shëndetin dhe jetën e të dënuarve të tjerë.

Vlen të theksohet fakti se gjykata e lidh kryerjen e veprave të tilla në marrëdhëniet familjare me motivet diskriminuese që lidhen me gjininë por nuk referon në dispozitën përkatëse që lidhet me rrethanën rënduese të kryerjes së veprës penale për shkak të gjinisë⁹². Gjithashtu gjykata mban parasysh se vendi i zgjedhur për kryerjen e kësaj veprë, banesa në të cilën jetonin edhe familjarët e viktimës se bashku me vajzën e saj të mitur shton rrezikshmërinë e kësaj veprë penale.

Në lidhje me fajësinë e autorit gjykata arsyeton se kjo vepër është kryer me shkallën më të lartë të fajit nëpërmjet dashjes së paramenduar. Gjithashtu gjykata mban parasysh faktin se autori nuk shfaq asnjë shenjë pendese në lidhje me krimin e kryer duke treguar një mungesë të theksuar ndjeshmërie ndaj pasojave dhe gjendjes emocionale që sjell ky krim tek fëmija i mitur.

Dënimi penal i dhënë ndaj autorit është dënimi maksimal i parashikuar nga dispozitat përkatëse pasi gjykata ka dhënë dënim me burgim të përjetshëm. Autori do ta vuajë dënimin në një burg të sigurisë së lartë. Kohëzgjatja e procedimit penal dhe shqyrtimit gjyqësor në shkallën e parë dhe në Gjykatën e Apelit është bërë brenda afateve shumë të arsyeshme, bazuar në vendimet e tjera të analizuara në kuadër të këtij raporti.

⁹²Gjykata shprehet se kjo vepër paraqet rrezikshmëri të lartë shoqërore, duke parë tendencën në rritje të këtyre veprave penale të cilat ndodhin në ambientet familjare për motive diskriminuese ndaj gjinisë femërore.

Sa i përket analizimit të marrëdhënieve ndërmjet palëve përpara ngjarjes prokuroria dhe gjykata janë fokusuar në marrjen e dëshmimeve të familjarëve. Ndërsa nuk është marrë informacion nga koordinatori vendor apo anëtarë të tjerë të MKR. Në kushtet kur viktimë ishte e pajisur me UM në momentin e ngjarjes prokuroria duhej thelluar në marrjen e informacionit nga strukturat kompetente në lidhje me masat që ishin marrë në lidhje me monitorimin e respektimit të UM. Nga të dhënat e sjella nga Bashkia Fier, referohet se viktimë ishte trajtuar nga MKR Fier dhe se kontaktohej në mënyrë të vazhdueshme nga administratori social pranë Njësisë Administrative ku ishte me gjendje civile. Viktimë trajtohej me ndihmë ekonomike në vlerën 9900 lekë në muaj pasi ishte e pajisur me UM me afat 1-vjeçar. Gjatë kohës që autori ka qenë në burg, viktimë kishte deklaruar se ajo nuk ndihej e rrezikuar nga dhunuesi. Referohet se Koordinatori Vendor pranë Bashkisë Fier nuk ishte njoftuar në lidhje me daljen e autorit nga IEVP Krujë dhe se nuk ka patur informacion se ai ishte nën masën “Mjekim i detyruar ambulator”.

Në rastet e daljes nga burgu të dhunuesve, përveç dërgimit të njoftimit në kohë pranë policisë nga DPB, është e nevojshme që ky informacion ti vihet në dispozicion viktimës dhe koordinatorit vendor ose punonjësit përgjegjës për monitorimin e respektimit të UM.

Në funksion të adresimit të kësaj çështje rekomandojmë që në vendimet që lidhen me dhunën ndaj grave, gjykata të urdhërojë njoftimin në kohë të të mbijetuarve nga organet kompetente në lidhje me lirin e autorëve.

Monitorimi me efikasitetin e duhur i urdhrave mbrojtës kërkon jo vetëm koordinim ndërmjet strukturave përgjegjëse por edhe rivlerësim të rrezikut për sigurinë e viktimës në rastet e daljes nga IEVP të autorëve të dënuar për vepra penale që lidhen me dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje.

Rast studimor nr.2

Vrasja e L.B, menjëherë pas daljes nga gjykata, Elbasan, 2021

Të dhëna mbi ngjarjen

Viktimë L.B, ishte bashkëshortja e autorit, nga martesë me autorin ajo kishte dy fëmijë në moshë madhore.

Rreth 5 muaj përpara vrasjes, viktimë kishte paraqitur kallëzim penal ndaj autorit, për veprën penale “Dhunë në familje”, parashikuar nga neni 130/a i Kodit Penal (procedimi penal nr.2065 datë 04.12.2020). Për këtë çështje autori ishte marrë i pandehur nga Prokuroria e Rrethit Gjyqësor Elbasan dhe po procedohej në gjendje të lirë. Ditën e ngjarjes më datë 06.05.2021, çështja ishte duke u shqyrtuar në Gjykatën e Shkallës së parë Elbasan, ku i pandehuri nuk është paraqitur. Në gjykatë ishte paraqitur viktimë e shoqëruar nga dy djemtë e saj dhe pas mbarimit të seancës gjyqësore, kanë dalë nga gjykata dhe janë nisur për të shkuar në shtëpi. Në kryqëzimin pranë gjykatës i priste autori, i cili përpara se të qëllonte mbi viktimën ju ishte drejtuar me fjalët “ Ju kam thënë se do ju vras ” më pas ai ka qëlluar disa herë me armë zjarri në drejtim të

viktimës, e cila është rrëzuar menjëherë në tokë si pasojë e plumbave të marrë. Në këtë moment i biri i ndihmuar edhe nga një person i tretë i ka hequr nga dora armën autorit, në këtë moment ai ka nxjerrë një thikë nga xhepi dhe ka shkuar dhe e ka goditur me thikë në qafë viktimën për tu siguruar për vdekjen e saj. Autori ka tentuar të largohet por është arrestuar në flagrancë nga policia. Nga kjo ngjarje mbetën të plagosur edhe dy kalimtarë të rastit ku njëri prej tyre u plagos rëndë.

Të dhëna mbi viktimën

Viktima ishte e moshës 54 vjeç, nga martesë me autorin ajo kishte dy fëmijë në moshë madhore. Viktima ishte me arsim të mesëm dhe ishte e pa punë. Ajo gëzonte shëndet të mirë fizik dhe mendor. Në lidhje me gjendjen e saj emocionale përpara ndodhjes së ngjarjes, nga dëshmitë e dhëna nga dy djemtë e saj ajo ishte e frikësuar nga veprimet që mund të ndërmernte autori ndaj saj pas raportimit në polici, duke njohur karakterin e tij të dhunshëm. Viktima kishte nisur procesin për zgjidhjen e martesës me autorin dhe ishte larguar nga banesa e përbashkët pranë familjarëve të saj.

Historiku i dhunës ndaj viktimës

Nga dëshmitë e dhëna nga dy fëmijët e viktimës rezulton se autori ushtronte dhunë në mënyrë të vazhdueshme ndaj nënës së tyre dhe se ajo kishte raportuar vetëm një herë në polici. Pas raportimit të dhunës viktima ishte larguar nga banesa bashkëshortore pasi ishte e frikësuar nga veprimet që mund të ndërmernte autori ndaj saj.

Të dhëna mbi autorin

Autori është i moshës 62 vjeç, me status civil i martuar, me banim në Bashkinë Elbasan. Autori ishte me arsim të mesëm, i punësuar në momentin e ngjarjes. Autori kishte punuar disa vite si punonjës policie. Ai gëzonte shëndet të mirë fizik dhe mendor. Nga të dhënat nuk rezulton se autori ishte përdorues i alkoolit apo lëndëve narkotike. Autori nuk ishte dënuar më parë. Në lidhje me qëndrimin që ka mbajtur përpara organeve kompetente në lidhje me krimin e kryer, rezulton se autori nuk ka shfaqur pendesë, ai e ka refuzuar mbrojtjen me avokat të caktuar nga gjykata si dhe ka përdorur fjalë fyese ndaj prokurorit dhe trupit gjykues.

Procedimi penal dhe gjykimi i çështjes ndaj autorit

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan ka paraqitur në gjykatë kërkesën për gjykimin ndaj të pandehurit K.B, i akuzuar për veprat penale “Vrasja në rrethana të tjera cilësuese”, e mbetur në tentativë, parashikuar nga neni 79 i Kodit Penal, “Vrasja për shkak të marrëdhënieve familjare”, parashikuar nga neni 79/c të kodit penal, , “Mbajtja pa leje e armëve shpërthyes dhe municionit” parashikuar nga neni 278/7 i Kodit Penal, “Veprime në kundërshtim me vendimin e gjykatës” parashikuar nga neni 321/2 dhe “Prishja e rendit dhe qetësisë publike parashikuar në nenin 247 të Kodit Penal. Akuzat janë

bazuar mbi një tërësi provash të mbledhura gjatë zhvillimit të procesit hetimor mbi ngjarjen. Prokuroria ka kërkuar dënimin e të pandehurit me burgim të përjetshëm.

Mbrojtësi i të pandehurit i caktuar kryesisht nga gjykata, kërkoi pushimin e çështjes penale në ngarkim të pandehurit pasi pretendoi papërgjegjshmërinë e tij, është kryer akti i ekspertimit psikiatriko-ligjor dhe ka rezultuar se autori nuk i plotëson kushtet diagnostike për sëmundje të shëndetit mendor.

Gjykata ka bërë një analizë të hollësishme ligjore të faktit dhe provave të shqyrtuara dhe të administruara gjatë gjykimit, ku ka rezultuar se vepra penale është kryer me paramendim dhe dashje direkte.

Gjykata analizon mizorinë e kryerjes së krimit ku autori pas goditjes disa herë me armë e ka goditur edhe me thikë viktimën, faktin se vepra është kryer në prani të dy fëmijëve të tyre si dhe rrezikshmërinë dhe pasojat që sjell përdorimi i armës në një ambient publik.

Gjatë shqyrtimit gjyqësor të çështjes nuk morën pjesë trashëgimtarët e viktimës.

Kohëzgjatja e shqyrtimit gjyqësor të çështjes ishte 5 muaj, ndërsa kohëzgjatja e procedurave nga data e ndodhjes së ngjarjes deri në datën kur vendimi mori formë të prerë ishte 18 muaj.

Gjykata nuk e ka ndryshuar kualifikimin e veprës penale duke u bazuar në kualifikimin e bërë nga prokuroria.

Në lidhje me këtë ngjarje me vendimin nr.235, datë 27.04.2023 të Gjykatës së Rrethit Gjyqësor Elbasan është dënuar me burgim të përjetshëm autori, vendim i cili është ankimuar nga i pandehuri dhe Gjykata e Apelit me datë 06.12.2023 ka vendosur lënien e tij në fuqi.

Komente mbi çështjen

Rezulton se viktimës nuk i ishte plotësuar UMM/UM nga Policia, duke u mjaftuar me marrjen e kallëzimit penal për dhunë në familje. Në zbatim të legjislacionit kundër dhunës në familje plotësimi i UMM/UM dhe procedimi penal i dhunuesit janë dy procese të cilat duhet të zhvillohen paralelisht pasi plotësimi i UMM/UM i shërben jo vetëm marrjes së masave për mbrojtjen e integritetit të viktimës por edhe ndihmon në përfshirjen e saj në shërbimet mbështetëse. Mos pajisja e viktimës me UM/UM në rastet e kallëzimit në polici dhe procedimi në gjendje të lirë i autorit ndikojnë drejtpërdrejt në ekspozimin e saj ndaj rrezikut për përsëritje të dhunës. Duke mos i plotësuar viktimës kërkesëpadinë me objekt lëshimin e UMM/UM strukturat e policisë nuk angazhohen në vlerësimin e rrezikut për sigurinë e viktimës, duke mos i kushtuar vëmendjen e nevojshme mbrojtjes dhe mbështetjes së viktimës. Gjithashtu duke mos qënë e pajisur me UM viktimë nuk ka përfituar as mbështetje me ndihmë ekonomike.

Nga të dhënat e sjella nga Bashkia Elbasan rezulton se rasti nuk ishte referuar nga policia apo ndonjë anëtar tjetër i MKR pranë Koordinatorit vendor dhe rrjedhimisht nuk ishte trajtuar nga MKR dhe nuk kishte përfituar asnjë shërbim si viktimë e dhunës në familje.

Nuk rezulton që prokuroria apo gjykata të kenë kërkuar informacion nga koordinorët vendorë apo anëtarë të tjerë të MKR pranë Bashkisë Elbasan me qëllim njohjen me hapat e ndërmarra nga strukturat përgjegjëse në mbështetje të viktimës pas raportimit të dhunës në polici. Në kërkesën për gjykim dhe në vendim nuk analizohet historiku i dhunës ndaj viktimës dhe pasojat e saj ndaj viktimës.

Në vendim nuk janë analizuar motivet e kryerjes së krimit dhe nuk është parashtruar si rrethanë rënduese kryerja e veprës e shtyrë nga motive që kanë të bëjnë me gjininë e parashikuar në nenin 50/J të Kodit Penal.

Rast Studimor 3

Gratë dhe vajzat e vrara dhe të plagosura nga D.H

Të dhëna mbi ngjarjen

D.H, dy javë pas daljes nga burgu ku vuante dënimin për veprën penale dhunë në familje ndaj ish bashkëjetueses së tij, ka vrarë 3 gra/vajza dhe ka plagosur 3 të tjera. Ngjarja e rëndë e cila tronditi mbarë opinionin publik ndodhi më datën 01.03.2023. Autori fillimisht plagosi ish të dashurën e tij, më pas vrau dhe plagosi 4 gra ku njëra prej tyre ishte ish bashkëjetuesja e tij, ndërsa 3 të tjerat familjaret e saj, viktima e gjashtë ishte motra e një personi me të cilin autori kishte pasur konflikte gjatë kohës kur vuante dënimin për dhunë në familje.

Konflikti me bashkëjetuesen ka filluar në lidhje me shtatzëninë e saj ku autori pretendonte se nuk ishte babai biologjik i fëmijës⁹³. Autori dhe ish bashkëjetuesja e tij janë konfliktuar me njëri-tjetrin në lidhje me këtë fakt, ku autori i ka thënë se do ti shuante të gjithë familjen dhe ka thurur planin për këtë qëllim. Viktima e parë e cila mbeti e plagosur ishte një shtetase me të cilën autori pretendonte se kishte patur marrëdhënie intime dhe të cilës i kishte dhënë një shumë parash borxh. Pas kësaj ngjarje autori është nisur për tek banesa e ish bashkëjetueses së tij⁹⁴ me qëllimin për ta vrarë, sapo ka hyrë në oborr ka parë motrën dhe kunatën e saj, fillimisht ka tentuar ti godasë me armë por duke qenë se arma i është bllokuar i ka goditur disa herë me thikë. Më pas është futur brenda ku është përballur me ish bashkëjetuesen dhe nënën e saj, fillimisht ka kërkuar nëse kishte anëtarë të tjerë të familjes në shtëpi, më pas me thikën që kishte në dorë ka zhbllokuar armën dhe ka qëlluar në drejtim të ish vjehrrës, në këto momente i ka dalë përpara ish bashkëjetuesja e tij, ku të dyja kanë mbetur të plagosura. Më pas autori ka dalë në oborr dhe ka gjuajtur përsëri me armë në drejtim të automjetit në të cilin kishte lënë të vrarë motrën e ish bashkëjetueses dhe është larguar. Pasi është larguar ka shkuar në drejtim të banesës së një

⁹³Ish bashkëjetuesja e tij e cila mbeti e plagosur në këtë ngjarje kishte rreth dy javë që kishte lindur fëmijën nga bashkëjetesa me autorin.

⁹⁴E cila pas ndarjes me autorin ishte rikthyer për të jetuar pranë familjes së saj.

shtetasi me të cilin kishte patur konflikte kur ishte në burg, ka kapërcyer murin rrethues dhe është futur në banesë. Aty është përballur me një grua dhe një vajzë të cilën e ka pyetur nëse ishte e motra e personit me të cilin ishte konfliktuar në burg, sapo ajo ka pohuar me kokë ai e ka qëlluar për vdekje.

Sipas deklarimeve të tij në polici dhe prokurori, autori ka deklaruar se vrasjet dhe plagosjet në familjen e ish bashkëjetueses i ka kryer në shenjë hakmarrjeje ndaj saj dhe familjarëve të saj, të cilët më herët e kishin denoncuar për dhunë në familje. Krimi ndodhi 14 ditë pasi autori doli nga burgu. Autori kreu 3 vrasje me armë zjarri dhe 3 plagosje me thikë. Autori i ka pranuar akuzat dhe nuk ka shprehur pendim për krimet e kryera. Deklarata e tij në prokurori ishte:

"Nuk më vjen keq. Unë i kam kryer krimet me vetëdije të plotë - dhe jam i vetëdijshëm për atë që kam bërë."

Autori ndodhet aktualisht në masën e sigurisë "arrest me burg". Ai është vendosur në një burg të sigurisë së lartë dhe ka tentuar të arratiset. Gjatë kësaj kohe ai është përfshirë edhe në ngjarje të tjera kriminale brenda burgut.

Të dhëna mbi viktimat

Viktimat M.H dhe H.D, ishin përkatësisht motra dhe bashkëshortja e vëllait të ish bashkëjetueses së autorit, ato ishin të grup moshës 30-44 vjeç, me status civil të martuara, M.D, ishte shtatzënë në momentin e vrasjes. Viktimat ishin me arsim të mesëm dhe nuk ishin në marrëdhënie pune përpara ngjarjes. Ato u përballën të parat me autorin duke u përpjekur ta qetësonin dhe të parandalonin ngjarjen që ju kushtoi jetën. Viktima e tretë V.K, ishte e grup moshës 15-29 vjeç, me status civil beqare, me arsim 8/9 vjeçarë, ajo ishte në marrëdhënie pune përpara ngjarjes. Ajo u vra nga autori në shenjë hakmarrje ndaj vëllait të saj me të cilin ai ishte konfliktuar në burg.

Historiku i dhunës ndaj viktimave

Nga të dhënat, rezulton se ngjarja e rëndë erdhi pasi autori kërkoi të hakmerret ndaj ish bashkëjetueses së tij, e cila e kishte raportuar në polici.

Autori dhe ish bashkëjetuesja e tij ishin lidhur në martesë faktike (duke bërë edhe dasmë) rreth 9 muaj përpara ngjarjes. Konfliktet midis tij dhe bashkëjetueses kishin lindur për shkak të xhelozisë së autorit dhe dyshimit të tij në lidhje me shtatzëninë e saj. Autori ishte ndarë me bashkëjetuesen e tij dhe disa ditë më vonë ishte thirrur nga familjarët e saj për tu sqaruar, por ata kishin njoftuar policinë dhe ai ishte arrestuar. Pas arrestimit ai ishte dënuar për veprën penale "Dhunë në familje", parashikuar nga neni 130/a i KP, vepër për të cilën autori pretendon se ishte arrestuar padrejtësisht dhe nuk i ishin respektuar të drejtat gjatë burgimit.

Të dhëna mbi autorin

Autori është i grup moshës 30-44 vjeç, lindur në Kukës dhe banues në Kamëz, me status civil i divorcuar, pa fëmijë, me arsim të mesëm, i pa punësuar përpara ngjarjes. Autori rezulton i dënuar 3 herë përpara ngjarjes⁹⁵, një herë për vrasjen e bashkëshortes së parë, një herë për dhunë në familje dhe peng marrje dhe herën e tretë për dhunë në familje. Nga të dhënat nuk rezulton se autori ishte përdorues i alkoolit apo lëndëve narkotike.

Procedimi penal dhe gjykimi i çështjes ndaj autorit

Prokuroria pranë Gjykatës së Shkallës së Parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë ka paraqitur në gjykatë kërkesën për gjykimin ndaj të pandehurit D.H i akuzuar për veprat penale “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” ndaj shtetaseve M.H dhe H.D (neni 79/c i KP), “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” të mbetur në tentative ndaj shtetaseve A.H dhe K.H (neni 79/c dhe 22 i KP) “Vrasje me paramendim ndaj shtetases V.K” (neni 78/2 dhe 22 e Kodit Penal), “Sigurim i kushteve dhe mjeteve materiale për të kryer vrasjen” (neni 80 i KP) “Mbajtja pa leje e armëve shpërthyes dhe municionit” (neni 278/7 i KP), “Prodhimi, mbajtja, blerja apo shitja pa leje e armëve të ftohta” (neni 279/1 i KP). Për këto ngjarje Gjykata e Shkallës së Parë Juridiksionit të Përgjithshëm Tiranë me vendimin nr.466, datë 4.03.2023 ka vendosur pranimin e kërkesës së prokurorisë dhe kalimin e çështjes për gjykim.

Komente mbi çështjen

Çështja është në proces shqyrtimi gjyqësor dhe janë zhvilluar disa seanca gjyqësore⁹⁶, ku disa prej tyre janë shtyrë kryesisht për shkak të kërkesave për shtyrje nga avokatët, mungesës së anëtarëve të trupit gjykues, transferimit të tyre si dhe mos realizimit të njoftimit të trashëgimtarëve të viktimave.

Në kërkesën e prokurorisë jepen shumë pak të dhëna në lidhje me marrëdhëniet ndërmjet autorit dhe bashkëjetueses së tij, nëse ai kishte ushtruar më parë dhunë ndaj saj apo familjarëve të saj. Në kërkesë nuk jepen të dhëna në lidhje me vendimin e dënimit të autorit për veprën penale të dhunës në familje dhe nëse ish bashkëjetuesja apo familjarët e saj ishin pajisur me UMM/UM pas raportimit të dhunës.

Në disa prej seancave ka marrë pjesë edhe i pandehuri, ku ka parashtruar pretendimet e tij në lidhje me problemet shëndetësore dhe papërshtatshmërinë e ambienteve të burgut ku ai qëndron i paraburgosur.

⁹⁵Në vitin 2007, autori kishte vrarë me thikë gruan e tij të parë (vetëm 22 vjeçe), për të cilën ishte dënua me 14 vite burgim. Ndërsa në vitin 2003 ai ishte dënua me 2 vite e 8 muaj burgim për veprën penale “Heqje e paligjshme e lirisë” (neni 110/2 i KP).

⁹⁶ Institucioni i Avokatit të Popullit po monitoron seancat gjyqësore në lidhje me këtë çështje.

Megjithëse nga gjykata i është caktuar një avokat mbrojtës, i pandehuri ka shprehur mosbesimin e tij në lidhje me mbrojtjen që mund ti ofrohet nga ana e tij duke e justifikuar me faktin se veprat penale janë aq të rënda sa asnjë avokat mbrojtës nuk mund ta mbrojë.

Trashëgimtarët e viktimave A.H dhe H.D janë përfaqësuar në këtë proces nga avokati i tyre mbrojtës, ndërsa trashëgimtarët e viktimës V.K nuk kanë marrë pjesë në proces.

Kryerja e vrasjeve vetëm disa ditë pas daljes nga burgu të autorit nxjerr në pah nevojën e marrjes së masave për përfshirjen e dhunuesve në programe rehabilituese gjatë qëndrimit në IEVP dhe mbajtjen e tyre nën vëzhgim pas lirimit nga burgu.

Në funksion të parandalimit të ngjarjeve të tilla DPB duhet të rishikojë praktikën e bashkëpunimit me strukturat e policisë, ku mendojmë se do të ishte me shumë vlerë përcjellja e një relacioni shpjegues mbi ecurinë e procesit rehabilitues dhe nevojën për ndjekje të mëtejshme për të dënuarit për vepra penale që lidhen me dhunën ndaj grave dhe dhunën në familje.

INTERVISTA ME FAMILJARËT E VIKTIMAVE

Pas analizimit të dokumentacionit të sjellë nga institucionet përgjegjëse u identifikuan familjarë të viktimave të cilët mund të intervistoheshin. Në këtë kuadër u zgjodh një familjare e rritur dhe një e mitur.

Intervista nr.1

Në përputhje me vullnetin e trashëgimtares së intervistuar, përshkrimi i rastit është bërë bazuar në parimin e ruajtjes së anonimitetit

Zonja e intervistuar është e moshës 44 vjeç, ajo është motra e njëres prej viktimave, është e martuar dhe ka tre fëmijë nga të cilët dy në moshë madhore dhe një në moshë të mitur.. Ajo thotë se informacionin në lidhje me ngjarjen e mori nga familjarët e saj. Që pas ndodhjes së ngjarjes ajo mban dhe kujdeset për tre fëmijët e mitur të motrës së saj. Në lidhje me gjendjen shëndetësore ajo thotë se është e aftë për punë por gjendja psiko-emocionale e saj pas vdekjes së motrës nuk është e mirë, ajo shprehet se ka probleme me ankthin dhe pagjumësinë.

Në lidhje me gjendjen social-ekonomike të familjes së saj, shprehet se e përballojnë me shumë vështërsi jetesën sidomos prej rreth një viti e gjysmë, kur ata kanë marrë përsipër rritjen dhe edukimin e tre fëmijëve të së motrës.

Në lidhje me mbështetjen e ofruar nga institucionet menjëherë pas ngjarjes ajo thotë se mban mend vetëm punonjësit e policisë të cilët vinin herë pas here, isha shumë e tronditur thotë ajo dhe nuk mbaj shumë mend.

Në lidhje me shërbimet e ofruara ajo shprehet se pas disa ditësh ajo u kontaktua nga punonjësit përgjegjës pranë njësisë së vetëqeverisjes vendore ku ajo është me banim, të cilët i kërkuan që të bënin një vizitë në familje. Pas zhvillimit të kësaj vizite ato ndërmjetësuan me një organizatë që ofron mbështetje për fëmijët me qëllim mbështetjen ndihmë psikologjike dhe pako ushqimore. Ajo thotë se mbështetja ishte minimale dhe vetëm për një kohë të shkurtër. Në lidhje me ndihmën psikologjike⁹⁷ për shkak të largësisë dhe mospërshtatjes së orareve, thotë se fëmijët nuk mundën ta aksesonin. Ajo shprehet se nuk ka marrë asnjë lloj ndihme tjetër që prej kohës kur ka ndodhur ngjarja.

Në lidhje me mbështetjen financiare, thotë se kjo mbështetje jepet pasi ajo të marrë kujdestarinë e fëmijëve me vendim gjykatë. Zonja shprehet se me kursimet e familjes zgjodhi një avokat privat për ndjekjen e çështjes së vrasjes së motrës së saj në gjykatë si dhe për procesin gjyqësor në lidhje me kujdestarinë e fëmijëve, por shpreh shumë rezerva ndaj këtij të fundit, pasi sipas saj ai i ka neglizhuar çështjet e marra përsipër.

Në lidhje me vrasjen e motrës së saj, zonja thotë se nuk është thirrur asnjëherë për të dhënë dëshmi në lidhje me ngjarjen apo në lidhje me marrëdhëniet që kishin palët përpara ngjarjes. Ajo shprehet se autori ushtronte në mënyrë të vazhdueshme dhunë ndaj viktimës dhe fëmijëve. Madje rreth një vit përpara ndodhjes së ngjarjes ajo e kishte bindur motrën e saj të shkëpuste marrëdhënien me autorin dhe ishte përpjekur ta ndihmonte për tu sistemuar së bashku me fëmijët në zonën ku ajo banon. Por siç shton ajo, motra e saj vendosi të kthehej përsëri me autorin me shpresën se gjërat do të ndryshonin, por dhuna u përshkallëzua deri në vrasjen e saj.

Përveç dhimbjes së madhe për humbjen e njeriut të dashur ajo thotë se u përball me vështërsi të shumta, ku më e vështira ishte përballimi i traumës pas ngjarjes dhe përkujdesja për fëmijët e motrës të cilët ishin në gjendje shumë të rënduar psiko-emocionale.

Në lidhje me raportimin që ju bë ngjarjes në media ajo shprehet se u përhapen lajme të pa vërteta. Ajo sugjeron që mediat duhet të kenë më tepër ndjeshmëri dhe të tregojnë shumë kujdes kur raportojnë në lidhje me ngjarje të tilla për të mos ua rënduar më tepër dhimbjen familjarëve dhe në mënyrë të veçantë fëmijëve.

Në lidhje me pyetjen nëse ngjarja mund të parandalohet, zonja shprehet se ajo ishte përpjekur shumë për ta bindur motrën e saj ti jepte fund marrëdhënies me autorin por kishte qenë e pa fuqishme. Ajo shton se pasi motra u largua nga bashkëshorti rreth një vit më parë, u përball me vështërsi të shumta, ajo raportoi edhe në polici pas dhunës së ushtruar nga autori por hoqi dorë.

⁹⁷ Fëmijët morën shërbim psikologjik vetëm dy herë pranë kësaj organizate.

Ajo thotë se kur një grua shkon në polici për të raportuar, ngjarja duhet ndjekur nga policia edhe nëse viktimë heq dorë, nëse do të kishte marrë mbështetjen e nevojshme pas raportimit në polici ndoshta nuk do të ishte detyruar të rikthehej me autorin.

Në fund e intervistuar ka një mesazh për gratë dhe vajzat që përballen me dhunën, ajo thotë se: *“Gratë dhe vajzat duhet ta gjejnë forcën për ta raportuar dhunën dhe për të mos hequr dorë, ato nuk duhet të reshtin se mbrojturi të drejtat e tyre. Ato duhet të luftojnë fort për veten dhe fëmijët e tyre”*.

Intervistë me një të mitur të prekur nga Femicidi

Intervista u zhvillua në bashkëpunim me Njësinë për Mbrojtjen e Fëmijëve pranë Bashkisë përkatëse dhe në prani të Punonjësës për Mbrojtjen e të Drejtave të Fëmijëve⁹⁸.

E mitura është e moshës 14 vjeç, në kohën e ngjarjes ishte në moshën 13 vjeçare. Ajo ka një motër më të madhe dhe një vëlla më të vogël, të tre janë në moshë të mitur. Vajza, shpjegoi se ka marrëdhënie të mirë me motrën dhe vëllain, me familjen e tezes si dhe me familjarët e tjerë nga e ëma. Ndërsa në lidhje me të afërmit nga babai, e mitura u shpreh se nuk kishin kontakte dhe se ata nuk kishin treguar interes për ta.

E mitura gëzon shëndet të mirë fizik dhe emocional, ajo ndihet e sigurtë dhe e mbrojtur pranë familjes së tezes së saj ku është akomoduar pas ngjarjes. Aktualisht ajo është në klasën e shtatë⁹⁹ dhe frekuenton rregullisht shkollën.

Në lidhje me mbështetjen që ju ishte ofruar nga institucionet përgjegjëse menjëherë pas ngjarjes, e mitura u shpreh se nuk i ka takuar askush - *“kur ndodhi ngjarja ne po luanim në oborrin e pallatit, erdhi dhe na mori halla, pas dy ditësh u zhvendosem tek teza”*.

Në lidhje me shërbimet që iu ofruan më pas nga institucionet e mitura shprehet se:

“Disa ditë pas ndodhjes së ngjarjes, punonjëset e bashkisë erdhën tek shtëpia e tezes dhe na vizituan, me pas ata sollën një shoqatë që punon me fëmijët¹⁰⁰ që të na vizitonte dhe mbështeste. Shoqata na ofroi disa pako ushqimore si dhe mua më morën dy herë tek qendra e tyre ku më ofruan ndihmë psikologjike”. E mitura u shpreh se nuk kishte mundur të shkonte rregullisht për të marrë shërbime pranë kësaj organizate për shkak të largësisë së vendbanimit nga vendndodhja e shoqatës si dhe për arsye se ishte turn i dytë në shkollë.

⁹⁸ Fëmijët ishin nën menaxhimin e kësaj punonjësje, e cila ishte njohur me rastin e tyre pas referimit të kryer nga bashkia ku kishin qënë me banim fëmijët në momentin e ngjarjes.

⁹⁹ E mitura shpjegoi se e kishte humbur një vit shkollor për shkak se e ëma ishte zhvendosur në një qytet tjetër pranë familjarëve të saj së bashku me tre fëmijët për shkak të dhunës që ushtronte i ati. Ajo ishte rregjistruar në shkollë në qytetin ku ishin zhvendosur por pasi ata ishin rikthyer në qytetin e tyre të lindjes, nuk ishte bërë i mundur transferimi në shkollën përkatëse.

¹⁰⁰ Nga komunikimi me PMF-në, u raportua se pas njohjes me nevojat e tyre e mitura së bashku me vëllain dhe motrën ishte referuar pranë një shoqate që ofron shërbime për fëmijët, ku ju ishte ofruar trajtim psikologjik dhe mbështetje me pako ushqimore.

Duke qenë se shkolla ku e mitura studion nuk ka psikolog, ajo nuk është trajtuar më tej nëpërmjet këtij shërbimi.

Në lidhje me të atin (autorin e vrasjes) e mitura u shpreh se ai ju kishte dërguar një letër nga burgu, ku kërkonte ti takonte, por fëmijët nuk kishin pranuar. Në lidhje me marrëdhëniet që e mitura kishte me të atin përpara ngjarjes ajo u shpreh se nuk kishte marrëdhënie të mira pasi ai ishte shumë i ashpër dhe ushtronte dhunë edhe ndaj tyre.

Në lidhje me pyetjen nëse të ndonjëri prej të miturve ishte thirrur për të dhënë dëshmi në lidhje me ngjarjen ajo u shpreh se motra e saj ishte thirrur për të dëshmuar, ndërsa ajo dhe vëllai jo.

Në lidhje me raportimin në mendia të ngjarjes, e mitura u shpreh se kishin thënë gjëra të pavërteta në lidhje me nënën e saj dhe kjo gjë i kishte mërzitur shumë.

Në lidhje me pyetjen nëse ngjarja mund të parandalohej ajo u shpreh se nëna e saj duhet të kërkonte të ndahej nga i ati dhe të kërkonte ndihmë.

Në lidhje me mesazhin që do të përcillte për gratë dhe fëmijët që dhunohen nga familjarët e tyre e mitura u shpreh: *“Dhuna nuk duhet të tolerohet, nënat duhet të kërkojnë mbrojtje për vete dhe për fëmijët e tyre, një familje në të cilën ushtrohet dhunë nuk mund të quhet familje”.*

INTERVISTA ME AUTORET

Procesi i intervistimit të autorëve u bë i mundur në kuadër të bashkëpunimit me Drejtorinë e Përgjithshme të Burgjeve.

Autorët janë dënuar me vendim të formës së prerë për vrasje të cilat janë vlerësuar si femicide në zbatim të elementeve klasifikues të analiza në raport.

Rasti nr.1

Numri i vendimit 660, datë 30.03.2024, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Tiranë

Autori është i grup moshës 45-59 vjeç

Numri i fëmijëve: Dy

Arsimi: I lartë

Statusi i punësimit në kohën e ngjarjes: I punësuar

Gjendja gjyqësore : I pa dënuar më parë

Nga të dhënat e vendimit të gjykatës rezulton se familja e të dënuarit jetonte në kushte të mira ekonomike.

Në lidhje me këtë rast ekipi përgjegjës për kryerjen e intervistës konstatoi se i dënuari i planifikuar për tu intervistuar, për shkak të problemeve të shëndetit mendor nuk ishte në gjendje t’iu përgjigjej pyetjeve të pyetësorit të përgatitur paraprakisht. Nga analizimi i vendimit të

gjykatës rezulton se i dënuari në fjalë i ishte nënshtruar kryerjes së ekspertimit psikiatrik, ku në bazë të aktit të ekspertimit të përgatitur nga grupi i ekspertëve citohet: *“Pas ngjarjes autori shfaq simptoma të çrregullimit të stresit pas traumës por në kohën e kryerjes së veprës penale ai nuk ka vuajtur nga probleme të shëndetit mendor të cilat të kenë drejtuar gjykimin dhe sjelljen e tij”*, duke e vlerësuar si të përgjegjshëm për veprën e kryer.

Nga takimi me të dënuarin u konstatua se gjendja e tij psiko-emocionale ishte tepër e rënduar, ai nuk ishte në gjendje të kuptonte arsyen e intervistimit dhe me të nuk mund të zhvillohej një bisedë normale¹⁰¹. Sipas komunikimit me titullarët e institucionit, i dënuari merrte rregullisht mjekimin e nevojshëm dhe asistohet nga stafi psiko-social i institucionit.

Raste të tilla tregojnë se këto ngjarje sjellin pasoja tepër të rënda edhe për shëndetin mendor të autorëve. Titullarët e institucioneve të burgjeve na komunikuan se disa prej tyre për shkak të gjendjes së rënduar mendore tentojnë edhe të vetëvriten në ambientet e burgut.

Rasti nr.2

Numri i vendimit 406, datë 17.07.2024, Gjykata e Rrethit Gjyqësor Elbasan

Autori është i grup moshës 45-59 vjeç

Numri i fëmijëve: Tre fëmijë

Arsimi: 8-vjeçar

Statusi Civil : I martuar

Statusi i punësimit në kohën e ngjarjes: I punësuar

Gjendja gjyqësore : I pa dënuar më parë

Ai është dënuar me burgim të përjetshëm me vendim të Gjykatës së Shkallës së parë të Juridiksionit të Përgjithshëm Elbasan për veprën penale “Vrasje për shkak të marrëdhënieve familjare” (neni 79/c i KP), për vrasjen e kumatës së tij. Autori e ka pranuar akuzën dhe ka mbajtur qëndrim pendues ndaj veprës së kryer, ai ka pretenduar se krimin e kreu në kushtet e vetëmbrojtjes.

I dënuari shprehet se gëzonte shëndet të mirë para ngjarjes ndërsa pas ngjarjes ka qenë i shtruar disa ditë në spitalin e burgut për shkak të gjendjes së rënduar psiko-emocionale. Në lidhje me raportet me familjarët pas kryerjes së krimit, ai thotë se është vizituar nga dy djemtë e tij.

Ai ishte i punësuar edhe pranë IEVP ku po vuan dënimin, pasi siç shprehet ai, puna e ndihmon të kalojë traumën që ka pësuar pas ngjarjes. Ai thotë se vizitohet shpesh nga stafi mjekësor i IEVP dhe kurohet në mënyrë të rregullt për shkak të tensionit të lartë.

I dënuari thotë se nuk është vizituar nga një mjek psikiatër gjatë procedimit penal, pasi sipas tij gjendja e tij shëndetësore ishte e stabilizuar.

Në lidhje me pyetjen nëse kishte patur ndonjë varësi përpara ngjarjes ai shprehet se pas vdekjes së bashkëshortes së tij të parë si pasojë e një sëmundje të rëndë, ai kishte filluar të abuzonte me

¹⁰¹Ky konstatim iu parashtrua administratës së burgut duke rekomanduar kryerjen e një rivlerësimi të gjendjes mendore të të dënuarit me qëllim adresimin e nevojshëm të nevojave të të dënuarit dhe parandalimin e ndonjë ngjarje tjetër në IEVP.

alkoolin. Pas rreth një viti e gjysmë nga vdekja e bashkëshortes së tij të parë ai kishte lidhur një martesë tjetër. Ai thotë se me bashkëshorten e re kishin një jetesë normale dhe kalonin shumë mirë së bashku. Por sipas tij motra e saj ndërhynte herë pas here në marrëdhënien e tyre. Për shkak të këtyre ndërhyrjeve ai kishte shpesh konflikte me kunatën e tij. Ditën e ngjarjes thotë se pas punës kishte pirë me shokët, ishte kthyer në shtëpi dhe nuk e kishte gjetur bashkëshorten në banesë. Kishte dalë në lagje që ta kërkonte dhe e ka gjetur së bashku me të motrën tek po kullosnin bagëtitë. Pas një debati me kunatën e tij ku sipas tij secili ka përdorur fjalë fyese, situata ka precipituar në përdorimin e dhunës, ku autori e ka goditur viktimën me sëpatë, duke i shkaktuar vdekjen, më pas është vetëdorëzuar në polici.

Në lidhje me njohjen me të drejtat pas ngjarjes, autori pohon se ishte njohur me të drejtat por thotë se në gjendjen e rënduar në të cilën ndodhej pas ngjarjes nuk i ka kuptuar mirë.

Në lidhje me pyetjen nëse kishte ndonjë pretendim në lidhje me shkeljen e të drejtave të tij nga policia, prokuroria, gjykata, administrata e IEVP-së, shprehet se të gjithë kanë patur sjellje korrekte ndaj tij. Në mënyrë të veçantë shpreh vlerësimin e tij për mbështetjen e ofruar pranë IEVP Elbasan dhe marrëdhëniet shumë të mira që ka me personelin dhe të dënuarit e tjerë.

I dënuari shpreh rezerva në lidhje me avokatin mbrojtës të caktuar kryesisht i cili sipas tij nuk e kishte takuar përpara gjyqit dhe nuk ishte angazhuar siç duhet për mbrojtjen e tij¹⁰². Avokati i caktuar kryesisht ka detyrimin të takohet me të pandehurin dhe të angazhohet në realizimin e mbrojtjes efektive në funksion të zbatimit të parimit të barazisë së armëve dhe parimit të kontradiktoritetit në procesin penal.

Në këtë kuadër **rekomandohet** vënja në lëvizje e mekanizmave që nxisin monitorimin e shërbimeve të ofruara nga avokatët kryesisht si dhe ngritja e kapaciteteve të tyre në funksion të realizimit të mbrojtjes efektive.

Gjatë gjithë intervistës u vu re pendimi i thellë i të dënuarit i cili herë pas here shprehej se jeta e tij kishte marrë fund pas asaj ngjarje. Në lidhje me motivet e krimit, shprehet se ngjarja ndodhi pas një konflikti të çastit dhe për shkak se ishte në gjendje të dehur. *”Nëse nuk do të kisha qenë i dehur nuk do ta kisha kryer kurrë një krim të tillë”* thotë ai.

Në lidhje me pyetjen nëse mendon se ngjarja mund të parandalohet, ai shprehet se duhet t’iu ishte shmangur konflikteve dhe duhet të kishte kërkuar ndihmë për të ndërprerë konsumimin e alkoolit.

¹⁰² Neni 6 i KEDNJ-së, siguron për të akuzuarin të drejtën për t’u mbrojtur personalisht ose nëpërmjet asistencës ligjore sipas zgjedhjes së tij/saj ose nëse ai/ajo nuk ka mjete të mjaftueshme për të paguar asistencë ligjore, ti jepet pa pagesë kur e kërkojnë këtë interesat e drejtësisë.

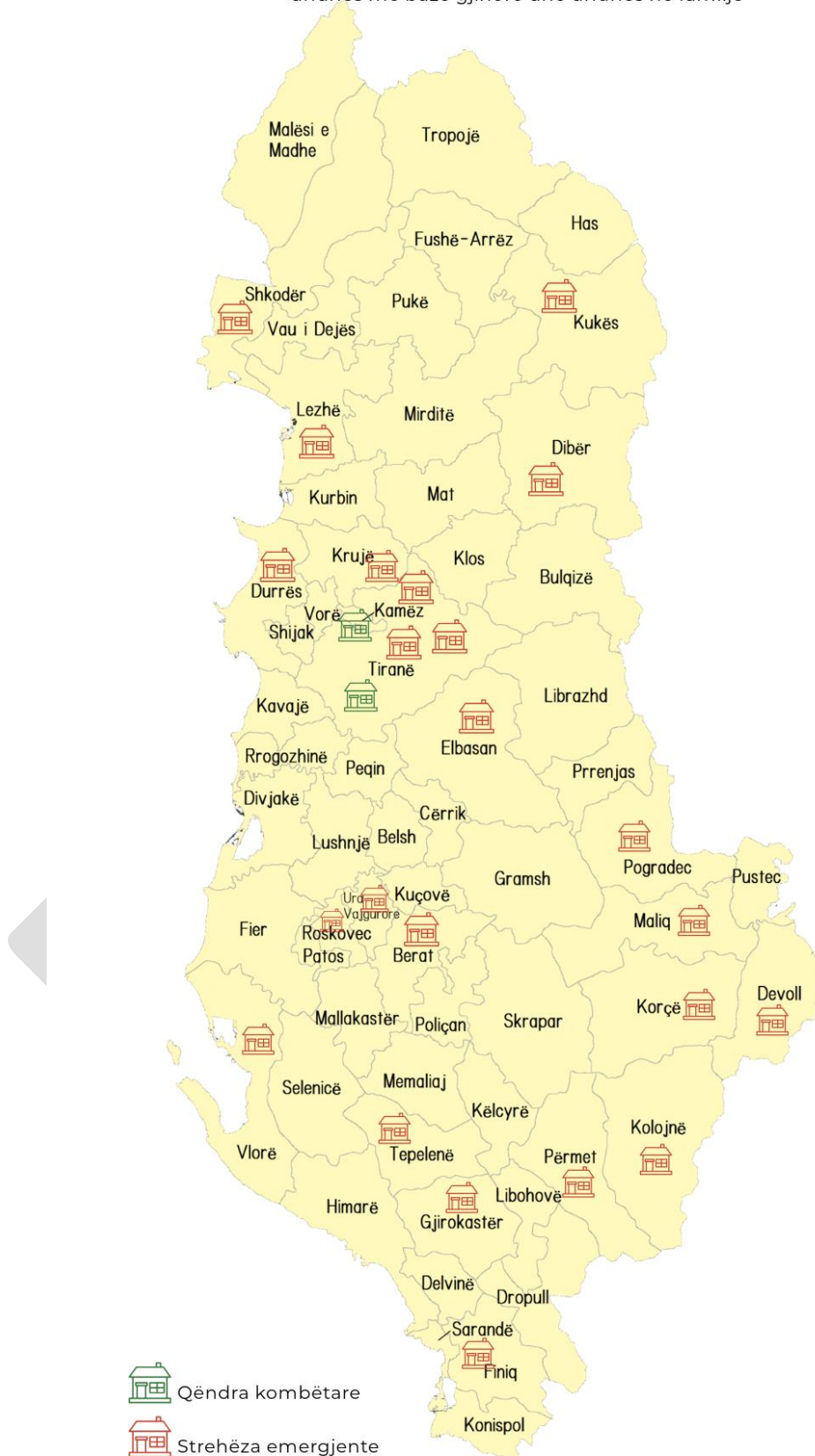
Në lidhje me mesazhin që do t'ju përcillte grave dhe vajzave që përballen me dhunën ai thotë se dhuna është e pa tolerueshme dhe secili që ndodhet në situata të tilla duhet të kërkojë ndihmë për të gjetur një rrugë shpëtimi dhe për të parandaluar ngjarje të tilla kaq të rënda.

Në lidhje me mesazhin që mund të përcjellë për personat që ushtrojnë dhunë ndaj grave dhe vajzave, ai shprehet se:

“Në asnjë rrethanë nuk duhet që një burrë të ushtrojë dhunë ndaj një gruaje, nëse marrëdhënia nuk funksionon, secili duhet të kërkojë ndihmë për të gjetur një zgjidhje”.

DRAFT

Harta e qendrave kombëtare dhe strehëzave për viktimat e dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje

LITERATURA

- Raporti “Vrasjet e Grave (Femicidi) dhe tentative për femicid në Shqipëri (2017-2020).
- Femicide Census 2021, prepared by Femicide Cenus Organisation.
- Statistical framework for measuring the gender-related killing of women and girls (also referred to as “femicide/feminicide”). Prepared by the United Nations Office on Drugs and Crime and the United Nations Entity for Gender Equality and the Empowerment of Women Endorsed by the United Nations Statistical Commission at its 53rd Session on 28th February-2nd March and 4th March 2022.
- Raporti i UNODC dhe UN Women “Vrasja e grave dhe vajzave lidhur me gjininë”, Vlerësimet globale në lidhje me vrasjet e grave dhe vajzave nga partnered intime dhe anëtarët e familjes, viti 2022.
- Raporti i përbashkët të Zyrës së Kombeve të Bashkuara mbi Drogën dhe Krimin (UNODC) dhe UN Women, “Femicidet në 2023, Vlerësimet globale të femicideve nga partnerët intimë dhe anëtarët të familjes”, viti 2023
- Establishing a Femicide Watch, a study published by the Academic Council on the United Nations System (ACUNS) Vienna Liaison Office in Every Country, volume II, 2027.
- Defining and indentifying femicide a literature review, prepared by European Institute for Gender Equality (EIGE), 2021.
- Femicide: a classification system, prepared by European Institute for Gender Equality (EIGE), 2021.
- Femicide as a form of Gender Based Violence, Fanny Johansson, 2021.
- Empruving legal responses to counter femicide in the European Union, prepared by the European Institute for Gender Equality (EIGE), 2023.
- “Measuring Femicide in EU and internationally” prepared by the European Institute for Gender Equality (EIGE), 2021.
- Measuring femicide in Italy, prepared by the European Institute for Gender Equality (EIGE), 2020.
- Building trust by delivering support, protection and justice, Albania First thematic evaluation report, september 2024.
- Analysis of 2021 femicide and attempted femicide cases in Georgia, prepared by the Public Defender of Georgia ëithin a UN joint program “For Gender Equality” with the financial support of Sweden.
- Studimi i QDNJD “Sistemi gjyqësor si pararendës në mbrojtjen e të drejtave të viktimave të dhunës me bazë gjinore dhe dhunës në familje”, periudha e monitorimit 2020-2021.
- Konventa “Për eliminimin e të gjitha formave të diskriminimit ndaj grave”, ratifikuar nga Shqipëria me ligjin nr. 1769, datë 9.11.1993.
- Konventa e Këshillit të Evropës “Për parandalimin dhe luftën kundër dhunës ndaj grave dhe dhunës në familje”, ratifikuar me ligjin nr. nr. 104/2012, datë 8.11.2012.

- Raporti i parë i vlerësimit tematik për Shqipërinë i Grupit të Ekspertëve për Veprim kundër Dhunës ndaj Grave dhe Dhunës në Familje (GREVIO), “Ndërtimi i besimit duke ofruar mbështetje, mbrojtje dhe drejtësi”, viti 2024.
- Directive 2012/29/EU of The European Parliament and of the Council of 25 October 2012 “Establishing minimum standards on the rights, support and protection of victims of crime, and replacing Council Framework”.
- Directive of the European Parliament and of the Council “On combating violence against women and domestic violence”, 2022.
- General recommendation No. 35 “On gender-based violence against women, updating general recommendation No. 19”.
- Vendime të Gjykatës Evropiane për të Drejtat e Njeriut
- Kodi Penal i Republikës së Shqipërisë.
- Kodi i Procedurës Penale i Republikës së Shqipërisë.
- Kodi i Drejtësisë Penale për të mitur .
- Ligji nr.9669, datë 18.12.2006 “Për masa ndaj dhunës në marrëdhëniet familjare” , i ndryshuar dhe aktet nënligjore në zbatim të tij.
- Strategjia Ndërsektoriale për Mbrojtjen e Viktimave të krimit 2024-2030.
- Raporti i veçantë i Avokatit të Popullit “Mbi situatën e dhunës në familje dhe dhunës ndaj grave në Shqipëri për periudhën Janar 2020-Shtator 2021”
- Raporti i veçantë i Avokatit të Popullit "Analizë e efikasitetit të drejtësisë për fëmijët, në fushën e mbrojtjes së fëmijëve dhe çështjeve familjare"2024.
- Raporti i Avokatit të Popullit “Për standardin e minimumit jetik në Shqipëri”, viti 2021
- Raporti Vjetor i Këshillit të lartë Gjyqësor, viti 2023
- Strategjia Kombëtare për Barazinë Gjinore, 2021–2030, dhe Plani i saj i Veprimit.
- Raportet vjetore të Prokurorit të Përgjithshëm për gjendjen e kriminalitetit.
- Raporti i INSTAT “Burra dhe gra”, viti 2023.
- Analizat Vjetore e Performancës, viti 2022 dhe 2023, Drejtoria e Ndhmës Juridike Falas.